

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย

โดย

คณะกรรมการการต่างประเทศ วุฒิสภา

ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะกรรมการวิจัย และพัฒนาของวุฒิสภา

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

กันยายน 2548

ISBN 974-8038-09-2

รายงานการวิจัย
เรื่อง
ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้
และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย

โดย

ผู้วิจัย

นายสุณัย ผาสุข

สังกัด

คณะกรรมการการต่างประเทศ วุฒิสภา

ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะกรรมการวิจัย และพัฒนาของวุฒิสภา

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

กันยายน 2548

ISBN 974-8038-09-2

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานการวิจัย : ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลกระทบต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย
ชื่อผู้วิจัย : นายสุณัย ผาสุข
ปีที่ทำการวิจัย : 2548

การวิจัยเรื่อง ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย โดยได้พิจารณา และตรวจสอบนโยบายด้านต่างๆ ของรัฐบาลไทย ทั้งในด้านการต่างประเทศ ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุ่มต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการรักษาส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติ ความถูกต้อง และภาพพจน์เกียรติภูมิของไทยในเวทีระหว่างประเทศหรือไม่

ผลการวิจัยพบว่า

การต่อต้านอำนาจรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาเก่าแก่ ขบวนการแบ่งแยกดินแดนต่างๆ ได้ผสมผสานเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม เข้ากับปัจจัยที่เกิดจากนโยบายบางประการ และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่สร้างเงื่อนไขความไม่ยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว ส่วนในระดับระหว่างประเทศนั้นก็มี การดึงเอาแนวคิดอิสลามที่มีความเคร่งครัด และนิยมความรุนแรงเข้ามาช่วยตีความสร้างวัฒนธรรม และขยายแนวร่วมว่า เป็นการเรียกร้องอิสรภาพของชาวมุสลิมให้หลุดพ้นจากการกดขี่ และ ความอยุติธรรม ปัจจุบัน นอกจากจะมีปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐแล้ว ขบวนการแบ่งแยกดินแดนยังทำร้ายร่างกาย และทำลายทรัพย์สินของประชาชนแทบทุกวัน ซึ่งทำให้ความเชื่อมั่นใน

ความสามารถของรัฐบาลไทยที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยลดต่ำลง ขณะที่อำนาจแห่งความหวาดกลัวในจังหวัดชายแดนภาคได้ขยายออกไปในวงกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทยมีหน้าที่ปราบปรามขบวนการก่อความไม่สงบ แต่การดำเนินการดังกล่าวจะต้องดำเนินไปภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศ ขณะนี้ประชาคมระหว่างประเทศมีความกังวลเกี่ยวกับรายงานที่ระบุว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ใช้กำลังปราบปรามที่มัสยิดกรือเซะ และที่อำเภอตากใบ ตลอดจนรายงานเกี่ยวกับการ “อุ้มฆ่า” ชาวมุสลิมจำนวนมาก รวมทั้งกรณีของนายสมชาย นีละไพจิตร การที่รัฐบาลไทยไม่สามารถติดตามหาผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องดำเนินคดี เพื่อให้มีการลงโทษที่สาสมกับความรุนแรงของความผิดได้นั้น หมายถึงการส่งเสริมให้เกิด “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” รวมทั้งยังสร้างความเข้าใจผิดในประเทศมุสลิมว่า รัฐบาลไทยกดขี่ข่มเหง และเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคได้

มาตรการที่จะแก้ไขปัญหาลักษณะนี้จะต้องดำเนินควบคู่กันไประหว่างการปราบปรามกองกำลังติดอาวุธ การคุ้มครองดูแลประชาชน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมีการปฏิบัติการจิตวิทยา และการข่าวกรองเป็นมาตรการสนับสนุน พร้อมกันนี้ยังจะต้องดึงเอาประชาชนออกจากขบวนการแบ่งแยกดินแดน โดยยึดถือแนวทางสันติวิธี สมานฉันท์ การมีส่วนร่วม สิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมเป็นหลักตามที่คณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติเสนอแนะ โดยไม่ใช้การกดขี่บีบบังคับด้วยกำลัง หรือกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว

ABTRACT

Research Title : Violence in the Southern Border Provinces and
Impacts on Thailand's Foreign Relations
Author : Mr. Sunai Phasuk
Year : 2005

The southern border provinces have been the scene of resistance against authority of the Thai State for centuries. Separatist movements combine internal factors—such as historical background of the region, political conditions and socio-cultural context—with repressive and abusive policies and actions of some elements in the Thai State. They also adopt radical interpretation of Islam from abroad to justify their operations as the struggle to liberate Muslim population from repression and injustice. The separatist militants have recently expanded their targets from government officials and locations to local civilians. This trend has undermined public confidence in the Thai government and at the same time expanded the realm of fear in the southern border provinces.

The Thai State must seek to end insurgency in the southern border provinces. But to do that, it must fully respect due process of law and human rights principles in the constitution of Thailand as well as international agreements. At present, there are international concerns over reports of serious human rights violations committed by the Thai security forces—such as the incidents at Krue Se Mosque and Tak Bai as well as alleged enforced disappearances of Muslims (including Somchai Neelapaijit). The failure to investigate and bring those responsible for these crimes to justice has created a culture of impunity, and at the same time generate international perception among Muslim countries/communities that the Thai government mistreat Muslim population in the southern border provinces.

Any measures to solve the above problems must carry out in parallel military operation and law enforcement against the separatist militants; the protection of civilian population; and the improvement of community livelihood. Psychological measures and intelligence are also important. To win “hearts and minds” of the local population, the Thai government must not pressure them with force and legal measures. The Thai government should follow recommendations of the National Reconciliation Commission by adopting peaceful conflict resolutions, reconciliatory initiatives, participatory process, human rights principles and justice.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัย เรื่อง “ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย” สำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูลข้อเสนอแนะ คำปรึกษาแนะนำ ความคิดเห็น และกำลังใจ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ วุฒิสภาสมาชิก ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ประธานกรรมการคณะกรรมการต่างประเทศ วุฒิสภา รวมทั้งสมาชิกท่านอื่นๆ ของคณะกรรมการฯ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งรับเป็นที่ปรึกษาโครงการ ตลอดจนคณะทำงานทั้งหมดของวุฒิสภาที่ช่วยชี้แนะ และตรวจสอบรายงานการวิจัยทุกขั้นตอน

ท้ายสุด ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการการวิจัย และพัฒนาของวุฒิสภา ซึ่งกรุณาสับสนุนโครงการวิจัยอย่างดียิ่งตั้งแต่เริ่มดำเนินการวิจัย จนกระทั่งแล้วเสร็จสมบูรณ์

มีนาคม 2549

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	
ABSTRACT	
กิตติกรรมประกาศ	
สารบัญ	
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 สภาพปัญหา และความสำคัญของโครงการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ ในการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ในการศึกษา	3
บทที่ 2 วิธีการศึกษาและเก็บข้อมูล	5
บทที่ 3 พัฒนาการของขบวนการมลายูมุสลิม การต่อต้านอำนาจรัฐไทย และปัญหา ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	7
3.1 ปมประวัติศาสตร์สยาม-ปัตตานี และพัฒนาการของขบวนการมลายู มุสลิม	8
3.2 การแก้ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของไทย ตั้งแต่ปี 2524-2545	19
3.3 สถานการณ์ในปัจจุบันของขบวนการมลายูมุสลิม และปัญหาความ รุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	23
บทที่ 4 ผลกระทบของปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อสถานะด้าน สิทธิมนุษยชนของไทยในเวทีระหว่างประเทศ	33
4.1 กรณีการใช้กำลังปราบปรามที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี	35
4.2 กรณีการใช้กำลังปราบปรามที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส	37
4.3 กรณีการหายตัวของนายสมชาย นีละไพจิตร	40
4.4 กรณีกรณีพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน	43
4.5 ปฏิกริยาของประชาคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิ มนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้	53
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	67
5.1 ข้อเสนอแนะ	71
บรรณานุกรม	74
ประวัติผู้วิจัย	78

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหา และความสำคัญของการโครงการวิจัย

คณะกรรมการการต่างประเทศ วุฒิสภา มีนโยบายในการดำเนินงานตามกรอบของ บทบาท และอำนาจหน้าที่ ซึ่งวุฒิสภามอบหมายให้ศึกษา และตรวจสอบการดำเนินการของรัฐบาล ไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

คณะกรรมการฯ ตระหนักถึงความซับซ้อนของปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเริ่ม ก่อตัวไปสู่ความรุนแรงยิ่งขึ้นในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา โดยในปี 2547 กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 9 สรุปลสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ว่า มีเหตุร้ายเกิดขึ้น 919 ครั้ง แยกเป็น เหตุเกี่ยวข้องกับความไม่สงบ 496 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 53 ของเหตุร้ายที่เกิดขึ้น สำหรับพื้นที่เกิดเหตุ มากที่สุด คือ จังหวัดนราธิวาส 455 ครั้ง รองลงมา คือ ปัตตานี 276 ครั้ง และยะลา 183 ครั้ง ขณะที่ ผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีระบุว่า เหตุการณ์รุนแรงใน จังหวัด ชายแดนใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2540 โดยเฉลี่ยปีละ 65.6 ครั้ง แต่ในปี 2547 เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง หรือความไม่สงบ 3,546 ครั้ง เฉลี่ยเกิดเหตุการณ์ ความรุนแรงปีละ 1,773 ครั้ง (หรือเดือนละ 147.75 ครั้ง) กล่าวได้ว่าเหตุการณ์ที่เพิ่มขึ้นในปี 2547-2548 นี้ นับเป็นอัตราเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 374 ของเหตุความไม่สงบในรอบ 11 ปีก่อนหน้านั้น

คณะกรรมการฯ ได้รับฟังความเห็นจากหน่วยราชการ องค์กรอิสระ นักวิชาการ องค์กร พัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจ ตลอดจนได้เดินทางไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่จังหวัดสงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส รวมทั้งยังได้เดินทางไปยังรัฐกลันตันของมาเลเซียหลายครั้ง ซึ่งทำให้ สามารถตั้งข้อสรุปเบื้องต้นว่า ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นปฏิกิริยาของประชาชนบางส่วนในพื้นที่ ซึ่งไม่พอใจต่อนโยบายของรัฐ และ พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สร้างเงื่อนไขต่อความขัดแย้งในท้องถิ่นที่สั่งสมมาอย่าง

ยาวนาน เนื่องจากความแตกต่างทางด้านสังคมวัฒนธรรม และผลผลิตทางประวัติศาสตร์ ส่วนในอีกทางหนึ่งนั้น คณะกรรมการก็มีความกังวลเกี่ยวกับแนวโน้มที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยไม่แยกแยะเป้าหมายทางราชการ และเป้าหมายที่เป็นพลเรือน สถานการณ์ดังกล่าวนำมาสู่ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิตของประชาชน และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงมนุษย์อย่างร้ายแรง

คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในแง่มุมต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะต้องพิจารณาในบริบทของกระแส “การก่อการร้ายสากล” และ “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” โดยจะต้องระมัดระวังไม่ให้ไทยต้องถดถอยสู่ “กับดักแห่งความรุนแรง” จากปัจจัยภายนอกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นจากขบวนการก่อการร้ายสากล หรือนโยบายของสหรัฐอเมริกา และพันธมิตรในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย

2. ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมิติของการข้ามพรมแดน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการฯ มีความกังวลว่า ท่าทีของรัฐบาลไทยจะสร้างความริ้วฉานขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมาเลเซีย และประเทศมุสลิมอื่นๆ ที่มีความผูกพันเชื่อมโยงกับเกี่ยวกับผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาช้านาน

3. การปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่จะต้องดำเนินไปภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ได้ปรากฏความกังวลของนานาชาติเกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในส่วนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งควรจะต้องได้รับการตรวจสอบอย่างโปร่งใส และจริงจัง เพื่อแสดงให้เห็นว่า ไทยเป็นนิติรัฐ และเป็นอารยประเทศที่เคารพความยุติธรรม และไม่ปล่อยให้ผู้ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถลอยนวลอยู่นอกกฎหมาย

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์มิติผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยในระดับทวิภาคี และพหุภาคี ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุมต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อพิจารณา และตรวจสอบนโยบายด้านต่างๆ ของรัฐบาลไทย ทั้งในด้านการต่างประเทศ ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุมต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการรักษาส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติ ความถูกต้อง และภาพพจน์เกียรติภูมิของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศหรือไม่

3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาปัญหาความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุมต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับการรักษาส่งเสริมความมั่นคง แห่งชาติ ผลประโยชน์แห่งชาติ ความถูกต้อง และภาพพจน์เกียรติภูมิของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ

4. เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของคณะกรรมการฯ ผู้สาธารณะ และยังเป็นการแสดงบทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการ ในการช่วยสร้างความเข้าใจทางด้านการต่างประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุมต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้กับภาครัฐ องค์กรอิสระ ภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนทั่วไปอีกด้วย

1.3 ประโยชน์ในการวิจัย

1. เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ และเชิงนโยบายเบื้องต้นสำหรับทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา และปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุมต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของความรุนแรง และปัญหาความมั่นคงแ่งมุมต่างๆ ใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 2

วิธีการศึกษา และเก็บข้อมูล

โครงการวิจัยเรื่อง “ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย” ใช้วิธีการศึกษาแบบสหสาขาวิชาเป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยอาศัยข้อมูลระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิต่างๆ ซึ่งได้มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอยู่ตลอดด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) คือ พิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กับข้อมูลเดิมที่คณะผู้วิจัยเก็บมาเป็นระยะๆ หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการสังเกต การสำรวจ หรือจากเอกสาร

การวิจัยเชิงเอกสาร

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจาก เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์/ภาคนิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเชิงสำรวจ

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนงาน และกำหนดนโยบาย ทั้งทางด้านการพัฒนา และด้านความมั่นคง รวมทั้งหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้ ยังได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิจัยโดยการสังเกตการณ์

คณะผู้วิจัยได้ลงไปในพื้นที่ เพื่อเป็นการสังเกตการปฏิบัติงานของส่วนงานต่างๆ ในพื้นที่ และยังสามารถสังเกตสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ด้วย โดยได้มีการประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชมรมนักกฎหมายมุสลิม คณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด และกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 3

พัฒนาการของขบวนการมลายูมุสลิม การต่อต้านอำนาจรัฐไทย และปัญหาความรุนแรง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การต่อต้านอำนาจรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา นราธิวาส ปัตตานี สตูล และสงขลาบางส่วนที่ติดต่อกับจังหวัดปัตตานี ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของนครรัฐอิสลามปัตตานี คารุสชาลามนั้นดำเนินมายาวนานเท่าๆ กับระยะเวลาที่ดินแดนดังกล่าวตกมาเป็นของไทย¹ โดยได้มีการประสานประเด็นทางประวัติศาสตร์การเมืองเข้ากับประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมที่ศาสนาอิสลามเข้ามาฝังรากลงลึกในบริเวณแหลมมลายู ซึ่งทำให้ลักษณะทางเชื้อชาติของประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่กลายมาเป็นสิ่งเดียวกับอัตลักษณ์ทางศาสนา จนทำให้คำว่า “มลายูมุสลิม” กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการต่างๆ ที่ต่อต้านอำนาจรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขบวนการเหล่านี้ผสมผสานปัจจัยภายในต่างๆ ได้แก่ เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ การเมือง และสังคม วัฒนธรรม เข้ากับประเด็นปัญหาที่เกิดจากนโยบายบางประการ และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่สร้างเงื่อนไขความไม่ยุติธรรมแก่ประชาชนมาเป็นขยายผลด้านลบ ทำให้ประชาชนเชื้อสายมลายูมุสลิมมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจ และต่อต้านอำนาจรัฐไทย ส่วนในระดับระหว่างประเทศก็มีการดึงเอาแนวคิดอิสลามที่มีความเคร่งครัด และนิยมความรุนแรงเข้ามาเป็นปัจจัยเสริมอีกทางหนึ่ง เพื่อช่วยในการสร้างความชอบธรรม และขยายฐานสนับสนุนการต่อสู้ที่อ้างว่า เป็นการเรียกร้องอิสรภาพของชาวมลายูมุสลิมให้หลุดพ้นจากการกดขี่ และความอยุติธรรมของรัฐไทย

¹ แสงเพชร, ปมประวัติรัฐปัตตานี ไปได้ไม่เคยดับ, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วันชนะ 2547, หน้า 39

3.1 ปมประวัติศาสตร์สยาม-ปัตตานี และพัฒนาการของขบวนการมลายูมุสลิม

ปัตตานีถูกแบ่งออกเป็น 7 หัวเมืองภายหลังจากที่พ่ายแพ้ในการทำสงครามกับสยามเมื่อปี 2351 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยสยามยังคงยินยอมให้ สุลต่านราชวงศ์มลายูมุสลิมมีสิทธิในการปกครองหัวเมืองต่างๆ ได้แก่ เมืองปัตตานี เมืองยะลา (ปัจจุบันเป็นจังหวัดยะลา) เมืองยะหริ่ง (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) เมืองระแงะ (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส) เมืองรามัน (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดยะลา) เมืองสายบุรี (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) และเมืองหนองจิก (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) ได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม ต่อมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ปฏิรูปการปกครองทั่วประเทศ ในปี 2445 นั้น ได้มีการยกเลิกระบบเจ้าเมืองใน 7 หัวเมืองมลายู ปัตตานี และจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลปัตตานีขึ้นแทนที่ เหตุการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายบูรณาการสู่ความเป็นไทย ซึ่งทำให้อำนาจทางการเมืองการปกครองของ 7 หัวเมืองมลายูปัตตานีค่อยๆ ถูก ถ่ายโอนไปยังเจ้าหน้าที่และข้าราชการของสยาม จนในที่สุดเมื่ออังกฤษ และสยามได้ร่วมตกลงทำ สัญญากำหนดเขตแดนระหว่างมลายากับสยาม รัฐปัตตานีก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม อย่างสมบูรณ์² เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจแก่บรรดาเจ้าเมืองมลายูมุสลิม ซึ่งเห็นว่า สยาม เป็น “ผู้รุกรานนอกศาสนา” ดังนั้น จึงปฏิเสธที่จะยอมรับอำนาจรัฐไทยในฐานะผู้ปกครอง³ เติงกู้อับดุลกาเดร์ กามารุดดิน เจ้าเมืองปัตตานีคนสุดท้ายพยายามต่อต้านอำนาจของสยาม แต่ถูกปราบปราม และนำตัวไปคุมขังที่พิษณุโลก ต่อมาข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำสิงคโปร์ได้เจรจาให้มีการ พระราชทานอภัยโทษแก่ เติงกู้อับดุลกาเดร์ กามารุดดิน ภายหลังจากที่ถูกจำคุกอยู่ 2 ปี 9 เดือน โดยมีเงื่อนไขห้ามยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอีก หลังจากนั้น เติงกู้อับดุลกาเดร์ กามารุดดินก็เดินทางไปอาศัย อยู่ที่กลันตัน ในมาเลเซีย จนเสียชีวิตเมื่อปี 2476 และบุตรชาย คือ เติงกูมาฮะมัด มาฮียุดิน ได้สืบ ทอดเจตนารมณ์ในการต่อสู้เพื่อเอกราชของปัตตานีต่อไป⁴

² รัตติยา สาและ, “ปัตตานี คารุสสะลาม (มลายู-อิสลาม ปัตตานี) สู่ความเป็น จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส” ใน สัจจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ), *ประวัติศาสตร์ ปกปิด ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐปัตตานีใน “ศรีวิชัย” เก้าแก่กว่ารัฐสุโขทัยในประวัติศาสตร์*, กรุงเทพฯ: มติชน 2547, หน้า 249

³ ชิดชนก ราอิมมูลา *ศึกษาขบวนการแบ่งแยกดินแดน และการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย* (<http://www.langkasuka.com/colum/edu1.html>)

⁴ Surin Pitsuwan, *Islam and Malay Nationalism: A case Study of the Malay-Muslims of Southern Thailand*, Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University 1985, pp 57-58

โอกาสที่จะเกิดความสมานฉันท์ระหว่างผู้นำมลายูมุสลิม โดยเฉพาะบรรดาเชื้อสายของเจ้าเมืองทั้ง 7 กับสยามปรากฏขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวคิดที่ต้องการลดความตึงเครียดทางการเมืองกับปัตตานี โดยพระราชหัตถเลขาที่ 3/78 ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 2466 ซึ่งเป็นหลักรัฐประศาสนศาสตร์สำหรับผู้ปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานีสละท่อนให้เห็นถึงนโยบายการผสมผสานทางวัฒนธรรม และการสร้างชาติในเป็นปีกแผ่นที่ดำเนินไปอย่างระมัดระวัง และรอบคอบภายใต้หลักการดังต่อไปนี้ คือ

1. การปฏิบัติที่มีความขัดแย้งกับศาสนาอิสลาม ต้องยุติในทันที และกฎข้อบังคับที่กำหนดขึ้นใหม่ใดๆ ต้องไม่ขัดแย้งกับศาสนาอิสลาม
2. ภาษีที่เก็บจากชาวมลายูมุสลิมปัตตานีต้องไม่มากไปกว่าภาษีที่มีการเก็บในบรรดารัฐมลายูบริเวณชายแดนภายใต้อำนาจของอังกฤษ
3. ข้าราชการปกครองที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัตตานีต้องซื่อสัตย์ สุภาพ และขยันขันแข็ง ข้าราชการผู้ใดที่กำลังถูกภาคทัณฑ์ เพราะกระทำความผิดจากที่อื่นจะต้องไม่ถูกส่งไปปฏิบัติหน้าที่ในปัตตานี

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เติ้งกวมอะมัด มาฮ์ยิดินเชื่อว่า จะมีโอกาสได้รับชัยชนะในการรักษาลิทธิปกครองตนเองเกี่ยวกับกิจการทางศาสนา วัฒนธรรม และภาษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกระบวนการการปกครอง การยุติธรรม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากขึ้น ดังนั้นจึงได้แจ้งต่อผู้นำคณะราษฎรว่า ยินดีที่จะกลับมาอยู่ใต้การปกครองของไทย เพราะไทยมีรัฐธรรมนูญ มีประชาธิปไตย และมีรัฐบาลที่มาจากตัวแทนของประชาชนแล้ว อย่างไรก็ตาม ความหวังดังกล่าวของเติงกวมอะมัด มาฮ์ยิดินไม่ประสบผลในทางปฏิบัติ เพราะรัฐสภาไทยไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง อำนาจส่วนใหญ่จะตกอยู่ในกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่คน โดยเฉพาะกลุ่มทหารที่พยายามจะทำให้รัฐสภาเป็นเพียง “ตรายาง” มากกว่าที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และบริหารประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น แนวโน้มของการปกครองแบบอำนาจนิยมที่ก่อตัวขึ้นยังส่งผลทำให้ชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้รู้สึกถูกกดขี่ข่มเหงมากขึ้น ลัทธิชาตินิยม-ทหารนิยมของหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” และใช้

⁵ Pridi Phanomyong, *National Unity and the Problems of the Three Southern Provinces*, Bangkok: National Federation of Southern Students 1974, pp 10-11

นโยบาย “ประเทศไทยเพื่อชาติเชื้อไทย” หรือ “ไทยรัฐนิยม” ตั้งแต่ปี 2482 บังคับชาวมลายูมุสลิมไม่ให้แต่งกายตามประเพณี และไม่สามารถใช้ชื่อภาษามลายู-อาหรับ ส่วนการใช้ภาษามลายูและหลักกฎหมายอิสลามในวิถีชีวิตของชาวมลายูมุสลิม เช่น การแต่งงาน และการรับมรดกนั้นก็ได้ถูกยกเลิกไป ปฏิบัติที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ชาวมลายูมุสลิมจำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมละทิ้งวัฒนธรรมประเพณีของตนเองได้ฟื้นฟูการรณรงค์การต่อสู้เพื่อเอกราชขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ขบวนการแนวร่วมมลายู (Pan Malayan Movement) ได้เติบโตขึ้น และต่อมาก็ขยายตัวกว้างขวางออกไปเมื่อเกิดปฏิกริยาต่อต้านนโยบายของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งออกกฎหมายบังคับให้โรงเรียนปอเนาะ⁶ ต้องจดทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการ และแปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม กำหนดหลักสูตรการเรียนต้องเป็นสากล ภาษาไทยต้องเป็นภาษากลางในการเรียนการสอน เอกสารตำราใดๆ ที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการจะถูกละทิ้งว่าเป็นเอกสารตำราที่ผิดกฎหมาย ภาษามลายูที่เคยมีการสอนในโรงเรียนรัฐบาลก็ยกเลิกไป นอกจากนี้ ยังมีโครงการสร้างศูนย์แห่งประชากร โดยได้อพยพคนไทยจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาสร้างนิคมพึ่งตนเองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในขณะที่ชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่กลับไม่ได้รับการดูแลจัดสรรที่ดินทำกินให้

นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีลักษณะกดขี่อัตลักษณ์ของชาวมลายูมุสลิมเช่นนี้ส่งผลทำให้ขบวนการแบ่งแยกดินแดนพัฒนามากขึ้น เริ่มต้นจากชนชั้นนำทางการเมือง และผู้นำศาสนาที่ร่วมมือกันจัดตั้งสมาคมมลายูปัตตานีที่ยิ่งใหญ่ (Gabungan Melayu Patani Raya หรือ GAMPAR) ขึ้นที่รัฐกลันตัน มาเลเซีย เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2491 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการในการต่อต้านการผนวกดินแดนปัตตานี และการดำเนินนโยบายบูรณาการแห่งชาติ (National Integration) ของรัฐบาลไทยว่า เป็นลัทธิอาณานิคมภายในชาติ (Internal Colonialism) คือ⁷

1. ต้องรวมจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูลเป็นรัฐมลายูอิสลาม และปลดปล่อยชนชาติมลายูที่อยู่ใน 4 จังหวัดจากการถูกข่มเหง กดขี่ เอารัดเอาเปรียบ

2. ต้องจัดให้มีการปกครองที่เหมาะสมกับความต้องการและจุดยืนของชนชาติมลายู ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนาอิสลาม

⁶ ปอเนาะ หมายถึง โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่นักเรียนอาศัยกินนอนอยู่ในเรือนพักที่ปลูกสร้างอยู่ในบริเวณเดียวกันกับโรงเรียน คำนี้มีรากมาจากคำภาษามลายูว่า Pondok

⁷ ชิดชนก ราฮิมมูลา, อ้างแล้ว

3. ต้องยกฐานะของชนชาติมลายู และคุณภาพชีวิตในฐานะ “ภูมิบุตร” มีสถานภาพสูงในด้านมนุษยธรรม ความยุติธรรม เสรีภาพ และการศึกษาที่เหมาะสม

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น Һะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นครูสอนศาสนาที่มีชื่อเสียงได้รับความเคารพอย่างกว้างขวางในหมู่ชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการรณรงค์รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ก็จัดตั้งขบวนการประชาชนแห่งปาตานี (Pattani People’s Movement หรือ PPM) และเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลไทยเกี่ยวกับสิทธิการปกครองตนเองของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูลเมื่อปี 2490 โดยมาสาระสำคัญดังนี้ คือ⁸

1. ให้จัดการปกครอง 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในฐานะแคว้นที่มีผู้ปกครองนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีอำนาจแต่งตั้ง และปลดข้าราชการได้
2. ให้นำเอาภาษีอากรที่จัดเก็บได้ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มาใช้ในพื้นที่เท่านั้น
3. ให้มีการศึกษาภาษามลายูตั้งแต่ชั้นประถมต้นจนถึงชั้นประถม 7
4. ให้มีสัดส่วนข้าราชการชาวมลายูร้อยละ 80 ของจำนวนข้าราชการทั้งหมดใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้
5. ให้มีการใช้ภาษามลายูควบคู่กันกับภาษาไทยในฐานะภาษาราชการ
6. ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจออกระเบียบเกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจ
7. ให้มีการแยกศาลที่พิจารณาคดีตามกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีคาโต๊ะยุติธรรมเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด ออกจากศาลยุติธรรม

⁸ สุลตักษณ์ กาญจนขุนดี และดอน ปาทาน (เรียบเรียง). สันติภาพในเปลวเพลิง, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เนชั่นบุ๊คส์ 2547, หน้า 79

ในขั้นต้นข้อเสนอดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลไทยในสมัยพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันการต่อสู้แบ่งแยกดินแดน⁹ อย่างไรก็ตามต่อมารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์กลับเห็นว่า หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์เป็นแกนนำของขบวนการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งนำไปสู่การจับกุมหะยี สุหลง เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2491 เหตุการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นของความตึงเครียดระหว่างรัฐบาลไทยกับชาวมลายูมุสลิมที่ถูกลามกลายไปเป็นความรุนแรงเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าใจผิดว่า ประชาชนในหมู่บ้านคชงญอ (จังหวัดนราธิวาส) กำลังเตรียมก่อกบฏ จึงใช้กำลังเข้าปราบปราม ระหว่างวันที่ 25-28 เมษายน 2491 ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งรายงานบางฉบับอ้างว่า ชาวมลายูมุสลิมถูกสังหารไปถึง 1,100 คน และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเสียชีวิตไปจำนวน 30 นาย ขณะเดียวกันก็มีชาวมลายูมุสลิมจากพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้หลบหนีเข้าไปในมลายออย่างน้อย 3,000 คน เนื่องจากเกรงกลัวการติดตามปราบปรามของรัฐบาลไทย¹⁰ และในเวลาต่อมาหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ ซึ่งถูกจับตามองว่าเป็นแกนนำขบวนการแบ่งแยกดินแดน ได้เจ้าหน้าที่ตำรวจ “อุ้ม” หายตัวไปเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2497 โดยทางครอบครัวเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจสังหารหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ และเอาศพไปถ่วงน้ำทำลายหลักฐาน¹¹

เหตุการณ์ที่หมู่บ้านคชงญอ การจับกุม และสังหารหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ตลอดจนการที่รัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นต้นมา ได้ติดตามปราบปรามผู้ที่เรียกร้องสิทธิการปกครองตนเอง และการรักษาอัตลักษณ์ของชาวมลายูมุสลิมด้วยสันติวิธีเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวคิดว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นแนวทางที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากกว่าก่อตัวขึ้น ทั้งนี้ หลังจากที่เต็งกูมาฮะมัด มาฮ์ยิดินเสียชีวิตในปี 2495 กลุ่มที่มีความคิดนิยมความรุนแรงได้จัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติเพื่อเอกราชปัตตานี (National Liberation Front of Pattani หรือ Barisan Nasional Pembebasan Patani หรือ BNPP) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่รัฐกลันตัน ในมาเลเซีย และมีอดุลย์ ณ สายบุรี เป็นหัวหน้า เคลื่อนไหวทางการเมืองและการทหารต่อต้านรัฐบาลไทย และฟื้นฟูการปกครองที่สุลต่านเป็นประมุข โดยกองกำลังติดอาวุธของขบวนการนี้กระจายอยู่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แบ่งออกเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 10-20 คน¹² ส่วนการเคลื่อนไหวภายนอกประเทศนั้น BNPP ได้ประชาสัมพันธ์ให้ชาวมุสลิมในต่างประเทศ โดยเฉพาะตะวันออก

⁹ เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร, การต่อต้านนโยบายรัฐบาลใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย โดยการนำของหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ พ.ศ. 2482-2497 (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร) 2529, หน้า 79

¹⁰ สุกลักษณ์ กาญจนขุนดี และดอน ปาทาน, อ้างแล้ว, หน้า 142-143

¹¹ เพิ่งอ้าง, หน้า 144

¹² ดู Suara Siswa, Document on Pattani Movement No.2, Malaysia: University of Malaya 1970

กลางรู้จักเรื่องราวของปัตตานี และได้จัดส่งเยาวชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปศึกษาใน ตะวันออกกลาง เช่น อียิปต์ และซาอุดีอาระเบีย นอกจากนี้ BNPP ยังสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้นำศาสนา ตลอดจนโรงเรียนปอเนาะ โดยจะนำเอาหลักการในศาสนาอิสลามมาใช้เพิ่มแรงกระตุ้นในการ โฆษณาชวนเชื่อ และการหาสมาชิกสนับสนุน รวมทั้งยังนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพรรคอิสลามของมาเลเซีย (Islamic Party of Malaysia หรือ Parti Islam Se-Malaysia หรือ PAS) ในรัฐทางภาคเหนือของมาเลเซียที่ติดกับชายแดนไทย อนึ่ง ต่อมา BNPP เปลี่ยนชื่อขบวนการเป็น Barisan Islam Pembebasan Patani (BIPP)¹³

นอกจาก GAMPAR และ BNPP แล้ว หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยได้ติดตามข้อมูลของขบวนการมลายูมุสลิมที่เคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลสังเขปของกลุ่มต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาได้ดังนี้¹⁴

1. แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani/Patani Malay National Revolutionary Front หรือ BRN)

อูสตาสอัลคูล การ์ิม ฮัสซัน ก่อตั้ง BRN ขึ้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2503 โดยเป็นปฏิกริยาต่อ นโยบายการศึกษาสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ การบังคับให้ปอเนาะทุกแห่งต้องขึ้น ทะเบียนกับทางการ และบังคับให้ใช้ภาษาไทยในหลักสูตรใหม่ที่รัฐบาลไทยกำหนดขึ้น และ รายวิชาเกี่ยวกับศาสนาที่จะทำการเรียนการสอนจะต้องได้รับการอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ปอเนาะจำนวน 109 แห่ง จากจำนวนที่มีอยู่ทั้งหมด 535 แห่ง ต้องปิดตัวเองลงเนื่องจากไม่สามารถดำเนินตามนโยบายที่รัฐบาลไทยกำหนดไว้ได้ การทดแทนรูปแบบการศึกษาจากปอเนาะดั้งเดิมด้วยโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะสถานศึกษาดังกล่าวต่างประสบปัญหาในการยกระดับมาตรฐานการศึกษาในวิชาสามัญให้เทียบเท่าโรงเรียนของรัฐ และในส่วนของวิชาศาสนาก็ต้องสูญเสียความเข้มข้นทางวิชาการลงไป นอกจากนี้ผู้เรียนยังต้องจ่ายค่าธรรมเนียมการศึกษาของโรงเรียน ทั้งด้านวิชาสามัญ และวิชาศาสนา ซึ่งเป็นภาระยุ่งยาก และแพงยิ่งกว่าค่าใช้จ่ายในระบบโรงเรียนของรัฐ BRN เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากปอเนาะดั้งเดิมมาเป็นโรงเรียนราษฎร์

¹³ Opcit

¹⁴ สรุปจาก กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนแยกที่ 2, ทำเนียบกำลังรบกลุ่มโจรก่อการร้าย

สอนศาสนาอิสลามก็คือ ความพยายามของรัฐบาลไทยที่จะบ่อนทำลายความเป็นสถาบันของ ปอเนาะ ซึ่งเป็น “ป้อมปราการทางวัฒนธรรม” (Cultural Fortification) และอุปสรรคสำคัญต่อ แผนนโยบายบูรณาการสู่ความเป็นไทย การแทรกหลักรัฐธรรมนูญโดยครูที่เป็นคนไทยเป็น ช่องทางหนึ่งของการนำค่านิยม และวัฒนธรรมไทยเข้าสู่สังคมมลายูมุสลิม ดังนั้น BRN จึงอาศัย โรงเรียนปอเนาะเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายแนวร่วม และการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ จน สามารถจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธที่มีความเข้มแข็งได้ในปี 2511 โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การจัดตั้ง รัฐเชื้อชาติมลายู (Pan-Malayu State) ที่ครอบคลุมพื้นที่เดิมของนครรัฐอิสลามปัตตานี ดารุสซาลาม มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย แต่ไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์อนุรักษนิยมของ BNPP

ต่อมาความขัดแย้งระหว่างอุสตาสซออัลคูล การิม กับแกนนำคนอื่นๆ ของ BRN ทำให้เกิดการแยกตัวออกมาเป็นกลุ่มย่อย คือ BRN Coordinate (สายการเมือง ปี 2522), BRN Congress (สาย การทหาร ปี 2527) และ BRN Ulama (สายทฤษฎีศาสนาอิสลาม ปี 2527) นอกจากนี้ นโยบาย การเมืองนำการทหาร รวมทั้งความจริงจิงในการลดเงื่อนไขความอยุติธรรมจากพฤติกรรมของ เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน ทำให้รัฐบาลไทยสามารถเข้าถึงพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มากขึ้น รวมทั้งการเปิดกว้างให้ประชาชนในพื้นที่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในช่วง 20 ปีที่ ผ่านมาก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่บั่นทอนฐานกำลังของ BRN ทำให้สมาชิกจำนวนมาก เข้ามาจับตัวกับรัฐบาลไทย หรือมีจะนั้นก็ย้ายไปตั้งถิ่นฐานในมาเลเซีย

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยระบุว่า BRN ยังคงมีความเข้มแข็งทาง ทหาร โดยเฉพาะในการรบแบบจรรยา และก่อวินาศกรรม ซึ่งบางครั้งจะอ้างว่า เป็นการกระทำเพื่อ เรียกร้อง “ความยุติธรรม” ให้แก่ประชาชนมลายูมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นเชื้อ ของความอยุติธรรมจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ หรือนโยบายของรัฐบาลไทย ปฏิบัติการเหล่านี้จะ มีการแยกกำลังออกเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 5-7 คน และติดต่อกันผ่านผู้ประสานงาน เพื่อความ สะดวกในการเคลื่อนไหว เมื่อถูกกดดันปราบปราม กองกำลังของ BRN มักจะแยกย้ายกันหลบซ่อน ในพื้นที่ โดยได้รับความช่วยเหลือจากแนวร่วม ก่อนที่จะหาทางล่าถอยข้ามพรมแดนไปยัง มาเลเซีย¹⁵ และจะย้อนกลับมาตอบโต้อีกครั้งทันทีที่มีโอกาส นอกจากนี้ การที่แบ่งกลุ่มกองกำลัง

¹⁵ นอกจากนี้ ยังมีรายงานข่าวกรองบางกระแสที่ระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่าง BRN กับองค์กรมุสลิมแบ่งแยก ดินแดนอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น แนวร่วมปลดปล่อยมุสลิมโมโร (Moro Islamic Liberation Front หรือ MILF) และขบวนการอาเงาะห์เสรี (GAM) แต่เชื่อว่า น่าจะเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างแกนนำบางคน ซึ่งจนถึงขณะนี้ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการทหาร

ออกเป็นขนาดเล็กยังช่วยทำให้สามารถ “ตัดตอน” การติดตามปราบปรามได้อีกด้วย เพราะสมาชิกของ BRN ที่ถูกจับกุมได้มักจะไม่สามารถให้ข้อมูลรายละเอียดที่สำคัญได้มากนัก

ปัจจุบัน หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยเชื่อว่า BRN เริ่มทำการปลุกระดม และฝึกอบรมเยาวชนรุ่นใหม่เข้าร่วมขบวนการอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้โรงเรียนปอเนาะเป็นฐานกำลังสำคัญ

2. องค์การปลดปล่อยปัตตานี (Pattani United Liberation Organization หรือ PULO)

PULO จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2511 โดยตวนกูบีรอ กอตอนี (หรือออคูลย์ ณ วัชราม หรือ กาบิรี อับดุลเราะห์มาน) เน้นการปลุกระดมผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และนักศึกษา เพื่อสร้างแนวร่วมปลดปล่อยปัตตานีจากอำนาจของรัฐบาลไทย กิจกรรมของ PULO ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากต่างประเทศ โดยเฉพาะการให้ทุนแก่เยาวชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะในตะวันออกกลาง เช่น ซาอุดีอาระเบีย ลิเบีย ซีเรีย และอียิปต์ นอกจากนี้ PULO ยังจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธในปี 2519 รวมทั้งยังมีหน่วยก่อวินาศกรรมที่ปฏิบัติการสร้างความเสียหายแก่รัฐบาลไทยอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี 2525 ทั้งในด้านการก่อวินาศกรรม จับตัวประกัน ลอบวางเพลิงเผาโรงเรียน โจมตีสถานีตำรวจ และการลอบวางระเบิดก่อนที่จะถูกปราบปรามทางการทหาร และถูกกดดันทางการเมืองผ่านนโยบายได้รမ်เย็นของรัฐบาลไทย ทำให้สมาชิกจำนวนมากเข้ามาบดตัวกับรัฐบาลไทย (เช่น หะยียูโซะ ปากีสถาน ที่เข้ามาบดตัวในปี 2535) ถูกจับกุม (เช่น หะยีสะมะแอ ท่าน้ำ ที่ถูกจับกุมในปี 2541) หรือมีจะนั้น ก็ย้ายไปตั้งถิ่นฐานในมาเลเซีย และประเทศอื่นๆ เช่น ซีเรีย และสวีเดน

ในปี 2528 PULO เกิดความแตกแยกในขบวนการ เมื่อฮารง อเมริกา (หรือฮารง มูเล็ง) เป็นแกนนำกดดันให้ตวนกูบีรอ กอตอนีต้องลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการ และจัดตั้งระบบการบริหารใหม่บนโครงสร้างของสภาปฏิวัติ แต่ถูกต่อต้านจากผู้นำที่คุมกองกำลังติดอาวุธ โดยเฉพาะหะยีสะมะแอ ท่าน้ำ ซึ่งตั้งสภามัชฌิมการกองทัพ PULO ขึ้นมา และต่อมาในปี 2532 ก็แยกตัวออกไป ขณะที่ฮารง อเมริกาลาออกจากตำแหน่ง และให้ยูโซะ บินสุหลงรักษาการแทน แต่ความขัดแย้งใน PULO ยังดำเนินต่อไป ทั้งในเรื่องนโยบายระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายการเมือง และในเรื่องการจัดสรรส่วนแบ่งจากการเรียกเก็บค่าคุ้มครอง หะยีสะมะแอ ท่าน้ำขัดแย้งกับหะยีดาโอ๊ะ ท่าน้ำ ซึ่งควบคุมกองกำลัง PULO เขตเหนือ ทำให้หะยีดาโอ๊ะ ท่าน้ำหันไปสนับสนุนฮารง อเมริกาในการจัดตั้งกลุ่ม PULO ใหม่ (New PULO ซึ่งต่อมาแตกตัวย่อยออกไปเป็น PULO Abu Jihad และ PULO 88)

ปัจจุบัน หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยระบุว่า กลุ่ม PULO ใหม่เหลือกองกำลังที่สามารถปฏิบัติการทางทหารไม่มากนัก โดยเคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส (อำเภอศรีสาคร อำเภอสุคีริน และอำเภอเวียง) และจังหวัดยะลา (อำเภอบันนังสตา) ขณะที่รายงานข่าวกรองบางกระแสที่ระบุถึงความพยายามของกลุ่ม PULO ใหม่ที่ปลุกกระดม และดึงให้เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หลายร้อยคนเข้าร่วมเป็นสมาชิก เรียกว่า ขบวนการเยาวชนแห่งชาติปัตตานี (Pattani National Youth Movement) โดยมีการฝึกทักษะในการก่อวินาศกรรม และปฏิบัติการทางทหารนั้นยังไม่สามารถยืนยันได้ ดังนั้น บทบาทที่ยังเห็นได้ชัดเจนที่สุดของ PULO จึงเหลืออยู่แค่การรณรงค์โฆษณาชวนเชื่อทางอินเทอร์เน็ต (www.pulo.org และ www.pmhro.org) ของบรรดาแกนนำที่อาศัยอยู่ในสวีเดน เช่น ลุกมาน บินลิมา และกัสตูรี มาห์โกทา รวมทั้งการเปิดโปงปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านทางเวทีผ่านองค์การสหประชาชาติ และ องค์การการประชุมอิสลาม (Organization of Islamic Conference หรือ OIC) เช่น เหตุการณ์วันที่ 28 เมษายน 2547 เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงที่อำเภอตากใบ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 เหตุการณ์คนไทยมลายูมุสลิม 131 คนลี้ภัยเข้าไปยังมาเลเซีย เมื่อเดือนตุลาคม 2548 ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเหตุการณ์สังหารหมู่ที่ครอบครัวที่บ้านกะทอง (ตำบลบองอ อำเภอระแงะ) จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548

เมื่อเดือนมกราคม 2549 กัสตูรี มาห์โกทา ซึ่งอ้างว่าเป็นหัวหน้าฝ่ายนโยบายต่างประเทศของ PULO ได้ให้สัมภาษณ์ผ่านหนังสือพิมพ์สวีเดน เรียกร้องให้มีการเจรจาทันทีระหว่างกับรัฐบาลไทย แต่ทำที่ดังกล่าวถูกประเมินจากหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยว่า ไม่มีสาระสำคัญในทางปฏิบัติ และต่อมา เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2549 ดร.กันตธีร์ ศุภมงคล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ได้ชี้แจงต่อสื่อมวลชนว่า รัฐบาลไทยไม่มีนโยบายที่จะเปิดการเจรจากับกลุ่ม หรือขบวนการใดๆ ที่มีแนวทางของการใช้ความรุนแรง และเห็นได้ชัดว่า การที่ PULO ออกมาเรียกร้องให้มีการเจรจาทันทีกับรัฐบาลไทยก็เพื่อต้องการฉวยโอกาสของสถานการณ์ภาคใต้สร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าเพื่อนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาที่แท้จริง ทั้งนี้ ในส่วนของกระบวนการเจรจานั้น รัฐบาลไทยก็มีกลไกต่างๆ รวมทั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ ซึ่งได้มีการหารือประสานความร่วมมือกับผู้นำ และประชาชนในพื้นที่อยู่อย่างต่อเนื่องแล้ว¹⁶

¹⁶ กระทรวงการต่างประเทศ, ข่าวสารนิเทศ 26 มกราคม 2549

3. ขบวนการมูจาฮิดีนปัตตานี (Gerakan Mujahideen Islam Pattani หรือ GMIP)

GMIP ก่อตั้งขึ้นในปี 2538 โดยเจ๊ะกู อับดุล เราะห์มาน (หรือเจ๊ะกูแม กูเตะห์) ซึ่งหน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยเชื่อว่า เจ๊ะกู อับดุล เราะห์มาน และนาซอริ แซะเซ็ง ได้รวบรวมผู้ที่มีประสบการณ์จากการเข้าร่วมกับนักรบมูจาฮิดีนในอัฟกานิสถานให้กลับเข้ามาเคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอำเภอทุ่งยางแดง และอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดย GMIP อาศัยสมาชิกกลุ่มย่อยๆ จำนวน 2-3 คนทำการก่อวินาศกรรมในเขตเมืองหลายครั้ง รวมทั้งยังอาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกองกำลังติดอาวุธในมาเลเซียที่เรียกว่า Kumpulan Militan Malaysia (KMM) ผ่านทางนิก แอดลี นิก อับดุล อาซีส บุตรชายของผู้นำพรรค PAS ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญของการต่อสู้ในลักษณะของสงครามศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับ GMIP มีอยู่ไม่มากนัก นอกจากนี้ที่ปรากฏว่า สมาชิกกองกำลังติดอาวุธของขบวนการนี้น่าจะมีขีดความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ในการต่อสู้แบบจรยุทธ์ และการก่อวินาศกรรมสูงกว่า BRN และ PULO รวมทั้งสมาชิกบางคนยังคุ้นเคยกับหลักนิยมทางทหาร และยุทธวิธีต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ไทย เพราะเคยรับราชการเป็นอาสาสมัครทหารพราน หรือเป็นทหารเกณฑ์มาก่อน ดังนั้น สมาชิกกองกำลังติดอาวุธของ GMIP จึงสามารถสร้างภัยคุกคามโดยตรง และขยายฐานของการก่อความรุนแรง โดยเข้าไปฝึกอบรมเพิ่มทักษะ หรือประกอบวัตถุระเบิดให้กับกองกำลังติดอาวุธอื่นๆ

4. ขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี (United Front for the Independence of Pattani หรือ BERSATU)

BERSATU ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2532 เพื่อรวบรวมองค์กรต่างๆ ที่ต่อต้านอำนาจรัฐไทย และต่อสู้เพื่อแบ่งแยกจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าด้วยกันให้เป็นเอกภาพ โดยมี BIPP BRN-Congress GMIP และ PULO ใหม่ โดยมีมะฮาดิ์ ดาอูด ประธานขบวนการ BIPP รับตำแหน่งเป็นประธาน BERSATU พร้อมกับประกาศคำต่อต้านแนวทางลัทธิอาณานิคม และนโยบายของรัฐบาลไทยที่ต้องการลบล้างวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีปฏิบัติของชาวมลายูมุสลิม และประณามพฤติกรรมของรัฐบาลไทยที่กดขี่ ไร้ความยุติธรรม และการจงใจละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง การดำเนินการของ BERSATU มีหลักการสำคัญดังนี้ คือ

1. ร่วมกันต่อสู้เพื่อปลดแอกปัตตานี และก่อตั้งรัฐมลายูอิสลาม
2. ใช้หลักการต่อสู้เพื่อศาสนาอิสลาม หรือการทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ (ญิฮาด) ด้วยกำลังอาวุธ
3. ต่อต้านนโยบายของรัฐไทย
4. เรียกร้องการสนับสนุนจากประเทศมุสลิม และขบวนการต่างๆ ให้ร่วมสนับสนุนการต่อสู้
5. ร่วมมือกับขบวนการปลดแอกทุกกลุ่มทั่วโลก

อย่างไรก็ตาม ประธานคนปัจจุบันของ BERSATU คือ วันกาเดร์ เจ๊ะมาน (หรือฟาเดร์ เจ๊ะมาน) ได้เคยติดต่อกับรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2547 ซึ่งในเบื้องต้น พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรเห็นด้วยในการที่จะพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ¹⁷ โดยพลโทพิศาล วัฒนวงษ์คีรี แม่ทัพภาคที่ 4 (ตำแหน่งในขณะนั้น) เป็นผู้ประสานงาน ซึ่ง วันกาเดร์ เจ๊ะมานยืนยันว่า เหตุการณ์ปล้นปืน กองพันพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อ 4 มกราคม 2547 เรือมาจนถึงเหตุนองเลือด เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 นั้น ไม่เกี่ยวข้องกับ BERSATU แต่เป็นการแอบอ้าง (หรือถูกกล่าวหาจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทย) นอกจากนี้ วันกาเดร์ เจ๊ะมานยังต้องการที่จะยุติการเคลื่อนไหวแบ่งแยกดินแดน เพราะเป็นเรื่องเก่าที่เป็นไปไม่ได้ และอาจจะหาหนทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยด้วยการลงสมัครรับเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการพบปะหารือกันระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย โดยเฉพาะการฆ่าตัดคอชาวสวนยาง ที่ จังหวัดนราธิวาสสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มที่ก่อเหตุไม่ได้อยู่ภายใต้ร่มเงาของ BERSATU ดังนั้นถึงแม้วันกาเดร์ เจ๊ะมานจะวางมือยุติการเคลื่อนไหว และเดินทางกลับมาไทยก็ไม่สามารถทำให้เหตุการณ์รุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สงบลงได้ นอกจากนี้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรี ฝ่ายความมั่นคง พลเอกกิตติ รัตนฉายา ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (อดีตแม่ทัพภาคที่ 4) และ พลเอกพัลลภ ปิ่นมณี รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ยังคัดค้านว่า การเจรจากับวันกาเดร์ เจ๊ะมานยังมีผลเสีย เพราะจะกลายเป็นการยกฐานะของ BERSATU ซึ่งไม่มีบทบาทที่เป็นรูปธรรมชัดเจนให้กลับมีฐานะที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศอีกด้วย¹⁸

¹⁷ “กรณีคร.วัน และการปล่อย 5+26 ผู้ต้องหาล้นปืน สะท้อนภาวะถดถอยภาครัฐในการแก้“วิกฤตใต้” (รายงานพิเศษ), มติชนสุดสัปดาห์ Online 28 พฤษภาคม 2547

¹⁸ “เปิดศึก 10 วัน ล้มโต๊ะเจรจาเบอร์ซาตู” (รายงานพิเศษ), มติชนสุดสัปดาห์ Online 4 มิถุนายน 2547

นอกจากขบวนการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังขบวนการมลายูมุสลิมอื่นๆ อีกมากมายที่มีการเคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพียงกองกำลังติดอาวุธที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าคุ้มครอง และอาชญากรรมอื่นๆ แต่ในส่วนของกลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นสรุปเป้าหมายการต่อสู้โดยทั่วไปได้ว่ามีลักษณะดังนี้ คือ

1. การมุ่งหวังแบ่งแยกจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกจากประเทศไทย เพื่อสถาปนารัฐอธิปไตยของชนชาวมลายูมุสลิมที่ตั้งอยู่บนแนวทางแห่งอิสลาม และหลักการประชาธิปไตย ซึ่งอาจจะมีระบอบการปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ หรือใช้ระบอบการปกครองแบบกษัตริย์ก็ได้ แต่ทั้งนี้ผู้ปกครองจะต้องเป็นชาวมลายูมุสลิมด้วยกันเท่านั้น
2. เมื่อไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายประการแรกได้แล้วก็ต้องต่อสู้เพื่อได้มาซึ่งสถานะของรัฐบาลท้องถิ่น ให้สามารถจัดการปกครองตนเอง นับตั้งแต่ในระดับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดลงไปจนถึงเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก
3. ถ้าหากว่ายังไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายทั้ง 2 แนวทางที่กล่าวมาข้างต้นได้ ก็จะต้องต่อสู้เพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชนชาวมลายูมุสลิม และปกป้องสถานะของการเป็นประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดของตนเองเอาไว้

3.2 การแก้ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ตั้งแต่ปี 2524-2545

การแก้ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดน และขบวนการก่อการร้าย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร จนถึงรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งเป็นยุคอำนาจนิยมนั้น ได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบให้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรง แต่รัฐก็ได้บทเรียนที่สำคัญ คือ การใช้ความรุนแรงกับประชาชน เป็นสิ่งที่ทำให้กองกำลังติดอาวุธของขบวนการแบ่งแยกดินแดนกลับแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น และได้รับกำลังสนับสนุนจากมวลชนในพื้นที่ รวมทั้งเงินทุนสนับสนุนจากกลุ่มมุสลิมในต่างประเทศ ซึ่งรู้สึกเห็นใจ และมองว่ารัฐบาลไทยกดขี่ข่มเหงชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/23 ให้เป็น “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ การยอมรับการดำรงอยู่ของอีกฝ่าย การลดเงื่อนไขที่สร้างความยุติธรรมต่างๆ ในสังคมเพื่อไม่ให้พลังการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ขยายวงกว้างออกไป และการยอมรับอดีตศัตรูให้เป็นผู้หลงผิดเท่านั้นโดยเขาเหล่านั้น คือ คนไทย เป็นการปฏิบัติต่อศัตรูในฐานะมิตรให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้ แนวทางดังกล่าวของนโยบาย 66/23 ได้ถูกนำมาใช้แก้ปัญหาการก่อการร้ายในภาคใต้ ซึ่งเป็นที่มาของคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 8/24 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการบริหารราชการ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.ภาคใต้) จัดตั้งกองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหารที่ 43 (พตท.43) มีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามการก่อการร้ายทุกรูปแบบ และให้กระทรวงมหาดไทย จัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการเมือง และสังคมจิตวิทยา เป็นการปฏิบัติงานด้านการเมือง ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานด้านการทหาร ภายใต้การควบคุมของแม่ทัพภาค 4 การผืนนี้กำลังระหว่างหน่วยงาน และส่วนราชการของพลเรือน ตำรวจ ทหาร ก่อให้เกิดประสิทธิภาพบนพื้นฐานของความเข้าใจว่า พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของอำนาจ มีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่มีความไม่สงบ ซึ่งสภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน และซับซ้อนในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะความไม่เข้าใจ และหวาดระแวงกันในความสัมพันธ์ ของเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนที่ฝังใจมาจากอดีต¹⁹

ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงกำหนดนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการเฉพาะมาเป็นนโยบายที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง ต่อมาในปี 2521 รัฐบาลไทยได้พิจารณากำหนดนโยบาย ในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทุกเรื่อง ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้หันนโยบายแต่ละด้าน สนับสนุนซึ่งกันและกัน จึงเป็นที่มาของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งฉบับที่ 1 (2521-2530) มีวัตถุประสงค์ มุ่งให้เกิดการประสานงาน ระหว่างส่วนราชการในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในระยะเวลา 10 ปีที่มีการดำเนินการตามนโยบายฉบับนี้ปรากฏว่า ได้ผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ในการแก้ไขปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน การป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย และการแก้ไขปัญหาการแทรกแซง จากต่างประเทศ โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ และทำความเข้าใจกับ

¹⁹ ชิดชนก ราอิมมูลา, อ้างแล้ว

ประเทศมุสลิม มิให้สนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดน หรือขบวนการโจรก่อการร้าย ได้มีการ
ใช้ นโยบายแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง คือ ฉบับที่ 2 (2531-2536) ฉบับที่
3 (2537-2541) และฉบับที่ 4 (2542-2546)²⁰

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยคลี่คลายสถานการณ์การแบ่งแยกดินแดนใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ พัฒนาการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการใช้
รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น
กว่าเดิม การนำเอาระบบการกระจายอำนาจผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำให้ชาว
มลายูมุสลิมมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง และพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งช่วยลดแรงกดดันทาง
การเมืองในเรื่องการปกครองตนเองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ลงอย่างมาก ส่วนทางด้านการเมือง
ระดับชาตินั้น นักการเมืองชาวมลายูมุสลิมได้รวมตัวกันในชื่อของกลุ่ม “เอกภาพ” หรือ “วาคะห์”
เพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองให้กับประชาชนในพื้นที่ และขับเคลื่อนการเมืองรูปแบบใหม่
ภายใต้วัตถุประสงค์ 6 ประการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
เต็มใจที่จะได้รับการบูรณาการตามกระบวนการทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย²¹ ได้แก่

1. เพื่อสร้างเอกภาพในหมู่พี่น้องมุสลิมในประเทศไทย
2. เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของมุสลิม
3. เพื่อพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และสังคมของมุสลิม
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้องในหมู่พี่น้องมุสลิม
5. เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางแห่งอิสลามในหมู่พี่น้องมุสลิม
6. เพื่อส่งเสริม และพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

²⁰ เพิ่งอ้าง

²¹ เพิ่งอ้าง

ข้อมูลของหน่วยงานด้านความมั่นคงระบุว่า นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ฉบับที่ 1 และ 2 ทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้นตามลำดับ รัฐบาลไทยได้ทบทวนปรับปรุงนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับที่ 3 โดยได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 127/41 เรื่องนโยบายและแนวทางปฏิบัติต่อผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมอบหมายให้ สอ.บต. ดำเนินการ ทำให้มีโครงการริเริ่มเปิดตัว เป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจำนวนมาก หลังจากมีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 127/41 สมาชิก BRN และ PULO เข้ามอบตัวภายใต้คำสั่งนี้ถึง 34 คน (กรกฎาคม 2541-มีนาคม 2544) สมาชิกขบวนการ BRN และ PULO ที่เหลืออยู่ระดับแกนนำประมาณ 120 คน กองกำลังติดอาวุธประมาณ 200 คน ถูกกดดัน และปราบปรามอย่างหนัก ทำให้ไม่มีศักยภาพในการก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกต่อไปตามอุดมการณ์ที่จะแบ่งแยกดินแดน แกนนำของขบวนการต่างๆ ในช่วงหลังมักได้เข้าขึ้นมาจากระดับหัวหน้ากองกำลัง ซึ่งมีการศึกษาต่ำ รวมทั้งไม่มีความเข้าใจพัฒนาการทางการเมืองภายในประเทศ และระหว่างประเทศมากนัก²² ขบวนการเหล่านี้ยังคงอยู่รอด และรักษาอิทธิพลของกลุ่มด้วยการรับจ้างก่อเหตุร้าย ช่มชู้กรร โฆษกทรัพย์ และแสวงประโยชน์ร่วมกับกลุ่มผิดกฎหมาย

รัฐบาลไทยมีข้อสรุปว่า สถานการณ์การก่อการร้าย และการแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ยุติแล้ว คงเหลือแต่เพียงอาชญากรรม และสถานการณ์การก่อเหตุร้ายเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ดังนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะอีกต่อไป ต่อมา เมื่อรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรจัดให้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรนอกสถานที่ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ โรงแรมรอยัลปรีนเซส อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส แม่ทัพภาค 4 ได้ชี้แจงสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้คณะรัฐมนตรีรับทราบว่าการเกิดเหตุร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เป็นเรื่องความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ และปัญหาอาชญากรรมธรรมดา เช่นเดียวกับปัญหาในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ทหารไม่ควรมียานาจอหน้าในการปราบปรามการก่อเหตุร้ายอีกต่อไป จึงเสนอให้ยุบเลิก พตท.43 ซึ่งในที่สุด ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 123/45 ลงวันที่ 30 เมษายน 2545 ให้ยุติภารกิจของพตท. 43 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2545 เป็นต้นไป และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 123/45 ปรับโครงสร้างของสอ.บต.²³

²² เพิ่งอ้าง

²³ เพิ่งอ้าง

อย่างไรก็ตาม ประชาชนจำนวนมากคัดค้านการยุบ พตท. 43 และสอ.บต. เพราะเชื่อว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษ ซึ่งต้องอาศัยนโยบายเฉพาะ และโครงสร้างพิเศษของหน่วยราชการในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังไม่มีความมั่นใจที่จะให้ตำรวจเข้ามามีบทบาทในการรักษาความสงบในพื้นที่เพียงหน่วยงานเดียว เพราะภาพลักษณ์ของตำรวจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เป็นมิตรกับประชาชนเท่าที่ควร

3.3 สถานการณ์ในปัจจุบันของขบวนการมลายูมุสลิม และปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มปะทุขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่งในระยะเวลาไม่นานภายหลังจากที่รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรประกาศว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนต่างๆ หมดศักยภาพ หรือ ไม่มีขีดความสามารถที่จะคุกคามอำนาจรัฐได้อีกต่อไป คงเหลือแต่โจรมิจฉาชีพเท่านั้น เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนระลอกใหม่เริ่มจากวันที่ 20 มิถุนายน 2545 ซึ่งมีการปล้นปืน 30 กระบอก จากที่ทำการอุทยานแห่งชาติบางลาง อำเภอธารโต จังหวัดยะลา และปล้นอีก 2 กระบอกจากทหารที่ อำเภอดากไบก จังหวัดนราธิวาส เผาโรงเรียน 5 แห่งในจังหวัดสงขลา วางระเบิด 2 แห่งในจังหวัดปัตตานี ตามด้วยการยิงหัวคะแนนกลุ่มวาดะห์ของพรรคไทยรักไทยภายในวันเดียว และเมื่อมาถึง ปี 2547 ก็มีการปล้นปืนจากค่ายทหารกองพันพัฒนาที่ 4 จังหวัดนราธิวาส ในวันที่ 4 มกราคม เหตุการณ์ปะทะ และสังหารกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ 106 คน ที่บุกเข้าโจมตีเจ้าหน้าที่พร้อมกัน 11 จุดในจังหวัดปัตตานี ยะลา และสงขลา เมื่อวันที่ 28 เมษายน (ซึ่งรวมถึงการปะทะที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี) และการชุมนุมประท้วงขนาดใหญ่ที่อำเภอดากไบกจังหวัดนราธิวาส รวมทั้งความรุนแรงรายวันที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงขณะนี้

ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา คือ ระหว่างปี 2547-2548 มีคนเสียชีวิต และบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความรุนแรงรวมทั้งสิ้น 2,940 คน ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิต 1,175 คน และบาดเจ็บ 1,765 คน โดยนำสังเกตว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นมีเป้าหมายทั้งชาวไทยพุทธ และมลายูมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป (จำนวน 471 คนในปี 2547 และจำนวน 564 คนในปี 2548) แทนที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐดังที่เคยเกิดขึ้นในอดีต สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันการก่อเหตุความรุนแรงมีเป้าหมายไม่ใช่ที่การต่อต้านอำนาจรัฐโดยตรง แต่ยังสามารถขยายออกไปเป็นการสร้างความรู้สึกหวาดกลัวให้เกิดขึ้นในวงกว้าง

รูปแบบของความรุนแรงที่ใช้มากที่สุด คือ การยิงซึ่งในรอบ 2 ปีมีการลอบยิงเกิดขึ้น 1,486 ครั้ง (หรือร้อยละ 42) ของเหตุการณ์ทั้งหมด 3,546 ครั้ง ตามมาด้วยการวางเพลิงมีจำนวน 736 ครั้ง (หรือร้อยละ 20) การวางระเบิด และขว้างระเบิด 510 ครั้ง (หรือร้อยละ 14) นอกจากนี้ยังมีการก่อวินาศกรรม และสร้างสถานการณ์อีก 331 ครั้ง (หรือร้อยละ 9)²⁴ นอกจากนี้ยังมีวิธีการฆ่าที่สร้างความเสียหายด้วยการตัดศีรษะ ซึ่งเกิดขึ้น 16 ครั้งในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา โดยนราธิวาสเป็นจังหวัดที่มีความรุนแรงสูงสุด มีเหตุการณ์การยิง 635 ครั้ง วางเพลิง 305 ครั้ง และวางระเบิด 266 ครั้ง ตามมาด้วยปัตตานีมีการยิง 498 ครั้ง วางเพลิง 243 ครั้ง และวางระเบิด 44 ครั้ง ขณะที่ยะลามีการยิง 326 ครั้ง วางเพลิง 183 ครั้ง และวางระเบิด 129 ครั้ง

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องประเมินสถานะภัยคุกคาม และทำความเข้าใจเกี่ยวกับขบวนการ และกองกำลังติดอาวุธต่างๆ ที่กำลังก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในขณะนี้ โดยหน่วยงานด้านความมั่นคงมีข้อสรุปเบื้องต้นจากเอกสารที่ค้นได้จากบ้านพักของมะแซ อุเซ็ง ครูสอนศาสนา และเลขานุการมูลนิธิ PUSAKA จังหวัดนราธิวาส รวมทั้งข้อมูลจากเอกสารคู่มือการต่อสู้สงครามศักดิ์สิทธิ์ที่ปัตตานี (Ber Jihad Di Pattani) ซึ่งพบในตัวของผู้ก่อความไม่สงบที่เสียชีวิตจากการปะทะที่มีสยิดกรือเฮะ จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 รวมทั้งคำสารภาพของผู้ก่อความไม่สงบที่จับกุมตัวได้ หรือเข้ามอบตัวในโครงการเสริมสร้างสันติสุขได้ว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูมุสลิมได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ใหม่ในช่วงเวลาอย่างน้อย 10 ปีที่ผ่านมา โดยอาศัยเครือข่ายครูสอนศาสนา และเยาวชนในสังกัด BRN ที่เรียกว่าองค์กรเยาวชนกู้ชาติปัตตานี (Pemuda Merdeka Pattani) เป็นกำลังสำคัญในโครงสร้างของปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐไทย และสร้างบุคลากรฝ่ายการเมือง และการทหาร รวมทั้งแนวร่วมที่กว้างขวางในระดับท้องถิ่น

เอกสารบันได 7 ชั้นในการต่อสู้แบ่งแยกดินแดน ซึ่งเจ้าหน้าที่ยึดได้ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2546 มีสาระสำคัญดังนี้ คือ²⁵

1. สร้างจิตสำนึกมวลชนบนรากฐานของศาสนาอิสลาม เชื้อชาติมลายู แผ่นดินมาตุภูมิปัตตานี ประวัติศาสตร์การถูกรุกราน และการต่อสู้

²⁴ การก่อวินาศกรรมนี้หมายถึงการวางระเบิดปูเรือใบตามถนน และการทำลายสาธารณสมบัติ เช่น ฟันสีตามป้ายจราจร ทูบทำลายเสาหลักกิโลเมตร เผาตู้โทรศัพท์สาธารณะ

²⁵ มูลนิธิศูนย์ต่อต้าน นราธิวาส (PUSAKA) กับเครือข่ายโจรก่อการร้าย (เอกสารลับ) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนแยกที่ 2

2. จัดตั้งมวลงนผ่านการสอนศาสนา โรงเรียนปอเนาะ โรงเรียนตาดีกา²⁶ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด สหกรณ์ออมทรัพย์ที่อิงศาสนาอิสลาม บริษัท สมาคม และการกีฬา

3. จัดตั้งองค์กร

4. จัดตั้งกองกำลัง โดยชักชวนให้เยาวชนจำนวน 3,000 คน เข้าเป็นสมาชิกเพื่อปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งจะจัดให้มีการฝึกอบรมให้มีความเชี่ยวชาญในการต่อสู้แบบจรยุทธ์ และก่อวินาศกรรม รวมทั้งปลูกฝังจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มที่สนใจในการศึกษาศาสนาอิสลาม และเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน รวมทั้งสามารถเผยแพร่แนวความคิดของขบวนการผ่านกิจกรรมเผยแพร่ศาสนา (เดอะห์) ได้

5. สร้างอุดมการณ์ชาตินิยมในหมู่ “ประชาชนปัตตานี” รวมทั้งข้าราชการมุสลิม และชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในมาเลเซีย

6. “จุดดอกไม้ไฟแห่งการปฏิวัติ”

7. ก่อการปฏิวัติ โดยจัดตั้งพลังทางการเมือง ฐานมวลชน เศรษฐกิจพึ่งพาตนเอง และพลังทางทหาร (เน้นบทบาทของยุวชนทหาร และยุวชนคอมมานโด รวมทั้งทหารบ้าน)

ข้อมูลของหน่วยงานด้านความมั่นคงระบุว่า BRN มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องตามแผนการดังกล่าวอย่างเงียบๆ และมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อเดือนมกราคม 2545 น่าจะมีการจัดตั้งสภาการเมือง และกองกำลังปฏิบัติการในหมู่บ้านที่มีโครงสร้างการบังคับบัญชาเรียกว่า สภามูบ้าน (Politik Dalam Kampong) รวมทั้งมีการสร้างมวลชนแนวร่วมปลูกฝังอุดมการณ์ลงสู่ระดับรากหญ้า ปลุกกระดมให้ต่อต้าน และปฏิเสธอำนาจรัฐ ซึ่ง “หมู่บ้านสีแดง” เช่นนี้มีจำนวนมากถึง 435 หมู่บ้าน (จากจำนวนหมู่บ้านที่มีอยู่ 1,570 หมู่บ้าน) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอในพื้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกัน โดยหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งแนวร่วมเป็นจำนวนมากเหล่านี้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันประการหนึ่ง คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ

²⁶ โรงเรียนตาดีกา หมายถึง ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งจัดการอบรมให้แก่เด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านเหล่านี้แทบจะเป็นแนวร่วมของของขบวนการแบ่งแยกดินแดนไปหมดแล้ว ไม่ว่าจะเข้าไปด้วยความสมัครใจ หรือถูกกดดันบังคับก็ตาม

ปัจจุบัน ขบวนการแบ่งแยกดินแดนน่าจะมีความพร้อมอยู่ในขั้นที่ 6 หรือก้าวเข้าสู่ขั้นที่ 7 ซึ่งถ้าหากทำการปฏิวัติตามขั้นตอนดังกล่าวสำเร็จก็จะสถาปนาจัดตั้งรัฐปัตตานีที่มีอาณาเขตครอบคลุม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และบางส่วนของ จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล โดยจะแบ่งการปกครองออกเป็นเขตปัตตานีอุตารา (ปัตตานีตะวันออก) เขตปัตตานีดีองะ (ปัตตานีกลาง) และเขตปัตตานียาโต๊ะ (ปัตตานีตะวันตก) มีสภาองค์กรนำ (Dewan Pimpinan Parti หรือ DPP) ซึ่งมีโครงสร้างการปกครองในระดับเขต จังหวัด และหมู่บ้าน²⁷

สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเข้าร่วมในกองกำลังติดอาวุธของขบวนการแบ่งแยกดินแดนนั้นจะพิจารณาจากเยาวชนชาย และผู้ชายวัยฉกรรจ์ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความสนใจในการศึกษาศาสนาอิสลาม และเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดี ได้รับการยอมรับจากชุมชน (รวมทั้งยังควรที่จะสามารถเผยแพร่แนวความคิดของขบวนการผ่านกิจกรรมเผยแพร่ศาสนาได้) นอกจากนี้ บางคนยังมีความโกรธแค้น หรือไม่พอใจการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน หรือมีความรู้สึกในแง่ลบกับรัฐบาลไทย โดยชักชวนผ่านสายสัมพันธ์ในครอบครัว และชุมชน เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง มัสยิด²⁸ หรือโรงเรียนสอนศาสนา เมื่อผ่านการฝึกฝนร่างกายให้มีความแข็งแกร่ง คล่องตัว รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาวุธขั้นพื้นฐาน และยุทธวิธีทางทหารแล้ว บุคคลเหล่านี้จะถูกนำตัวไปทำพิธีสาบาน (สูเปาะ) กับคัมภีร์อัลกุรอาน ก่อนที่จะปลุกฝังแนวความคิดการทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ และมอบหมายงานให้ เริ่มจากงานง่ายๆ ที่ไม่เสี่ยงต่อการถูกจับกุม และปะทะกับเจ้าหน้าที่มากนัก เช่น การโรยตะปูเรือใบ การเผายางรถยนต์ การตัดต้นไม้ และการเผาตู้โทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น หลังจากนั้นก็จะมีการประเมินขีดความสามารถในการทำงานว่า มีศักยภาพเพียงพอที่จะก่อเหตุการณ์ในระดับที่รุนแรงขึ้น ไปอีกหรือไม่ บุคคลที่ผ่านการทดสอบ ทั้งกำลังกาย และกำลังใจจะได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกองกำลังติดอาวุธ ส่วนผู้ที่ไม่ผ่านการทดสอบนั้นก็จะได้รับหน้าที่ในการแทรกซึมหาข่าว

²⁷ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนแยกที่ 2, อ้างแล้ว

²⁸ ในหมู่บ้านเหล่านี้ “โต๊ะอิหม่าม” ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาในชุมชนก็แทบจะไม่มียศบาทนอกจากการนำละหมาดที่มัสยิดเท่านั้น โดยแกนนำขบวนการแบ่งแยกดินแดนจะอาศัยช่วงเวลาอ่านกุศบะฮ์ (เทศนา) ก่อนละหมาดวันศุกร์ทุกสัปดาห์พูดปลุกกระดมให้ประชาชนเห็นว่า เจ้าหน้าที่สร้างความไม่เป็นธรรม เรียกร้องให้ยกระดับความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน รวมทั้งเรียกร้องให้มีการกู้เอกราช

อนึ่ง ในส่วนของการออกปฏิบัติภารกิจของกองกำลังติดอาวุธจะมีการจัดกำลังออกเป็นกลุ่มย่อยๆ หลายกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิก 7-8 คน ที่ติดต่อกันผ่านผู้ประสานงาน และจะไม่รู้จักสมาชิกที่อยู่ภายนอกกลุ่มของตนเอง (ยกเว้นเฉพาะหัวหน้ากลุ่มจะมีความสัมพันธ์ต่อกัน) การที่แบ่งกลุ่มกองกำลังออกเป็นขนาดเล็กขณะนั้นนอกจากจะทำให้สามารถปฏิบัติการได้หลายสถานที่พร้อมกันแล้ว ยังช่วยทำให้สามารถ “ตัดตอน” การติดตามปราบปรามได้อีกด้วย เพราะเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถขยายผลหาผู้ร่วมขบวนการ หัวหน้าขบวนการ หรือข้อมูลรายละเอียดที่สำคัญอื่นๆ ได้มากนัก

นอกจากการโฆษณาชวนเชื่อ โดยปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม การแบ่งแยกดินแดน และการทำสงครามศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งการฝึกยุทธวิธีทางทหารแล้ว สมาชิกส่วนหนึ่งของกองกำลังติดอาวุธยังได้รับการปลุกฝังความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่มีลักษณะของการใช้เวทมนตร์คาถาอาคม รวมทั้งการให้ดื่มน้ำที่ผสมสารเสพติด เพื่อปลุกเร้าให้เกิดความรู้สึกฮึกเหิมว่า ตนเองอยู่ยงคงกระพัน สามารถบุกเข้าโจมตีเจ้าหน้าที่ที่มีอาวุธร้ายแรงด้วยมีด หรือดาบ โดยไม่ได้รับอันตราย ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว การปฏิบัติการดังกล่าวเป็นการ “ฆ่าตัวตาย” เช่น กลุ่มที่ก่อเหตุบุกเข้าโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารด้วยมีดอย่างที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 ซึ่งถูกชี้นำโดยอุสตาซ โหเซ (อิสมาแอล ระยะเวลา) ที่เดินทางสอนศาสนาอิสลามในหมู่บ้านต่างๆ ของจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แต่ต่อมาได้หลบหนีออกนอกประเทศไป เครือข่ายที่เอาการศึกษาเวทมนตร์คาถาอาคมมาผสมผสานกับอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนนี้เรียกว่า ขบวนการวิถีแห่งพระเจ้าเพื่อความอยู่ยงคงกระพัน (Talekat Hikmahullah Abandan)²⁹

แนวคิดที่กองกำลังติดอาวุธนำมาใช้สร้างความชอบธรรมในการปฏิบัติการนั้นอ้างอิงได้จากเอกสารเรื่องการต่อสู้สงครามศักดิ์สิทธิ์ที่ปัตตานี ซึ่งพบในตัวผู้ก่อความไม่สงบที่เสียชีวิตจากการปะทะที่มีสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 ที่ระบุว่า “นักรบเพื่อศาสนา จะปรากฏขึ้นในดินแดนปัตตานีด้วยแสงสว่างแห่งการต่อสู้ในแนวทางของพระเจ้า” โดยคำสอนในเอกสารเรื่องนี้ได้เรียงต่อเนื่องกัน 7 บท ตั้งแต่บทที่ 1 ปลุกใจให้ฮึกเหิม บทที่ 2 ตอกย้ำว่า ปัตตานีคือ ดินแดนที่ถูกปล้นไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของลูกหลานเชื้อสายมลายูต้องทวงคืน บทที่ 3 ชี้ว่าใครที่ไม่ร่วมต่อสู้กลายเป็นคนทรยศ บทที่ 4 เสนอแนวทางในการปฏิบัติตน โดยต้องเชื่อฟังผู้นำ และกล้าหาญในการเข่นฆ่าศัตรู วันที่ 5 สอนให้รู้สึกรัก และยินดีในการตายเพื่อปกป้องศาสนา โดยไม่มี ความเกรงกลัวใดๆ และย้ำว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องออกปฏิบัติการ และบทที่ 7 เมื่อปฏิบัติการแล้ว

²⁹ สุกลักษณ์ กาญจนขุนดี และดอน ปาทาน (เรียบเรียง), อ้างแล้ว, หน้า 192-224

อย่างกังวลกับมุสลิมอื่นที่ไม่เห็นด้วย และไม่ต้องมีความกังวลที่จะฆ่าคนนอกศาสนา ทั้งนี้ ผู้ที่เห็นด้วยกับแนวทางการต่อสู้ดังกล่าวถือว่าเป็นมุสลิมที่ถูกต้อง หรือเรียกว่า มุอมีน รวมทั้ง นักรบทางศาสนา (มุจาฮิดีน) ซึ่งมีหน้าที่กำจัดมุสลิมกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยที่ถือว่าเป็นผู้ทรยศ (มุนาฟิก) และผู้นอกรีดที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม (กาไฟร)³⁰ โดยเชื่อได้ว่า ผู้นำทางศาสนาที่สนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดนได้วินิจฉัยให้เนื้อหาของเอกสารดังกล่าวกลายเป็นข้อบัญญัติที่ชาวมุสลิมจำเป็นต้องปฏิบัติ มิฉะนั้นจะเป็นบาป (วาญิบ) ขณะที่หากเสียชีวิตจากปฏิบัติการดังกล่าวก็จะเป็นการสละชีวิตในหนทางของศาสนาอิสลาม (ชะฮีด) ซึ่งจะได้ขึ้นสวรรค์³¹

สรุปแล้ว การก่อตัวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในปัจจุบันอาศัยฐานโครงสร้างองค์การของ BRN ซึ่งมีแนวร่วมมากที่สุด และมีวินัยในการจัดตั้งดีที่สุดในฐานะผู้นำเอาอุดมการณ์ศาสนาอิสลามที่มีการวินิจฉัยตีความในลักษณะ “สุดโต่ง” เพื่อปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมเพื่อปลดแอกรัฐอิสลามปัตตานีดารุสสลาม ซึ่งมีนัยที่อันตรายอย่างยิ่ง เพราะเมื่อปัตตานีในอดีตถูกนิยามให้เป็นอิสลามแล้ว ภาระหน้าที่ของการปลดแอกก็คือ การทำให้สภาวะในปัจจุบัน ซึ่งไม่เป็นอิสลาม (กาไฟร) สิ้นสุดลงนั่นเอง³² ปฏิบัติการดังกล่าวอาจลุกลามไปถึงขั้นที่ว่า “อนุญาตให้ทำได้ทุกอย่าง” ซึ่งเป็นคำขวัญของฮัสซัน ไชไบ หัวหน้ากลุ่มนักรบ (Assassin) ของนิซาริ (Nizari) สาขาหนึ่งของสำนักอิสมาอีล (Ismaelism) ในช่วงระหว่างปี 1633-1799 ที่ยึดถือเอาการใช้กำลังของคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีวินัยเข้มแข็งในการเคารพเชื่อฟังต่อผู้นำอย่างเคร่งครัด และมีความกล้าหาญในการสละชีวิตเพื่อกำจัดฝ่ายตรงข้าม ความมุ่งมั่นเช่นนี้ เมื่อถูกนำมาใช้ประกอบกับวิธีการลงมือที่โหดเหี้ยม โดยเฉพาะการลงมือสังหารเหยื่อในที่สาธารณะแล้ว กลุ่มนักรบสามารถสร้างความหวาดกลัวขึ้นมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้³³

รูปแบบที่รุนแรงที่สุดของการสร้างความหวาดกลัว คือ การตัดศีรษะ ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่เหี้ยมโหด ไม่คำนึงถึงข้อยกเว้นในการสู้รบที่ห้ามไม่ให้ทำลายศพให้เกิดความอูจาด โดยหวังผลที่จะต้องการทำลายขวัญ และจิตใจสู้รบของฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามเกิดความหวาดกลัวไม่มีกำลังใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารที่มาจากพื้นที่อื่น ส่วนในหมู่

³⁰ สำนักจุฬาราชมนตรี, ข้อเท็จจริงการบิดเบือนคำสอนศาสนาอิสลามในเอกสาร “เบอร์จีฮาด ดิ ปัตตานี (การต่อสู้ที่ปัตตานี)”

³¹ บะห์รูน, *ญิฮาดสีเทา*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สาริกา 2548, หน้า 162

³² *เพ็งฮ้าง*, หน้า 163

³³ คู่มืออธิบายเกี่ยวกับกลุ่มนักรบได้ไฉน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *อาวุธมีชีวิต*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน 2549, หน้า 152 และจรัญ มะลูลีม “The Assassins” *มติชนสุดสัปดาห์ Online*, 11 มิถุนายน 2547

ชาวบ้าน ทั้งที่นับถือศาสนาพุทธ และอิสลามนั้นก็เกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าให้ความร่วมมือกับฝ่ายรัฐ

สำหรับ สถานการณ์ทั่วไปในปัจจุบัน กองกำลังติดอาวุธเน้นการสร้างความปลอดภัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการใช้ความรุนแรง โดยเป้าหมายของการโจมตี และการลอบสังหารสามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ

1. เจ้าหน้าที่รัฐในชุมชน ได้แก่ อาสาสมัครรักษาดินแดน ครู ตำรวจชุมชน ชุติรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครลูกจ้างชั่วคราวของกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) แพทย์ประจำตำบล ข้าราชการบ้านาญ (อดีตเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ ทหาร รวมทั้งอาสาสมัครทหารพราน)

2. สายข่าวของหน่วยราชการ ซึ่งบางครั้งจะมีการเตือนให้ยุติพฤติกรรมการเป็นสายลับให้เจ้าหน้าที่รัฐ หรือให้ออกนอกพื้นที่ ทั้งในรูปของการส่งคนไปเตือนเป้าหมายโดยตรง และการส่งจดหมาย หรือการส่งสิ่งของที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความตาย และงานศพไปให้ (เช่น ข้าวสาร-ผ้าขาว ข้าวสาร-ไข่ หรือไข่-ผ้าขาว) เป้าหมาย หรือญาติของเป้าหมาย ซึ่งหลังจากมีการเตือนในขั้นสุดท้ายแล้ว จะมีการสังหารเป้าหมายในทุกกรณี

3. สมาชิกในชุมชนที่ต่อต้านขบวนการก่อความไม่สงบ ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม อุstadax กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนทั่วไปที่เคลื่อนไหววิพากษ์วิจารณ์ต่อการกระทำของกลุ่มก่อความไม่สงบ ไม่ว่าจะไปด้วยความบริสุทธิ์ใจของตนเอง หรือร่วมมือกับทางราชการ รวมทั้ง ผู้กลับใจ ที่เคยเป็นสมาชิกในกลุ่มก่อความไม่สงบ ต่อมาได้ถอนตัว และเข้าร่วมงานกับเจ้าหน้าที่รัฐ

4. ผู้บริสุทธิ์ เช่น การใช้อาวุธสงครามกราดยิงแบบไม่หวังผล แต่บางครั้งเป้าหมายกลุ่มนี้จะเป็นผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาพุทธ โดยใช้ดาบ หรือมีดพร้าฟัน เพื่อทดสอบความกล้าหาญของสมาชิกใหม่ และยังมีผลในทางการเมือง โดยสร้างความหวาดกลัว และกดดันคนไทยพุทธให้ออกนอกพื้นที่ รวมทั้งยังเป็นการทำลายความเชื่อมั่นศรัทธาต่ออำนาจรัฐ ซึ่งไม่สามารถปกป้องดูแลความปลอดภัย และรักษาความสงบเรียบร้อยได้

ท่ามกลางสภาวะที่เรียกว่า “อาณาจักรแห่งความกลัว” เช่นนี้ ประชาชนในพื้นที่ต้องถูกกดดันให้เป็นแนวร่วมของขบวนการแบ่งแยกดินแดนด้วยความจำยอม เพื่อที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน แต่ถ้าปฏิเสธที่จะร่วมมือ หรือหันไปรายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ก็ จะไม่ได้รับการคุ้มครอง และถูกเพ่งเล็ง ก่อนที่จะตกเป็นเป้าหมายของทำลายทรัพย์สิน (เช่น สวนผลไม้ สวนยางพารา หรือบ้านพักอาศัย) การทำร้ายร่างกาย หรือการลอบสังหาร โดยที่การลาดตระเวน หรือตั้งจุดตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารไม่สามารถสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้กับประชาชนได้จริง

สำหรับในส่วนของปฏิบัติการทางทหารนั้น กองกำลังติดอาวุธได้พัฒนายุทธวิธีขึ้นมาหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การใช้กำลังเข้าโจมตีฐานปฏิบัติการของทหาร และตำรวจ รวมทั้งเหตุการณ์ใหญ่ คือการบุกปล้นค่ายกองพันพัฒนาที่ 4 ที่จังหวัดนราธิวาส นอกจากนี้ยังมีการใช้กำลังเข้าโจมตีสถานีราชการ และลอบโจมตีเส้นทางลาดตระเวน หรือจุดแวะพักของเจ้าหน้าที่ (ด้วยการยิง หรือวางระเบิด) ปฏิบัติการเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ที่จะปล้นชิงอาวุธปืน ทำร้ายเจ้าหน้าที่ และทำลายสัญลักษณ์อำนาจของรัฐไทย

2. การทำลายโครงสร้างสาธารณูปโภค เช่น การวางเพลิง หรือวางระเบิดรางรถไฟ เสาไฟฟ้าแรงสูง ตอม่อสะพาน ตู้โทรศัพท์สาธารณะ และสถานีเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ

ทั้งนี้ ส่วนใหญ่ที่มีการปฏิบัติการทางทหาร สมาชิกขบวนการก่อความไม่สงบยังได้ใช้ยุทธวิธีสกัดกั้น และเบี่ยงเบนความสนใจ เช่น เผาขบวนรถดับถนน โคนต้นไม้ขวางทาง โปรมตะปูเรือใบบนถนน และปล่อยข่าวลวงลักษณะปากต่อปาก เพื่อสร้างความสับสนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ

นอกจากนี้ ปัจจุบันมีการใช้ปฏิบัติการทางสังคมจิตวิทยาปลุกกระแสความเข้าใจผิดให้ประชาชนรวมตัวกันต่อต้าน เรียกร้อง และกดดันให้หน่วยงานของรัฐ โดยจะมีการขู่ขู่วางผลให้มีการใช้ความรุนแรงเข้าปราบปราม เช่น กรณีเหตุการณ์บ้านต้นหยงลิ้มอ จังหวัดนราธิวาส หรือการใช้ผู้หญิงและเด็ก เข้าขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในระยะหลังๆ โดยหวังจะเผยแพร่ข่าวสารว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐกำลังจะมีการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และผู้หญิงชาวมลายูมุสลิม นอกจากนี้ ยังมีการทำใบปลิวออกข่มขู่ให้หยุดงานวันศุกร์ และการปล่อยข่าวลือให้

ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเข้าใจว่า เหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น และไม่สามารถจับตัวคนร้ายนั้นเป็นฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งปล่อยข่าวลือให้ประชาชนหวาดกลัวการใช้อำนาจของรัฐในการปราบปรามกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบแบบเหี้ยมโหด เช่น กรณีคนไทย (มลายูมุสลิม) 131 คนอพยพไปยังรัฐกลันตัน เนื่องจากเกรงกลัวการใช้อำนาจตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น รวมทั้ง ยังมีการใช้ประโยชน์ในทางารโฆษณาชวนเชื่อเพื่อยกระดับปัญหาความรุนแรงภายในประเทศให้สูงขึ้นสู่เวทีระหว่างประเทศ³⁴ โดยเฉพาะการอ้างถึง “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” (Culture of Impunity) ที่ก่อตัวขึ้นในปฏิบัติการปราบปรามขบวนการขบวนการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งเจ้าหน้าที่บางคนไม่คำนึงถึงขอบเขตของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศ เช่น การใช้กำลังปราบปรามที่มีสยดหรือชะงัด จังหวัดปัตตานี (28 เมษายน 2547) และที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (25 ตุลาคม 2547) ตลอดจนรายงานเกี่ยวกับการ “อุ้มฆ่า” ชาวมุสลิมจำนวนมาก รวมทั้งกรณีของนายสมชาย นิละไพจิตร ซึ่งถูกลักพาตัวในกรุงเทพฯ และขณะนี้เชื่อว่าเสียชีวิตไปแล้ว ประเด็นปัญหาเหล่านี้กลายเป็น “เนวรบภายนอกประเทศ” ที่รัฐบาลไทยจะต้องเอาชนะด้วยการตรวจสอบข้อมูล และริเริ่มกระบวนการยุติธรรมอย่างโปร่งใส และจริงจัง เพื่อแสดงให้เห็นว่า ไทยเป็นนิติรัฐ และเป็นอารยประเทศที่เคารพความยุติธรรม และไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยจะไม่ปล่อยให้ผู้ใดละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถลอยนวลอยู่เหนือกฎหมาย และความรับผิดชอบ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเริ่มปรากฏลักษณะที่คล้ายคลึงกันระหว่างพฤติกรรม และอุดมการณ์ “สุดโต่ง” ทางศาสนาของกองกำลังติดอาวุธของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับขบวนการก่อการร้ายระหว่างประเทศ แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ที่สามารถบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่า ขบวนการเจมาห์ อิสลามียาห์ (Jemaah Islamiyah หรือ JI) ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการร้ายที่ต้องการจะรวมอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ภาคใต้ของฟิลิปปินส์ และภาคใต้ของมาเลเซียเป็นรัฐอิสลามบริสุทธิ และมีความสัมพันธ์กับขบวนการอัลกออิดะห์ (Al Qaeda) ได้เข้ามาปฏิบัติการก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

³⁴ สงครามในเวียดนามเป็นตัวอย่างที่ดีในกรณีนี้ “ยุทธศาสตร์ 2 แนวรบ” ของเวียดนามเหนือ และเวียดกง ทำให้สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ทางการเมืองอย่างรวดเร็ว การเคลื่อนไหวในเวทีระหว่างประเทศทำให้เวียดนามเหนือประสบความสำเร็จอย่างมากในการสร้าง และขยายแนวร่วมในการต่อต้านสงคราม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า สหรัฐอเมริกาชนะสงครามการทหาร แต่พ่ายแพ้ในสงครามการเมือง-การทูต และสูญเสียสูญเสียเกียรติภูมิระหว่างประเทศ ดู สุรชาติ บำรุงสุข “2549 แนวรบสากลของไทย” มติชนสุดสัปดาห์ Online, 13 มกราคม 2549

พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรกล่าวเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2546 ในรายการนายกฯทักษิณคุยกับประชาชนเกี่ยวกับการจับกุมตัวผู้ต้องหา 3 คน ซึ่งเป็นสมาชิกขบวนการ JI ได้ที่จังหวัดนราธิวาส โดยมีข้อมูลว่า กำลังเตรียมการ โจมตีสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และอิสราเอลในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมากในไทย แต่ต่อมาศาลยกฟ้องผู้ต้องหาทั้งหมด สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี 2544-2546 คือ การที่ฮัมบาลี (หรือ ริควน อิชามุดดิน) แกนนำคนสำคัญของ JI ได้หลบหนีเข้ามาหลบซ่อนอยู่ในไทย และร่วมมือกับสมาชิก JI อื่นๆ จากอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์เพื่อวางแผนก่อการร้ายที่บาหลี และจาการ์ตา อินโดนีเซียในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ยังเชื่อได้ว่า สมาชิกของ JI ยังอาศัยไทยเป็นทางผ่านสำหรับเดินทางหลบหนี ต่อไปยังประเทศอื่นๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความพยายามของฮัมบาลีในการที่จะแสวงหาความร่วมมือกับชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จ จนกระทั่งฮัมบาลีถูกเจ้าหน้าที่ไทยจับกุมได้ที่จังหวัดอยุธยา เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2546 และส่งตัวส่งออกนอกประเทศ ส่วนอักษรที่คล้ายกับ JI ที่ปักบนเสื้อของผู้ก่อความไม่สงบเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 นั้นเป็นภาษาอาหรับที่กล่าวถึงอัลเลาะห์มากกว่าที่จะหมายถึงขบวนการ JI ขณะที่ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นก็ยังไม่มีความรุนแรงและเหี้ยมโหดในระดับที่ขบวนการ JI ใช้ โดยเฉพาะการใช้ระเบิดพลีชีพที่มีอำนาจทำลายล้างสูง

บทที่ 4

ผลกระทบของปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อสถานะด้านสิทธิมนุษยชนของไทยในเวทีระหว่างประเทศ

การปราบปรามขบวนการก่อความไม่สงบนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่การกระทำดังกล่าวจะต้องดำเนินไปภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศ

“วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการวิพากษ์วิจารณ์จากภายนอกประเทศนั้นปรากฏให้เห็นชัดเจน ตั้งแต่เมื่อครั้งที่นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรประกาศสงครามต่อต้านยาเสพติดเมื่อปี 2547 ซึ่งทำให้มีผู้ถูกสังหารมากถึง 2,598 คนในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน 2547 แต่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจกลับสามารถสืบสวนสอบสวนได้แค่เพียง 752 คดี โดยมีการออกหมายจับใน 117 คดี และยังมีการสอบสวนผู้ต้องหา 90 ราย¹ ส่วนคดีที่เหลือต้องตกไป เนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ เหตุการณ์ครั้งนั้นสะท้อนถึงความไม่เต็มใจ และความล่าช้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสืบสวนสอบสวนคดีฆาตกรรมเหล่านี้ เมื่อพิจารณาพร้อมกับจำนวนคดีฆาตกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นอย่างผิดปกติในช่วงเวลาดังกล่าวได้สร้างความหวาดระแวงว่า การเสียชีวิตจำนวนมากนั้นเกิดจากการ “วิสามัญฆาตกรรม” โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลไทย ต่อมาเมื่อเกิดสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งจนถึงขณะนี้ก็มีผู้เสียชีวิตไปกว่า 1,000 คนแล้ว ในจำนวนนี้ ส่วนหนึ่งมีหลักฐานชัดเจน รวมทั้งผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการที่รัฐบาลไทยแต่งตั้งที่ระบุว่า การเสียชีวิตของชาวมุสลิมมากกว่า 200 คนเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย คือ การใช้กำลังปราบปรามที่มีสยดหรือชะงัด จังหวัดปัตตานี (28 เมษายน 2547) และที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (25 ตุลาคม 2547) อย่างไรก็ตาม จนถึงขณะนี้ก็ยังไม่มีการดำเนินคดี และลงโทษในทางอาญาต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยที่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ดังกล่าวแต่อย่างใด

¹ Human Rights Watch, World Report 2006: Thailand, (<http://www.hrw.org>)

นอกจากนี้ ยังมีตั้งข้อการตั้งสังเกตว่า การที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรกดดันให้เจ้าหน้าที่ ตำรวจ และทหารเร่งรัดให้สะสางคดีเกี่ยวกับการโจมตีของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลไทย และฟื้นฟูความสงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยส่วนหนึ่งใช้วิธีการที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และอยู่นอกกฎหมาย เช่น ปฏิบัติการเพื่อค้นหา และจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการโจมตีกองพันทหารพัฒนาที่ 4 จังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ได้ทำให้ชาวมลายูมุสลิมจำนวนมากถูกจับกุมตัว และถูกทำให้สูญหาย รวมทั้งกรณีของนายสมชาย นีละไพจิตร นายความมุสลิมที่มีชื่อเสียงจากการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งถูกลักพาตัวในกรุงเทพฯ และขณะนี้เชื่อว่าเสียชีวิตไปแล้ว นายสมชาย นีละไพจิตรถูกข่มขู่หลายครั้งหลังจากที่ได้กล่าวหาว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำทารุณกรรมผู้ที่ต้องสงสัยเป็นกลุ่มต่อต้านรัฐบาลไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตาม จนถึงขณะนี้ รัฐบาลไทยยังคงปฏิเสธที่จะเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสูญหายในรายงานของทางการที่เปิดเผยสู่สาธารณะ ส่วนคำมั่นสัญญาที่ว่า จะให้มีการสืบสวนสอบสวน และความยุติธรรมเป็นแค่เพียงการกล่าวไปตามหลักการ โดยหวังผลที่จะหลบเลี่ยงเสียงวิพากษ์วิจารณ์ และแรงกดดันทางการเมืองเท่านั้น

ล่าสุด ประชาคมระหว่างประเทศได้แสดงความกังวลว่า “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” ได้ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งถูกประกาศใช้เมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 ได้บ่อนทำลาย และยกเลิกมาตรการทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมหลายประการที่มีไว้เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งไทยในฐานะที่เป็นรัฐภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองจะต้องเคารพ และดำเนินมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน

นอกจากข้อกังวลที่มาจากสหประชาชาติ และองค์การสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศแล้ว ยังปรากฏว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนก็พยายามผลักดันยกระดับปัญหาความรุนแรงภายในประเทศให้ขึ้นสู่เวทีระหว่างประเทศใน 2 ลักษณะ คือ การเคลื่อนไหวในประชาคมมุสลิมระหว่างประเทศ และการบ่อนทำลายความสัมพันธ์ไทย-มาเลเซีย

เหตุการณ์ที่กลายเป็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะด้านสิทธิมนุษยชนของไทยในเวทีระหว่างประเทศนั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

4.1 กรณีการใช้กำลังปราบปรามที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี (28 เมษายน 2547)²

ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 28 เมษายน 2547 เวลาประมาณ 05.00 นาฬิกา กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่า 30 คน ได้ร่วมกันบุกเข้าโจมตีจุดตรวจกรือเซะฝั่งป้อมยามด้านสุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ซึ่งคั่นกลางอยู่ระหว่างป้อมยามกับมัสยิดกรือเซะ ได้วางเพลิง และทำลายทรัพย์สินของทางราชการ ครัวที่ทำร้าย และสังหารเจ้าหน้าที่ด้วยอาวุธมีด และได้ปล้นยึดอาวุธปืนพร้อมกระสุนปืนไปจำนวนหนึ่ง หลังจากนั้น กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบบางส่วนได้หลบหนีเข้าไปทางบริเวณสวนมะพร้าว ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของป้อมยาม ขณะที่อีกส่วนหนึ่งได้หลบหนีเข้าไปในมัสยิดกรือเซะ และใช้เครื่องขยายเสียงของมัสยิดประกาศเรียกร้องให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมต่อสู้เพื่อพระเจ้า รวมทั้งประกาศขับไล่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปจากมัสยิดพร้อมกับประกาศการพลีชีพเพื่อพระเจ้า การยิงต่อสู้ และปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่อยู่ในมัสยิดกรือเซะกับเจ้าหน้าที่ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่วเวลาประมาณ 06.00 นาฬิกา และได้ดำเนินไปจนกระทั่งถึงเวลาประมาณ 14.15 นาฬิกา ซึ่งเป็นเวลาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐตัดสินใจดำเนินการทางยุทธวิธีขั้นเด็ดขาด โดยการใช้กำลังทหารบุกเข้าโจมตีเข้าไปในมัสยิด และสังหารผู้ก่อความไม่สงบทั้งหมดที่อยู่ภายใน รวมเวลาเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งสิ้นประมาณ 9 ชั่วโมงเศษ เจ้าหน้าที่ทหาร และตำรวจเสียชีวิตรวม 3 คน และบาดเจ็บสาหัสรวม 8 คน ส่วนกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเสียชีวิตรวมทั้งสิ้น 32 คน ส่วนใหญ่เป็นชายฉกรรจ์เฉลี่ยอายุประมาณ 30 ปี โดยไม่มีผู้ใดถูกจับกุมได้เลยในวันที่ 28 เมษายน 2547 (ต่อมามีผู้มามอบตัวกับทางการหลังจากนั้น 3 คน)

คณะกรรมการอิสระได้สวนข้อเท็จจริงเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะพบว่า การปะทะดำเนินไปอย่างยืดเยื้อ จนกระทั่งกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในมัสยิดได้ยิงเจ้าหน้าที่บาดเจ็บ และเสียชีวิต ขณะที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ไม่สามารถประเมินได้ว่า กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในมัสยิดมีจำนวนเท่าใด และมีอาวุธร้ายแรงอะไร จำนวนเท่าไร เนื่องจากภายในมัสยิดค่อนข้างมืด และกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบได้ใช้ม่านปิดช่องหน้าต่าง นอกจากนี้ ช่วงที่มีการปะทะ ก็มีเสียงโห่ร้องของกลุ่มคนจำนวนนับพันที่ชุมนุมอยู่รอบนอก ซึ่งเจ้าหน้าที่เห็นว่า มีท่าทีคุกคามเป็นอันตรายต่อการปฏิบัติหน้าที่ และเชื่อว่า มีแนวร่วมของกลุ่มความไม่สงบแฝงตัวอยู่ในกลุ่มคนเหล่านี้เพื่อสร้างสถานการณ์ ดังนั้น หากปล่อยให้การปะทะยืดเยื้อออกไปก็จะยิ่งทำให้สถานการณ์ยากแก่การควบคุม ถึงแม้เจ้าหน้าที่ตระหนักดีว่ามัสยิดกรือเซะ เป็นศาสนาสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่เมื่อคำนึงถึงสถานการณ์ใน

² สรุปรจาก รายงานคณะกรรมการอิสระได้สวนข้อเท็จจริงเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี

ขณะนั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นภัยคุกคามต่อเจ้าหน้าที่ และประชาชน รวมทั้งมีการตรวจสอบแล้วว่า ไม่มีผู้บริสุทธิ์หลงเหลืออยู่ในมัสยิดกรือแซะ ดังนั้น เจ้าหน้าที่จึงได้ตัดสินใจขั้นเด็ดขาด

หลักการระหว่างประเทศในประเด็นข้างต้น คือ กฎขั้นพื้นฐานของสหประชาชาติเกี่ยวกับการใช้กำลัง และอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย (United Nations Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) ซึ่งกำหนดไว้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เริ่มด้วยมาตรการที่ไม่รุนแรงก่อน โดยอาจใช้กำลัง และอาวุธได้เมื่อการใช้มาตรการที่ไม่รุนแรงนั้นไม่มีประสิทธิภาพ หรือไม่มีท่าทีว่าจะสัมฤทธิ์ผล และในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง อาวุธโดยชอบด้วยกฎหมายได้ ทั้งนี้ ให้ใช้กำลัง และอาวุธในสัดส่วนที่เหมาะสมกับความรุนแรงของการกระทำผิด และเท่าที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

จากหลักการดังกล่าว คณะกรรมการอิสระได้สวนข้อเท็จจริงเหตุการณ์มัสยิดกรือแซะมีความเห็นว่า ถึงแม้ฝ่ายเจ้าหน้าที่จะอ้างถึงจำเป็นจะต้องใช้อาวุธ เพื่อปกป้องชีวิตของตนเอง และประชาชนผู้บริสุทธิ์ แต่เมื่อคำนึงถึงที่ตั้งของมัสยิดกรือแซะที่ตั้งอยู่อย่างเป็นเอกเทศ ไม่ได้อยู่กลางแหล่งชุมชน และจำนวนประชาชนก็ไม่ได้มีจำนวนมากตามที่กล่าวอ้าง ดังนั้น การใช้วิธีการปิดล้อม และตรึงกำลังไว้รอบมัสยิดควบคู่ไปกับการเจรจา และเกลี้ยกล่อมโดยสันติวิธี อาจทำให้ผู้ก่อความไม่สงบยอมจำนนได้ในที่สุด ซึ่งจะช่วยให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่ได้รับข้อมูลเรื่องวัตถุประสงค์ของผู้ก่อความไม่สงบ รวมทั้งผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การประเมินสถานการณ์ และป้องกันภัยที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การยุติเหตุการณ์ด้วยสันติวิธีจึงมีความเหมาะสมกว่าที่จะใช้อาวุธหนัก และวิธีการที่รุนแรงด้วยเพื่อยุติเหตุการณ์ สำหรับประเด็นความเหมาะสมของอาวุธที่เจ้าหน้าที่ใช้การปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วยอาวุธปืนเอ็ม 16 อาวุธอาร์พีจี (ซึ่งมีหางนำทิศกระสุนปืนอาร์พีจีหล่นอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุจำนวน 5 หาง) ระเบิดขว้างสังหาร 9 ลูก แก๊สน้ำตา 2-3 ลูก และปืนกลแม็ก 58 นั้น การเลือกใช้อาวุธหนักดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ไม่น่าจะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่ระบุถึงความจำเป็น และการได้สัดส่วนในการใช้กำลังระหว่างเจ้าหน้าที่กับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ที่สำคัญ เนื่องจากการเสียชีวิตของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ ซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ดังนั้น กระบวนการตรวจสอบที่จะเกิดขึ้นจึงต้องดำเนินการ โดยกลไกในกระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายต่อไป

4.2 กรณีการใช้กำลังปราบปรามที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (25 ตุลาคม 2547)³

เหตุการณ์ชุมนุมของประชาชนที่หน้าสถานีตำรวจ อําเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 นั้นมาจากความต้องการให้ปล่อยตัวผู้ต้องขัง 6 คน ซึ่งเป็นชุคร์รักษาความปลอดภัยหมู่บ้านที่ต้องคํานําอาวุธปืนของทางราชการไปมอบให้คนร้าย และแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน นอกจากการชุมนุมเรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้ต้องขัง 6 คนแล้ว ยังปรากฏว่า ผู้มาชุมนุมบางส่วนได้รับแจ้งว่าจะมีการละหมาดขอพรต่อพระผู้เป็นเจ้า (ฮายัด) ให้แก่ผู้ต้องขังก็เลยเข้ามาสมทบด้วย ขณะที่บางส่วนอ้างว่า กำลังเดินทางผ่านอำเภอตากใบ เพื่อไปค้าขาย หรือรับจ้างแรงงานในมาเลเซีย หรือกลับจากไปค้าขาย หรือรับจ้างแรงงานในมาเลเซีย หรือเป็นคนที่มาซื้อของ หรือเป็นคนอาศัยอยู่ที่อำเภอตากใบ ซึ่งเห็นว่า มีการชุมนุมก็เลยเข้าร่วมด้วย

คณะกรรมการอิสระสอบข้อเท็จจริงกรณีมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์อำเภอตากใบพบว่า ผู้ชุมนุมเริ่มทยอยเข้ามาในบริเวณหน้าสถานีตำรวจตั้งแต่เวลาประมาณ 06.00 นาฬิกา โดยใช้ยานพาหนะหลายประเภท ได้แก่ รถบรรทุก รถกระบะ รถจักรยานยนต์ รถยนต์เก๋ง และมีบางส่วนที่เดินเท้าเข้ามา จนกระทั่งเมื่อถึงเวลาประมาณ 10.00 นาฬิกา ปรากฏว่ามีผู้มาชุมนุมประมาณ 1,300 คน และได้พยายามจะบุกเข้าไปในสถานีตำรวจ ทั้งนี้มีผู้ชุมนุมประมาณ 30 คนที่ใช้เสื้อที่ตนสวมใส่ถลกขึ้นมาคลุมศีรษะเพื่อปกปิดหน้าตาไม่ให้ทราบว่าเป็นใคร แต่มีพฤติกรรมเป็นแกนนำในการชุมนุม และนำการโห่ร้องด้วยภาษาอาหรับว่า “อัลเลาะห์สู่อักบับ” (อัลเลาะห์ผู้ยิ่งใหญ่) และพยายามขู่ขู่ให้เกิดความรุนแรง รวมทั้งยังได้ขว้างปาก้อนอิฐ และเศษไม้เข้าไปยังบริเวณสถานีตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารได้พยายามขัดขวางอย่างเต็มที่ โดยในที่สุดฝ่ายเจ้าหน้าที่จึงยิงปืนขึ้นฟ้า 1 ชุด เพื่อให้ผู้ชุมนุมถอยห่างออกไปอยู่รอบๆ บริเวณสถานีตำรวจอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความพยายามของเจ้าหน้าที่ในการขอให้ผู้ชุมนุมแยกย้ายกลับไปไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งพบว่า ผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งไม่สามารถจะเดินทางออกจากที่ชุมนุมได้ เนื่องจากถูกกีดขวางไม่ให้ออกโดยแกนนำผู้ชุมนุม และจากการปิดล้อมของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ ผู้ถูกควบคุมหลายคนยังไม่ได้ยินการชี้แจงของเจ้าหน้าที่ ผู้นำทางศาสนา และญาติของผู้ต้องขังที่พูดผ่านเครื่องขยายเสียง ร้องขอให้ผู้ชุมนุมแยกย้ายกันกลับไป เนื่องจากมีการโห่ร้องกลบเสียงชี้แจงดังกล่าว รวมทั้งมีการขู่เจ้าหน้าที่ทุกรูปแบบ

³ สรุปลจาก รายงานคณะกรรมการอิสระสอบข้อเท็จจริงกรณีมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

รวมทั้งมีการขวางปากก่อนหิน และสิ่งของเข้าไปเจ้าหน้าที่ เมื่อถึงเวลา 15.10 นาฬิกา มีผู้ชุมนุมบางส่วนพยายามทำลายรั้วกีดขวางเพื่อเข้ามาในสถานีตำรวจอีกครั้งหนึ่ง แม้ท้พภาคที่ 4 จึงได้มี

คำสั่งให้สลายการชุมนุม โดยมีกำลังของเจ้าหน้าที่ประมาณ 1,000 คนจากหน่วยต่างๆ คือ ตำรวจหน่วยปฏิบัติการพิเศษ ตำรวจตระเวนชายแดน นาวิกโยธิน ทหารจากกรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ และทหารพราน

การสลายการชุมนุมเริ่มจากการใช้น้ำจากรถดับเพลิงของเทศบาลตำบลตากใบ 2 คันฉีดน้ำเข้าไปกลุ่มผู้ชุมนุม พร้อมกับกำลังเจ้าหน้าที่ทำการผลักดันให้ออกห่างจากสถานีตำรวจ รวมทั้งมีการใช้แก๊สน้ำตา หลังจากนั้น เมื่อปรากฏเสียงปืนดังขึ้นมาจากทางด้านผู้ชุมนุม และเจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บสาหัส 1 นาย ฝ่ายเจ้าหน้าที่จึงยิงปืนขึ้นฟ้าหลายนัดประมาณ 30 นาที จึงสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ อย่างไรก็ตาม แถบบันทึกภาพวิดีโอของผู้สื่อข่าวองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า อย่างน้อยมีทหาร 1 คนที่ไม่ได้ยิงปืนขึ้นฟ้า แต่เป็นการยิงในแนวระนาบ

ผลของการสลายการชุมนุมปรากฏว่า มีผู้ชุมนุมเสียชีวิต 7 คน (5 คนถูกกระสุนปืนที่บริเวณศรีษะ ซึ่งยิงมาจากกระยะไกล) เจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บ 14 นาย (1 นายถูกกระสุนปืน) ผู้ชุมนุมถูกควบคุมตัว 1,370 คน (มีการแยกผู้ถูกควบคุมหญิง และเด็กออกจากกลุ่มผู้ถูกควบคุมชาย)

ทั้งนี้ ผู้ถูกควบคุมชายจะถูกสั่งให้นอนคว่ำหน้ากับพื้น ถอดเสื้อออก และเก็บตัวไปกับพื้นเพื่อไปรวมกัน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ได้เอาเสื้อของผู้ถูกควบคุม หรือเชือกมามัดมือผู้ถูกควบคุม โดยให้ผู้ถูกควบคุมเอามือทั้งสองจับกันไว้ด้านหลังแล้วจึงผูกมัด หลังจากได้ผูกมัดมือด้านหลังแล้ว เจ้าหน้าที่ได้นำเชือกยาวพอประมาณมาร้อยผู้ถูกควบคุมเป็นชุดๆ ชุดละประมาณ 10 คน และมีการทำร้ายร่างกายผู้ถูกควบคุมบางราย โดยการเตะถีบ หรือตีด้วยพานท้ายปืน

ก่อนการสลายการชุมนุม เจ้าหน้าที่ต้องการจะควบคุมตัวเฉพาะบุคคลที่เป็นแกนนำในการชุมนุมเท่านั้น แต่เมื่อมีการสลายการชุมนุม และมีคำสั่งให้ผู้ถูกควบคุมทั้งหมดถอดเสื้อออกทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถทราบได้ว่า ผู้ถูกควบคุมคนใดเป็นแกนนำในการชุมนุม ดังนั้นแม้ท้พภาค 4 จึงมีคำสั่งให้ควบคุมผู้ชุมนุมทั้งหมดไปก่อน และนำไปคัดเลือกรอกในภายหลัง โดยนำตัวขึ้นรถบรรทุกไปยังค่ายอิงคยุทธบริหาร อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัดนราธิวาสประมาณ 150 กิโลเมตร รถบรรทุกคันแรกเดินทางออกจากสถานีตำรวจเมื่อเวลาประมาณ 15.40

นาฬิกา (ถึงค่ายอิงคยุทธบริหารเมื่อเวลาประมาณ 17.40 นาฬิกา) รถบรรทุกคันสุดท้ายออกเดินทาง เวลาประมาณ 21.00 นาฬิกา (ถึงค่ายอิงคยุทธบริหารเมื่อเวลาประมาณ 02.00 นาฬิกา) ในรถบรรทุกแต่ละคันจะมีเจ้าหน้าที่ทหารอยู่ในกระบะเพื่อควบคุมผู้ถูกควบคุมคนละ 4-5 นาย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากกองพันทหารพรานที่ 45 ทั้งนี้ มีคำสั่งให้ผู้ถูกควบคุมนอนคว่ำหน้า และนอนซ้อนกันเป็นชั้นๆ โดยในระหว่างการเดินทาง เมื่อผู้ถูกควบคุมส่งเสียง หรือร้องขอความช่วยเหลือก็จะถูกทำร้ายร่างกายด้วยการตีด้วยพานท้ายปืน หรือไม้กระบอง หรือถูกเตะ หรือถูกเหยียบ

เมื่อรถบรรทุกนำผู้ถูกควบคุมตัวทั้งหมดเดินทางมาถึงค่ายอิงคยุทธบริหารปรากฏว่า มีผู้ถูกควบคุมตัวเสียชีวิตอยู่บนรถบรรทุก 78 คน ซึ่งหลักฐานการชันสูตรพลิกศพพบว่า สาเหตุเริ่มต้นจากการที่ผู้ถูกควบคุมตัวกำลังถือศีลอด โดยได้อดอาหาร และน้ำเกินกว่า 12 ชั่วโมงในขณะที่อากาศร้อน และมีกิจกรรมรุนแรง ทั้งจากการชุมนุม การสลายการชุมนุม และการขนย้ายผู้ถูกควบคุมไปในสภาพแออัดขัดเคืองอย่างต่อเนื่องในการเดินทางเป็นระยะเวลาเกิน 3 ชั่วโมง จึงทำให้เกิดภาวะกล้ามเนื้อถูกทำลาย การเสียสมดุลของสารในเลือดอย่างรุนแรง และการขาดอากาศหายใจจากการถูกกดทับ

คณะกรรมการอิสระสอบข้อเท็จจริงกรณีมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์อำเภอดากใบสรุปว่า การชุมนุมประท้วงที่หน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอดากใบเป็นการกระทำที่วางแผนมาก่อน โดยดูเหมือนจงใจให้การชุมนุมเกิดขึ้นช่วงเดือนถือศีลอดของชาวไทยมุสลิม และจงใจให้เกิดการยึดเชื้อ รวมทั้งมีการขู่เจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ระบุได้ว่า มีแกนนำกลุ่มหนึ่งประมาณ 30 คนที่อยู่ด้านหน้าเท่านั้น ส่วนผู้ชุมนุมที่เหลือไม่สามารถแยกแยะได้ว่า ผู้ใดบ้างที่มาร่วมชุมนุม เพราะคำชักชวน หรือได้รับแจ้งให้มาละหมาดฮายัด หรือมาให้กำลังใจผู้ต้องขัง หรือมาดูเหตุการณ์ด้วยความอยากรู้อยากเห็น อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏหลักฐานที่เชื่อถือว่า กลุ่มผู้ชุมนุมพกพาอาวุธเข้าไปในบริเวณที่เกิดเหตุ เช่น อาวุธสงคราม ระเบิด หรือมีดดาบ เพราะถ้ามีอาวุธคงมีการใช้อาวุธตอบโต้เจ้าหน้าที่ระหว่างที่มีการสลายการชุมนุมอย่างแน่นอน ซึ่งจะทำให้การสูญเสียของฝ่ายเจ้าหน้าที่มีมากกว่านี้ เจ้าหน้าที่พยายามตั้งด่านเพื่อสกัดกั้นกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง รวมทั้งยังได้พยายามเจรจาด้วยภาษาไทย และภาษามลายูหลายครั้ง เพื่อขอให้กลุ่มผู้ชุมนุมแยกย้ายกลับไป รวมทั้งได้พูดผ่านเครื่องขยายเสียงว่า ให้ผู้ชุมนุมแยกย้ายกลับไป มิฉะนั้นเจ้าหน้าที่จำต้องสลายการชุมนุม แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จหนึ่ง ถึงแม้เจ้าหน้าที่มีเหตุอันสมควรที่เชื่อได้ว่า หากปล่อยยให้เหตุการณ์ยืดเยื้อออกไปจะทำให้เหตุการณ์ลุกลามบานปลายจนอาจเกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อสถานที่ราชการ และเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำให้การตัดสินใจใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมเป็นไปตามเหตุผล และความจำเป็นของสถานการณ์ แต่เมื่อพิจารณาถึงวิธีการสลายการชุมนุมที่ใช้กระสุนจริง โดยเฉพาะใช้กำลังทหาร

เกณฑ์ และทหารพราน ซึ่งมีวุฒิภาวะไม่สูงพอเข้าร่วมในการเข้าสลายการชุมนุมนั้นเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปตามแบบแผน และวิธีปฏิบัติที่ใช้กันตามหลักสากล ดังนั้น จึงควรเป็นอำนาจหน้าที่ของกลไกในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องดำเนินการพิสูจน์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายต่อไป

4.3 กรณีการหายตัวของนายสมชาย นีละไพจิตร⁴

ก่อนหน้าที่นายสมชาย นีละไพจิตรจะหายตัวไปเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2547 นั้น ได้มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้ชาวมุสลิมทั่วประเทศกว่า 20,000 คนร่วมลงชื่อขอให้รัฐบาลไทยยกเลิกการประกาศใช้กฎอัยการศึกใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ยังเข้าไปมีบทบาทร่วมกับชมรมนักกฎหมายมุสลิม (ซึ่งนายสมชาย นีละไพจิตรเป็นประธาน) ในการช่วยเหลือผู้ต้องหาเกี่ยวกับความมั่นคงที่สำคัญหลายราย ได้แก่ คดีกบฏเจไอ โดยเป็นทนายความให้กับนายแพทย์เวมะสะดี แวดาโอะ ซึ่งผลคดีนี้คือ ศาลยกฟ้องและอัยการไม่อุทธรณ์ ส่วนในคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจซ้อมผู้ต้องหา 5 คนในคดีปล้นปืนเผาโรงเรียน (จากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ที่จังหวัดนราธิวาส) นั้น นายสมชาย นีละไพจิตรได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และวุฒิสภา เป็นต้น นายสมชาย นีละไพจิตรเคยเล่าให้เพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับข้อมูลจากปลัดอำเภอที่จังหวัดนราธิวาสคนหนึ่ง ที่เคยแจ้งว่า ตนเองมีชื่อเป็นผู้ก่อการร้ายลำดับที่ 1 (ต่อมารัฐบาลไทยได้ตรวจสอบแล้ว และยืนยันว่า นายสมชาย นีละไพจิตรไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย) นอกจากนี้ยังเคยได้รับโทรศัพท์ข่มขู่จากเจ้าหน้าที่ตำรวจให้หยุดการทำงานเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการยกเลิกกฎอัยการศึก

ภายหลังจากที่นายสมชาย นีละไพจิตรได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ กล่าวหาว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทำทารุณต่อผู้ต้องหา 5 คนในคดีปล้นปืนเผาโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ที่จังหวัดนราธิวาสได้ไม่ถึงสัปดาห์ ต่อมาในวันที่ 12 มีนาคม 2547 ได้นัดหมายกับเพื่อนร่วมงานให้มาพบกันที่โรงแรมชาลีนา ถนนรามคำแหง 65 แต่เมื่อถึงเวลา 20.00 นาฬิกา นายสมชาย นีละไพจิตรรู้สึกง่วง และได้โทรศัพท์แจ้งให้เพื่อนร่วมงานทราบว่า ตนเองจะไปนอนพักที่บ้านของเพื่อนอีกคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ที่บ้านสวนสน ย่านบางกะปิ (ห่างจาก

⁴ สรุปลจาก รายงานการสืบพยานกรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร ศาลอาญา กรุงเทพฯ

โรงแรมชาลีน่าประมาณ 2 กิโลเมตร) โดยเพื่อนคนดังกล่าวได้รื้อรับนายสมชาย นีละไพจิตรอยู่ที่หน้าบ้านตั้งแต่วันที่ 20.00-22.00 นาฬิกา ทั้งนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อนร่วมงาน และภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตร ได้พยายามโทรศัพท์ติดต่อกับนายสมชาย นีละไพจิตร เพื่อสอบถามว่าเดินทางไปถึงที่หมายแล้วหรือไม่ แต่ก็ไม่สามารถติดต่อได้ ต่อมา วันที่ 14 มีนาคม 2547 ภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตรจึงได้เดินทางไปแจ้งความว่า นายสมชาย นีละไพจิตรหายตัวไป ครอบครัว และเพื่อนร่วมงานของนายสมชาย นีละไพจิตรเชื่อว่า สาเหตุของการหายตัวไปมาจากการร้องเรียนคดีที่ผู้ต้องหา 5 คนในคดีปล้นปืน และเผาโรงเรียนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซ่อมให้รับสารภาพ และการล่ารายชื่อเพื่อเรียกร้องขอให้รัฐบาลไทยประกาศยกเลิกการใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2547 พลตำรวจเอกสมบัติ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษได้โทรศัพท์มาแจ้งภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตรว่า พบรถยนต์ของนายสมชาย นีละไพจิตรจอดอยู่ที่ถนนกำแพงเพชร 2 ด้านหลังสถานีขนส่งหมอชิต 2 โดยมีรอยถูกชนบริเวณกันชนหลังด้านขวา และจะนำตรวจพิสูจน์หลักฐาน จากการสืบสวนสอบสวนภายหลังพบว่า มีกลุ่มชายฉกรรจ์อย่างน้อย 5 คน ขับรถยนต์สะกดรอยติดตามนายสมชาย นีละไพจิตรในระยะกระชั้นชิด ตั้งแต่ที่เดินทางออกจากโรงแรมชาลีน่า จนเมื่อถึงบริเวณหน้าร้านแม่ลาปลาเผา เยื้องกับสถานีตำรวจนครบาลหัวหมากจึงได้จับชนท้ายรถยนต์ของนายสมชาย นีละไพจิตรหยุดรถลงมาพูดคุย กลุ่มชายฉกรรจ์ดังกล่าวได้ผลักตัวนายสมชาย นีละไพจิตร ให้เข้าไปในรถยนต์ของพวกเขา และพาตัวของนายสมชาย นีละไพจิตรหายไป

ในวันที่ 18 มีนาคม 2547 พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรได้มีคำสั่งที่ 61/ 2547 ตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร โดยมีพลตำรวจเอกสมบัติ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นประธานกรรมการ และคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงชุดดังกล่าวได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการอีก 3 คณะ คือ

1. คณะอนุกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง และวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐาน โดยมีประธาน คือนายอรรถพล ใหญ่สว่าง อธิบดีอัยการสำนักคดีพิเศษ
2. คณะอนุกรรมการติดตามการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร โดยมีประธาน คือนายศิริชัย โชติรัตน์ รองผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ

3. คณะอนุกรรมการตรวจพิสูจน์ร่องรอยวัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยมีประธาน คือ แพทย์หญิง คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์

ในวันที่ 19 มีนาคม 2547 มีคำสั่งการสืบสวนสอบสวนของตำรวจด้วยกันหลายหน่วยงาน รวมทั้งคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 192/ 2547 แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง โดยมีพลตำรวจเอกชาญชิต เพียรเลิศ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นประธานกรรมการ คำสั่งของผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ที่ 151/ 2547 แต่งตั้งคณะพนักงานสืบสวนสอบสวนคดีนายสมชาย นีละไพจิตร โดยมี พลตำรวจตรีจักรทิพย์ กุญชร ณ อยุธยา รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล เป็นหัวหน้า ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลางมีคำสั่งที่ 69/2547 แต่งตั้งพนักงานสืบสวนมี พันตำรวจ เอกสมศักดิ์ จันทะพิงค์ ผู้กำกับการประจำกองปราบปราม เป็นหัวหน้าฝ่ายอำนวยการ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนหลายชุด และมีการตั้งพนักงานสอบสวนตามภาระหน้าที่ของหลายๆ หน่วยงาน แต่การดำเนินการสืบสวนสอบสวนทั้งหมดก็ยังคงอยู่ในขอบเขตภาระหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งต่อมาช่วงกลางเดือนเมษายน 2547 พนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจนครบาลบางยี่เรือได้แจ้งให้ภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตร ไปพบเพื่อลงนามการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นตำรวจ 4 นาย คือ พันตำรวจตรีเงิน ทองสุก พันตำรวจโทสินชัย นิมบุญญากำพงษ์ จำสืบตำรวจตรีชัยเวง พาด้วง และสืบตำรวจเอกรันคร สิทธิเขต ในข้อหา กักขังหน่วงเหนี่ยว และปล้นทรัพย์ หลังจากนั้นมีการจับกุม พันตำรวจโทชัชชัย เลี่ยมสงวน เป็นผู้ต้องหาคนที่ 5

ภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตรยืนยันว่า นายสมชาย นีละไพจิตรไม่เคยมีปัญหาครอบครัว หรือเรื่องชู้สาวตามที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรกล่าวในการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน ซึ่งต่อมาพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรได้พบกับภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตร เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2548 ก็ได้กล่าวว่า ฝ่ายข่าวรายงานผิดพลาดเช่นเดียวกันกับข้อมูลที่ได้นำไปให้สัมภาษณ์ว่า นายสมชาย นีละไพจิตรถูกเอาตัวไปไว้ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่สถานที่ที่น่าจะมีการเอาตัวนายสมชาย นีละไพจิตรไป คือ จังหวัดราชบุรี

กระบวนการพิจารณาคดีปล้นทรัพย์และขโมยเงินนายสมชาย นีละไพจิตรจะดำเนินไปอย่างไร เปิดเผยและต่อเนื่อง เริ่มจากการกำหนดวันนัดไต่สวนมูลฟ้องและกำหนดวันนัดหมายที่ศาลอาญา ในวันที่ 12 กรกฎาคม 2547 เป็นคดีคำหมายเลขคดีที่ 1952/2547 พนักงานอัยการฝ่ายคดีอาญา และนางอังคณา วงศ์ราชนนท์ (ภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตร) เป็นโจทก์ฟ้องพันตำรวจตรีเงิน ทองสุก เป็นจำเลยที่ 1 พันตำรวจโทสินชัย นิมบุญญากำพงษ์ เป็นจำเลยที่ 2 จำสืบตำรวจตรีชัยเวง พาด้วง

เป็นจำนวนที่ 3 สิบตำรวจเอกธรรณ สิริพิเชต เป็นจำนวนที่ 4 และพันตำรวจโทชัชชัย เลี่ยมสงวน เป็นจำนวนที่ 5 ในข้อหาร่วมกันปล้นทรัพย์ โดยใช้ยานพาหนะ และข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใดจำยอมต่อสิ่งใด โดยใช้กำลังประทุษร้าย จนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น และจำยอมต่อสิ่งนั้น โดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป

การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2548 ถึงวันที่ 1 ธันวาคม 2548 รวมเป็นเวลา 35 วันพิจารณาคดี และมีการฟังพยานโจทก์-พยานจำเลยไปทั้งสิ้น 50 ปาก ต่อมาในวันที่ เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2549 ศาลอาญากรุงเทพมหาครได้พิพากษาจำคุกพันตำรวจตรีเงิน ทองสุก 3 ปี ในข้อหาข่มขืนใจนายสมชาย นิละไพจิตร โดยใช้กำลังประทุษร้าย ขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เหลืออีก 4 นาย ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาในคดีนี้ถูกยกฟ้อง เพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ

4.4 กรณีพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548 นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี นายบรรศักดิ์ อูวรรณ โฉ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี และนางพรทิพย์ จาละ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ร่วมกันแถลงข่าวที่ทำเนียบรัฐบาลเกี่ยวกับการออกพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยระบุว่า รัฐบาลไทยได้เตรียมที่จะออกกฎหมายสำหรับใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินมาระยะหนึ่งแล้ว เพื่อที่จะนำมาใช้แทนที่กฎอัยการศึกใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในเบื้องต้นมีความตั้งใจที่จะนำร่างกฎหมายดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการนิติบัญญัติตามปกติ แต่ก็หมดสมัยประชุมไปเสียก่อน และต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ รัฐบาลไทยก็ยังไม่ได้กำหนดแน่นอนที่จะออกกฎหมายฉบับนี้เป็นพระราชบัญญัติด้วยการนำเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาตามปกติ หรือจะสมควรออกเป็นพระราชกำหนด เพราะว่ามีผลเป็นฉุกเฉินเร่งด่วนตามรัฐธรรมนูญมาตรา 218 ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีกฎหมาย 7 ฉบับที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการสถานการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แล้ว คือ รัฐธรรมนูญ กฎอัยการศึก ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2495

อย่างไรก็ตาม ในระยะประมาณ 7 วัน ก่อนวันที่ 15 กรกฎาคม ได้มีสัญญาณส่อไปในทางว่าสถานการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อาจจะมีความรุนแรงมากขึ้น และในวันที่ 14 กรกฎาคม 2548 ก็ได้มีเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมขึ้นหลายจุดในจังหวัดยะลา ซึ่งทำให้รัฐบาลไทยต้องพิจารณา

เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วนเมื่อเช้าวันที่ 15 กรกฎาคม เพื่อประมวลสถานการณ์ทั้งหมด และตัดสินใจว่า ร่างกฎหมายที่เตรียมไว้นั้นจำเป็นต้องนำออกมาใช้อย่างฉุกเฉินเร่งด่วน รวมทั้งยังได้พิจารณาว่า การที่ใช้กฎอัยการศึกเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ดี เพราะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารเหนือฝ่ายพลเรือน และสร้างความรู้สึกไม่เอื้อต่อบรรยากาศในสังคมประชาธิปไตย และสังคมที่ต้องการความสมานฉันท์ นอกจากนี้ การที่มีกฎหมายอย่างน้อย 7 ฉบับนั้น ได้สร้างปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะอำนาจกระจายไปอยู่ที่เจ้าหน้าที่ทหาร กฎหมายบางฉบับให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ กฎหมายบางฉบับให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ซึ่งก็แบ่งออกเป็นหลายกระทรวง บางฉบับให้ฝ่ายปกครอง และพลเรือนเองก็มีพลเรือนกระทรวงหนึ่งกับพลเรือนอีกกระทรวงหนึ่ง ซึ่งสร้างปัญหาในการประสานงาน และการบูรณาการ จนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเป็นเอกฉันท์ ตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญมาตรา 218 ให้ออกพระราชกำหนดมีชื่อว่า พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 โดยคำว่า สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นหมายถึง สถานการณ์ทุกชนิดที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ชีวิตความเป็นอยู่ ความปลอดภัย และรวมไปถึงภัยธรรมชาติที่กระทบต่อสาธารณชน และภัยอื่นๆ ทุกชนิด ตั้งแต่เกิดการกบฏ เกิดการจลาจล เกิดภัยธรรมชาติ เกิดสึนามิ เกิดเหตุความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จนกระทั่งเกิดสถานการณ์สงคราม ทั้งนี้ เมื่อประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่ใดแล้วให้มีผลไป 3 เดือน แต่ถ้าสถานการณ์ยังคงรุนแรงก็สามารถต่ออายุได้อีก 3 เดือนไปเรื่อย ๆ

รัฐบาลไทยยืนยันว่า การล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 นั้นไม่ได้รุนแรงไปกว่ามาตรการต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้นเลย รวมทั้งยังไม่ขัดรัฐธรรมนูญ หลักประชาธิปไตย และหลักสิทธิมนุษยชนที่ยอมรับกันในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ถ้าหากประชาชนที่เกิดความรู้สึกว่า ตัวเองเสียสิทธิเสรีภาพไปก็ต้องมีวิธีที่จะร้องเรียน หรือฟ้องร้อง หรือดำเนินคดี หรือเรียกค่าเสียหายได้

ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 แล้ว (อนึ่ง การยกเลิกการประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีขึ้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548) ต่อมาในวันที่ 19 กรกฎาคม 2548 รัฐบาลไทยได้กำหนดให้พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถานการณ์ฉุกเฉินร้ายแรง โดยใช้อำนาจ 7 ข้อ ได้แก่ มาตรา 11 (1) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุม และควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิด

สถานการณ์ฉุกเฉิน หรือที่เป็นผู้ใช้ ผู้โฆษณา ผู้สนับสนุน มาตรา 11 (2) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้บุคคลมารายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือมาให้อัยคำหรือส่งมอบเอกสาร หรือหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรา 11 (3) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งยึด หรืออายัดอาวุธ สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัตถุอื่นใด ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ หรือจะใช้สิ่งนั้นเพื่อการกระทำการ หรือสนับสนุนการกระทำให้เกิดเหตุสถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรา 11 (4) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งตรวจค้นตามความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อระงับเหตุการณ์ร้ายแรงให้ยุติโดยเร็ว (ไม่ให้อำนาจในการรื้อถอน) มาตรา 11 (8) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งการให้คนต่างด้าวออกไปนอกราชอาณาจักร ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เป็นผู้สนับสนุนการกระทำให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรา 11 (9) ให้การซื้อ ขาย ใ้ หรือมีเคมีภัณฑ์ หรือวัสดุอุปกรณ์อย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งอาจใช้ในการก่อความไม่สงบหรือก่อการร้าย เช่น ซิมการ์ด ต้องรายงาน หรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายกรัฐมนตรีกำหนด และมาตรา 11 (10) หากมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีสามารถออกคำสั่งให้ใช้กำลังทหาร เพื่อช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจระงับเหตุการณ์ร้ายแรง หรือควบคุมสถานการณ์ให้เกิดความสงบโดยด่วน

สาระสำคัญของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548

พระราชกำหนดนี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 35 มาตรา 36 มาตรา 37 มาตรา 39 มาตรา 44 มาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 218 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชกำหนดนี้เรียกว่า พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

มาตรา 2 พระราชกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495

มาตรา 4 ในพระราชกำหนดนี้ สถานการณ์ฉุกเฉิน หมายความว่า สถานการณ์อันกระทบหรืออาจจะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน หรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เอกอัครราชทูตและบรรณภาพแห่งอาณาเขต ผลประโยชน์ของชาติ การปฏิบัติตามกฎหมาย ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ความสงบเรียบร้อยหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือการป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาอย่างฉุกเฉินและร้ายแรง

พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้

มาตรา 5 เมื่อปรากฏว่ามีสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น และนายกรัฐมนตรีเห็นสมควรใช้กำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารร่วมกันช่วยเหลือ ป้องกัน แก้ไข ปราบปราม หรือระงับยับยั้ง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อบังคับใช้ทั่วราชอาณาจักรหรือในบางเขตบางท้องที่ได้ตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์ ในกรณีที่ไม่อาจขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีได้ทัน่วงที นายกรัฐมนตรีอาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินไปก่อนแล้ว ดำเนินการให้ได้รับความเห็นชอบ จากคณะรัฐมนตรีภายในสามวัน หากมิได้ดำเนินการขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีภายในเวลาที่กำหนด หรือคณะรัฐมนตรีไม่ให้ความเห็นชอบ ให้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวเป็นอันสิ้นสุดลง

การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้บังคับตลอดระยะเวลาที่นายกรัฐมนตรีกำหนด แต่ต้องไม่เกินสามเดือนนับแต่วันประกาศ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องขยายระยะเวลาให้ นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศขยายระยะเวลาการใช้บังคับออกไปอีกเป็นคราวๆ คราวละไม่เกินสามเดือน

เมื่อสถานการณ์ฉุกเฉินสิ้นสุดลงแล้ว หรือเมื่อคณะรัฐมนตรีไม่ให้ความเห็นชอบ หรือเมื่อสิ้นสุดกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้นายกรัฐมนตรีประกาศยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น

มาตรา 6 ให้มีคณะกรรมการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินคณะหนึ่ง ประกอบด้วยรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นรองประธาน ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมการปกครอง และอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นกรรมการ และเลขาธิการ

สภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นกรรมการ และเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่ติดตามและตรวจสอบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่อาจเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อเสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรี ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามมาตรา 5 หรือสถานการณ์ที่มีความร้ายแรงตามมาตรา 11 และในการใช้มาตรการที่เหมาะสมตามพระราชกำหนดนี้ เพื่อการป้องกัน แก้ไขหรือระงับสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น

ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนการใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 5 ในการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อมีเหตุการณ์จำเป็นเร่งด่วน อันอาจเป็นภัยต่อประเทศหรือประชาชน

มาตรา 7 ในเขตท้องที่ที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามมาตรา 5 ให้บรรดาอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง หรือหลายกระทรวงหรือที่เป็นผู้รักษาการตามกฎหมายหรือที่มีอยู่ตามกฎหมายใดก็ตาม เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุญาต อนุมัติ บังคับบัญชา หรือช่วยในการป้องกัน แก้ไข ปราบปราม หรือระงับยับยั้งในสถานการณ์ฉุกเฉินโอนมา เป็นอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีเป็นการชั่วคราว เพื่อให้การสั่งการและการแก้ไขสถานการณ์เป็นไปโดยมีเอกภาพ รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

การกำหนดให้อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรี ตามกฎหมายใดทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามประกาศที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ ตามพระราชกำหนดนี้ และเพื่อปฏิบัติงานตามกฎหมายที่ได้รับโอนมาเป็นอำนาจหน้าที่ของ นายกรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่ง โดยให้ถือว่าบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นผู้ มีอำนาจตามกฎหมายนั้น ในการนี้ นายกรัฐมนตรีอาจมอบหมายให้ส่วนราชการ หรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนั้นยังคงใช้อำนาจหน้าที่เช่นเดิมต่อไปก็ได้ แต่ต้องปฏิบัติงานตาม หลักเกณฑ์ที่นายกรัฐมนตรีกำหนด

ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งข้าราชการพลเรือน ตำรวจ หรือทหารซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่า อธิบดี ผู้บัญชาการตำรวจ แม่ทัพ หรือเทียบเท่าเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และกำหนดให้เป็นหัวหน้า ผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่ และบังคับบัญชาข้าราชการและพนักงาน เจ้าหน้าที่ในการนี้ ให้การปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการและข้าราชการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นไปตามการสั่งการ ของหัวหน้าผู้รับผิดชอบนั้น เว้นแต่การปฏิบัติหน้าที่ ทางทหารให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้กำลังทหาร แต่จะต้องปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการ ที่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบกำหนด

ในกรณีที่มีความจำเป็น คณะรัฐมนตรีอาจให้มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเป็นการ เฉพาะ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้เป็นการชั่วคราวได้ จนกว่าจะยกเลิกประกาศ สถานการณ์ฉุกเฉิน

นายกรัฐมนตรีอาจมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนหนึ่ง หรือหลายคนเป็น ผู้ใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง วรรคสาม หรือวรรคสี่แทน หรือมอบหมายให้เป็นผู้กำกับการ ปฏิบัติงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง พนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคสาม หัวหน้าผู้รับผิดชอบ ตามวรรคสี่ และหน่วยงานตามวรรคห้าได้ และให้ถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาหัวหน้าผู้รับผิดชอบ ข้าราชการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 8 เพื่อประโยชน์ในการประสานการปฏิบัติงานในพื้นที่ ที่ประกาศสถานการณ์ ฉุกเฉินให้เป็นไปด้วยความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ และความเป็นอยู่ของ ประชาชนในเขตพื้นที่ นายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายอาจมีคำสั่งแต่งตั้งคณะ บุคคลหรือบุคคลเป็นที่ปรึกษาในการปฏิบัติงาน ของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเป็นผู้ช่วยเหลือ พนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้ได้

ให้บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ ตามขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้ง

มาตรา 9 ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็ว หรือ ป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้น ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

(1) ห้ามมิให้บุคคลใดออกนอกเคหสถานภายในระยะเวลาที่กำหนด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเป็นบุคคลซึ่งได้รับการยกเว้น

(2) ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใดๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย

(3) ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน จนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือทั่วราชอาณาจักร

(4) ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้ยานพาหนะ หรือกำหนดเงื่อนไขการใช้เส้นทางคมนาคมหรือการใช้ยานพาหนะ

(5) ห้ามการใช้อาคาร หรือเข้าไปหรืออยู่ในสถานที่ใดๆ

(6) ให้อพยพประชาชนออกจากพื้นที่ที่กำหนดเพื่อความปลอดภัยของประชาชนดังกล่าว หรือห้ามผู้ใดเข้าไปในพื้นที่ที่กำหนด

ข้อกำหนดตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดเงื่อนไขเวลาในการปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือเงื่อนไขในการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดพื้นที่และรายละเอียดอื่นเพิ่มเติม เพื่อมิให้มีการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนเกินสมควรแก่เหตุได้

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ที่เกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน ให้สามารถ

กระทำได้โดยรวดเร็ว นายกรัฐมนตรีอาจมอบอำนาจให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบตามมาตรา 7 วรรคสี่ เป็นผู้อำนวยการออกข้อกำหนดตามมาตรา 9 แทนก็ได้ แต่เมื่อดำเนินการแล้วต้องรีบรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยเร็ว และถ้านายกรัฐมนตรีมิได้มีข้อกำหนดในเรื่องเดียวกัน ภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่ออกข้อกำหนด ให้ข้อกำหนดนั้นเป็นอันสิ้นผลใช้บังคับ

มาตรา 11 ในกรณีที่สถานการณ์ฉุกเฉินมีการก่อการร้าย การใช้กำลังประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีการกระทำที่มีความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล และมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งแก้ไขปัญหาให้ยุติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทัน่วงที ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศให้สถานการณ์ฉุกเฉินนั้น เป็นสถานการณ์ที่มีความร้ายแรง และให้นำความในมาตรา 5 และมาตรา 6 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อมีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว นอกจากอำนาจตามมาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

(1) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุม และควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือที่เป็นผู้ใช้ ผู้โฆษณา ผู้สนับสนุนการกระทำเช่นนั้น หรือที่ปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ เท่าที่มีเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำการหรือร่วมมือกระทำการใดๆ อันจะทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรง หรือเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการระงับเหตุการณ์ร้ายแรง

(2) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ออกคำสั่งเรียกให้บุคคลใดมารายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือมาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

(3) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งยึดหรืออายัดอาวุธ สินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัตถุอื่นใด ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือจะใช้สิ่งนั้นเพื่อการกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำให้เกิดเหตุสถานการณ์ฉุกเฉิน

(4) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งตรวจค้น รั้ว ถอน หรือทำลาย ซึ่งอาคาร สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งกีดขวาง ตามความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อระงับเหตุการณ์

ร้ายแรงให้ยุติโดยเร็ว และหากปล่อยเนิ่นช้าจะทำให้ไม่อาจระงับเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่

(5) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ออกคำสั่งตรวจสอบจดหมาย หนังสือ สิ่งพิมพ์ โทรเลข โทรศัพท์ หรือการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นใด ตลอดจนการสั่งระงับหรือยับยั้งการ ติดต่อกับหรือการสื่อสารใด เพื่อป้องกันหรือระงับเหตุการณ์ร้ายแรง โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ โดยอนุโลม

(6) ประกาศห้ามมิให้กระทำการใดๆ หรือสั่งให้กระทำการใดๆ เท่าที่จำเป็นแก่การ รักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยของประชาชน

(7) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งห้ามมิให้ผู้ใดออกไปนอกราชอาณาจักร เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการออกไปนอกราชอาณาจักร จะเป็นการ กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัยของประเทศ

(8) ประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งการ ให้คนต่างด้าวออกไปนอกราชอาณาจักร ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เป็นผู้สนับสนุนการกระทำให้เกิดสถานการณ์ ฉุกเฉิน ทั้งนี้โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

(9) ประกาศให้การซื้อ ขาย ใช้ หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งอาวุธ สินค้า เวชภัณฑ์ เครื่องอุปโภคบริโภค เคมีภัณฑ์ หรือวัสดุอุปกรณ์อย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งอาจใช้ในการก่อความไม่สงบ หรือก่อการร้ายต้องรายงานหรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตาม เงื่อนไขที่นายกรัฐมนตรีกำหนด

(10) ออกคำสั่งให้ใช้กำลังทหารเพื่อช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจระงับ เหตุการณ์ร้ายแรง หรือควบคุมสถานการณ์ให้เกิดความสงบโดดเด่น ทั้งนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ ของทหารให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนด นี้ โดยการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายทหารจะทำได้ในกรณีใดได้เพียงใดให้เป็นไปตามเงื่อนไข และเงื่อนไขที่นายกรัฐมนตรีกำหนด แต่ต้องไม่เกินกว่ากรณีที่มีการใช้กฎอัยการศึก

เมื่อเหตุการณ์ร้ายแรงตามวรรคหนึ่งยุติลงแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีประกาศยกเลิก ประกาศตามมาตรา ๖๖ โดยเร็ว

มาตรา 12 ในการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยตามประกาศในมาตรา 11 (1) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจ หรือศาลอาญาเพื่อขออนุญาตดำเนินการ เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวได้ไม่เกินเจ็ดวัน และต้องควบคุมไว้ในสถานที่ที่กำหนดซึ่งไม่ใช่สถานี่ตำรวจ ที่คุมขัง ทัณฑสถาน หรือเรือนจำ โดยจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นในลักษณะเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวต่อเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลเพื่อขยายระยะเวลา การควบคุมตัวต่อได้อีกคราวละเจ็ดวัน แต่รวมระยะเวลาควบคุมตัวทั้งหมดต้องไม่เกินกว่าสามสิบวันเมื่อครบกำหนดแล้ว หากจะต้องควบคุมตัวต่อไป ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำรายงานเกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลนั้นเสนอต่อศาลที่มีคำสั่งอนุญาต ตามวรรคหนึ่ง และจัดสำเนารายงานนั้นไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ญาติของบุคคลนั้นสามารถขอดูรายงานดังกล่าวได้ตลอดระยะเวลาที่ควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้

การร้องขออนุญาตต่อศาลตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการขออนุญาตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา 13 สิ่งของหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ประกาศตามมาตรา 11 (9) หากเป็นเครื่องมือหรือส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร นายกรัฐมนตรีอาจประกาศให้ใช้มาตรการดังกล่าวทั่วราชอาณาจักรหรือในพื้นที่อื่นซึ่งมิได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพิ่มขึ้นด้วยก็ได้

มาตรา 14 ประกาศและข้อกำหนดตามมาตรา 5 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 11 และมาตรา 15 เมื่อมีผลใช้บังคับแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย

มาตรา 15 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และมีอำนาจหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ตามที่นายกรัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 16 ข้อกำหนด ประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำตามพระราชกำหนดนี้ไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครอง

และวิธีพิจารณาคดีปกครอง

มาตรา 17 พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้ ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการระงับหรือป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย หากเป็นการกระทำที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วย ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่

มาตรา 18 ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 หรือมาตรา 13 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 19 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกำหนดนี้

4.5 ปฏิกริยาของประชาคมระหว่างประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปฏิกริยาของประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งได้แสดงความกังวล หรือวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับแง่มุมความถูกต้องทางกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนในการที่รัฐบาลไทยพยายามแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ซึ่งไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม 2540 เป็นต้นมาหรือไม่ พันธกรณีประการหนึ่งของไทยในฐานะรัฐภาคีที่ต้องดำเนินการ คือ การเสนอรายงานภายในปีแรกนับแต่วันที่กติกามีผลใช้บังคับ และทุกๆ 5 ปีหลังจากการส่งรายงานฉบับแรก หรือเมื่อได้รับการร้องขอจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) สหประชาชาติ ซึ่งเป็นคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองที่ทำหน้าที่ในการตรวจรายงานของรัฐภาคี และให้ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะแก่รัฐภาคีในการตีความพันธกรณี รวมทั้งการให้ข้อวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองต่อไป

รัฐบาลไทยส่งรายงานฉบับแรกของไทยไปให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2548 ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติได้ตรวจสอบรายงานดังกล่าวระหว่างวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2548 โดยในการพิจารณารายงานนั้นยังเปิดรับข้อมูลจากองค์การสิทธิมนุษยชนต่างๆ ที่อยู่ในไทย และต่างประเทศ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทยด้วย ดังนั้นความเห็นของคณะกรรมการจึงถือได้ว่าเป็นการรับฟังข้อมูล หรือได้รับรายงานจากบุคคลหลายฝ่ายเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างรอบด้านตามสมควร ซึ่งในการนี้ได้สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548 ดังต่อไปนี้ คือ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีความวิตกกังวลที่มีข้อกล่าวหาอย่างต่อเนื่องว่า มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง รวมถึงการฆาตกรรมนอกกฎหมาย และการกระทำทารุณกรรม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหาร รวมทั้งกองกำลังที่ทำหน้าที่รักษาความสงบ ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ใช้กำลังปราบปรามที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี (28 เมษายน 2547) และที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (25 ตุลาคม 2547) โดยที่การสืบสวนสอบสวนไม่สามารถหาผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องดำเนินคดี เพื่อให้มีการลงโทษที่สาสมกับความรุนแรงของความผิดได้ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้ “คนผิดลอยนวล” จนกลายเป็น “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” สถานการณ์เช่นนี้สะท้อนถึงการขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งขัดแย้ง กับมาตรา 2 วรรค 3 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติจึงเสนอแนะให้รัฐบาลไทยดำเนินการสืบสวนสอบสวนอย่างเต็มที่ และอย่างเที่ยงธรรมต่อกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าว และกรณีอื่นๆ ทุกกรณี รวมทั้งจะต้องดำเนินคดีกับบุคคลที่สอบสวนแล้วพบข้อเท็จจริงว่าเป็นผู้กระทำ ความผิดอย่างจริงจัง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยจะต้องรับประกันว่าเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชน และครอบครัว ตลอดจนผู้สูญหาย และญาติพี่น้องจะต้องได้รับการชดเชยที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลไทยจะต้องมีคำมั่นความพยายามอย่างต่อเนื่องในการอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารให้ปฏิบัติงานโดยเคารพต่อมาตรฐานระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด รวมทั้งยังควรพิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานพลเรือนที่เป็นอิสระขึ้น เพื่อทำหน้าที่สอบสวนข้อร้องเรียนกล่าวหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีความกังวลเกี่ยวกับพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 และได้มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยไม่มีการกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจน หรือการจำกัดขอบเขตอย่างเพียงพอสำหรับการเลียงพันกรณีเกี่ยวกับสิทธิที่คุ้มครองโดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองในกรณีที่มีภาวะฉุกเฉิน รวมทั้งยังไม่มีหลักประกันว่า รัฐบาลไทยจะปฏิบัติตามมาตรา 4 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง คือ การที่รัฐภาคีสามารถลดความผูกพันภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองได้ตามความจำเป็นเท่านั้น โดยจะต้องไม่ขัดต่อพันธะของรัฐภาคีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ รวมทั้งจะต้องไม่ตั้งอยู่บนอคติทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือสังคม นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยังระบุว่า การกำหนดระยะเวลา พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ และขอบเขตของภาวะฉุกเฉินจะต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของสถานการณ์ รวมทั้งการดำเนินการใดๆ ภายใต้ภาวะฉุกเฉินจะต้องเหมาะสมต่อภัยคุกคามที่เกิดขึ้น และต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้ละเมิดข้อกำหนดในเรื่องสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพจากการถูกทรมาน และการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายทารุณผิดมนุษย์ เสรีภาพในทางความคิด เสรีภาพในการนับถือศาสนา และหลักการถือว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด เป็นต้น นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติยังมีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 ซึ่งจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างรุนแรง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีความกังวลเกี่ยวกับข้อกล่าวหาอย่างต่อเนื่องว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ และมีการปฏิบัติอย่างโหดร้ายต่อผู้ต้องหาในระหว่างการจับกุม และการควบคุมตัว โดยเฉพาะรายงานต่างๆ ที่ระบุว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะทรมานผู้ที่ถูกคุมขัง ทั้งระหว่างอยู่ที่โรงพัก และสถานที่ควบคุมตัวพิเศษ (Safe House) เพื่อให้ได้รับข้อมูล และคำรับสารภาพ ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติตั้งข้อสังเกตว่า ยังไม่ปรากฏการสืบสวนสอบสวนที่สามารถหาผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องดำเนินคดี เพื่อให้มีการลงโทษที่สอดคล้องกับความรุนแรงของความผิดได้ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้ “คนผิดลอยนวล” จนกลายเป็น “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” สถานการณ์เช่นนี้สะท้อนถึงการขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งขัดแย้ง กับมาตรา 2 วรรค 3 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

ในประเด็นข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลไทยควรรับประกันว่าจะไม่มีการหน่วงเหนี่ยวไม่ให้ผู้ต้องหาเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมาย และทางการแพทย์ทันทีภายหลังการจับกุม และระหว่างที่ถูกคุมขัง โดยผู้ถูกจับกุมควรมีโอกาสทันทีที่จะแจ้งต่อญาติ หรือสมาชิกในครอบครัวว่าถูกจับกุม และถูกคุมขังอยู่ที่ใด รวมทั้งยังควรจะให้มีการตรวจร่างกาย (ทั้งเมื่อเริ่ม และภายหลังการถูกคุมขัง) และควรจะให้มามีวิธีการเยียวยาที่รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้ต้องหาร้องต่อศาลเกี่ยวกับความชอบธรรมทางกฎหมายของการถูกจับกุม (Habeas Corpus) และผู้ที่ถูกจับกุมในคดีอาญาจะต้องถูกนำตัวไปศาลโดยไม่ชักช้าพร้อมกันนั้น รัฐบาลไทยก็ควรที่จะสร้างความมั่นใจว่า ทุกกรณีที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการทรมาน หรือการปฏิบัติอย่างโหดร้าย หรือการใช้อำนาจเกินสมควร รวมทั้งการเสียชีวิตของผู้ต้องหาระหว่างการถูกคุมขังนั้น จะมีการสืบสวนสอบสวนอย่างรวดเร็วให้ถึงที่สุด โดยผู้กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม ส่วนผู้เสียหาย หรือสมาชิกในครอบครัวก็ จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสม และเป็นธรรมอย่างไม่ชักช้า

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีความกังวลเกี่ยวกับความแออัด และสภาพสถานที่คุมขัง โดยเฉพาะในเรื่องสุขอนามัย การเข้าถึงการรักษาพยาบาล และการได้รับอาหารอย่างเพียงพอ รวมทั้งสิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนาย หรือครอบครัว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการตีตรา และรายงานเกี่ยวกับการขังเดี่ยวเป็นเวลานาน โดยมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลไทยควรเร่งปรับปรุงสภาพเรือนจำให้สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ รวมทั้งควรรับประกัน ผู้ต้องขังจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องสุขอนามัย การได้รับการรักษาพยาบาล และอาหารที่เพียงพอ การคุมขังควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นมาตรการสุดท้าย และควรมีมาตรการอื่นๆ เป็นทางเลือก ส่วนการตีตรา และการขังเดี่ยวเป็นระยะเวลานานนั้นควรได้รับการยกเลิกโดยทันที และควรให้การคุ้มครองเยาวชนเป็นพิเศษ โดยให้แยกการคุมขังจากผู้ใหญ่

ท้ายที่สุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีความกังวลเกี่ยวกับการคุกคามนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เช่น การข่มขู่ การทำร้ายร่างกาย การลักพาตัว และการฆาตกรรม โดยเสนอแนะให้รัฐบาลไทยมีมาตรการเร่งด่วนในการปกป้อง และยุติการคุกคามทำร้ายนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน รวมทั้งจะต้องสืบสวนสอบสวนรายงานการข่มขู่ คุกคาม และการทำร้ายทุกกรณีอย่างเป็นระบบ และมีหลักประกันในการเยียวยาต่อเหยื่อและครอบครัวอย่างเหมาะสม และเป็นธรรม อนึ่ง ในประเด็นดังกล่าว ภรรยาของนายสมชาย นีละไพจิตร ได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติในระหว่างที่มีการพิจารณารายงานฉบับแรกของไทย โดยแสดงความ

ผิดหวังที่ไม่ปรากฏความคืบหน้าที่ชัดเจน และรวดเร็วในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่ทำการสืบสวนสอบสวนการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร ภายหลังจากที่ได้ยื่นคำร้องอย่างเป็นทางการต่อคณะทำงานของสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหาการทำให้บุคคลสูญหาย (Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances) ไปเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2548 แล้ว ปัจจุบันคณะทำงานของสหประชาชาติเกี่ยวกับปัญหาการทำให้บุคคลสูญหายได้ติดต่อสอบถามรัฐบาลไทยเป็นระยะๆ เกี่ยวกับกรณีการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร ซึ่งประเด็นที่คาดว่าจะอยู่ในความสนใจเมื่อมีการสอบถามครั้งถัดไป คือ คำสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2549 ของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรที่ยอมรับต่อสาธารณะเป็นครั้งแรกว่า เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการหายตัวไปและการเสียชีวิตของนายสมชาย นีละไพจิตร โดยระบุว่า “กรมสืบสวนคดีพิเศษกำลังทำสำนวนเรื่องนี้ เพื่อนำไปสู่คดีการตั้งข้อหาฆ่าคนตาย ... จะสามารถสรุปสำนวนการสืบสวนสอบสวนได้ภายในเดือนกุมภาพันธ์นี้ ... ทราบว่า [นายสมชาย นีละไพจิตร] เสียชีวิตแล้ว เพราะพบร่องรอยหลักฐาน ... โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องแน่นอน และมีมากกว่า 4 คน ... คดีอย่างนี้ การหาพยานหลักฐานไม่ง่าย”⁵

องค์กรฮิวแมนไรท์วอตช์ (Human Rights Watch) ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า คดีของนายสมชาย นีละไพจิตรเป็นกรณีเดียวที่ได้รับความสนใจจากสาธารณะ และมีการสืบสวนสอบสวนไปถึงขั้นที่มีการจับตัวผู้ต้องหา และดำเนินคดีพิพากษาในชั้นศาล ถึงแม้การดำเนินคดีดังกล่าวจะไม่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับการหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตรได้ก็ตาม ส่วนรายงานเกี่ยวกับบุคคลจำนวนมากที่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐทำให้หายตัวไป ซึ่งเริ่มปรากฏขึ้นภายในระยะเวลาไม่กี่วันที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรเร่งรัดกดดันให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ปล้นปืนจากกองพันทหารพัฒนา จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 นั้นยังคงไม่มีการดำเนินการใดๆ ที่จะช่วยให้เกิดความยุติธรรมขึ้นเลย องค์กรฮิวแมนไรท์วอตช์เรียกร้องให้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมา เพื่อทำการสืบสวนข้อกล่าวหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยจะต้องเร่งรัดดำเนินมาตรการทุกอย่างที่มีความจำเป็นต่อการยุติการบังคับทำให้บุคคลสูญหาย ซึ่งรวมถึงการทำให้บังคับทำให้บุคคลสูญหายเป็นความผิดทางอาญา⁶ ตามที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรได้เคยประกาศไว้เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2548 ว่า “วันนี้ตำรวจกำลังตกเป็นเป้าใหญ่ เพราะทำงานใกล้ชิดประชาชน ซึ่งตำรวจส่วนใหญ่เป็นคนดี แต่ก็มีส่วนที่คิดดี คือ หวังผลสำเร็จของงาน แต่ทำไม่ดี คือ เลือกใช้วิธีการเมคซิทธิมนุชยชน

⁵ Human Rights Watch, Thaksin's Pledge of Justice for Disappearances Unfulfilled 13 January 2006, (<http://www.hrw.org>)

⁶ Opcit

ของคนอื่น เลยกลายเป็นหวังดีแต่มุ่งร้าย วันนี้นั้นต้องหวังดี มุ่งดี และทำดีด้วย เพราะหลักการของกระบวนการยุติธรรมอาญา คือ การแข่งขันกันระหว่างผู้กล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหา โดยมีศาลเป็นกรรมการกลาง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ต้องใช้ความอดทนแบบสุดๆ เพื่อต่อสู้โดยใช้กฎหมาย ไม่ใช่อุ้มไปรีด พอหมดปัญญารีดก็ฆ่าเขาทิ้ง อย่างนี้มันหมดยุคไปแล้ว”⁷

นอกจากองค์การฮิวแมนไรท์วอทช์แล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย (Asian Human Rights Commission) และคณะกรรมการนิติกรระหว่างประเทศ (International Commission of Jurists) เป็นองค์การสิทธิมนุษยชนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ติดตามข้อมูล และแสดงความกังวลอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม และอาชญากรรมที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในบริบทของการดำเนินความพยายามที่จะแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยองค์การเหล่านี้ได้วิเคราะห์พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 เอาไว้อย่างละเอียดว่า ละเมิดพันธะของไทยต่อกฎหมายระหว่างประเทศ และต่อรัฐธรรมนูญ/กฎหมายอื่นๆ ภายในประเทศอย่างไร รวมทั้งจะมีผลทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เลวร้ายลงอย่างไร

ข้อกังวลเกี่ยวกับพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2548 มีดังต่อไปนี้ คือ⁸

1. มาตรา 11 (1) และมาตรา 12 ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีในการแต่งตั้ง “พนักงานเจ้าหน้าที่” ให้มีอำนาจจับกุม และควบคุมตัวบุคคลเป็นระยะเวลา 7 วัน โดยที่ได้รับความอนุญาติจากศาล อย่างไรก็ตาม ไม่ได้มีการระบุว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” ดังกล่าวจะเป็นใครได้บ้าง จะต้องได้รับการอบรมทางกฎหมาย และความรู้ด้านต่างๆ อย่างไร และยังไม่มีการควบคุมอย่างเหมาะสมจากฝ่ายตุลาการ ในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งได้สร้างความกังวลอย่างมากว่า จะเปิดโอกาสให้มีการจับกุม และควบคุมตามอำเภอใจ การทรมาน และการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมอื่นๆ ต่อผู้ที่ถูกควบคุมตัว หรือถูกสอบสวน ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นปัญหาร้ายแรงในภาคใต้ ดังที่รายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2548 ได้ระบุว่า “ควรจะ

⁷ “คำมั่นจากทักษิณ ยกระดับสิทธิมนุษยชนไทย ประกาศหมดยุค อุ้ม-รีด-ฆ่า” มติชนรายวัน Online 7 สิงหาคม 2548

⁸ Human Rights Watch, Letter to Prime Minister Thaksin Shinawatra 4 August 2005, (<http://www.hrw.org>) และ International Commission of Jurists, ICJ calls for amendments to Thailand's new Emergence Decree 15 August 2005, (<http://www.icj.org>)

ห้ามมิให้มีการควบคุมตัวนานกว่า 48 ชั่วโมง โดยปราศจากการตรวจสอบจากภายนอก” ทั้งนี้ เนื่องจาก ยังมีการควบคุมตัว โดยปราศจากกลไกการตรวจสอบที่เหมาะสมเท่าใด ก็จะมี ความเสี่ยงที่จะเกิดการปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกควบคุมอย่างไม่เหมาะสมมากขึ้นเท่านั้น

2. มาตรา 12 กำหนดให้ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ในสถานที่ที่ไม่ใช่สถานีตำรวจ ที่คุมขัง ทัณฑสถาน หรือเรือนจำนั้น ได้เปิดโอกาสที่จะมีการใช้ “สถานที่ลับ” สำหรับควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย ซึ่งไม่สามารถตรวจสอบป้องกันไม่ให้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยอย่างไม่เหมาะสม ข้อกำหนดที่ แปลกประหลาด และไม่เคยปรากฏมาก่อนเช่นนี้มีอันตรายอย่างมากในการที่จะเปิด โอกาสให้เกิด การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะ “การทำให้หายสาบสูญ”

3. ไม่มีหลักประกันว่า ผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุม และควบคุมตัวจะมีสิทธิเข้าถึงความ ช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเข้าเยี่ยมของสมาชิกครอบครัว สิทธิในการโต้แย้งต่อศาลเกี่ยวกับ เหตุผลในการจับกุม และควบคุมตัว หรือมาตรการใดๆ ที่จะป้องกันไม่ให้มีการทรมาน และการ ปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณผิดมนุษยใน ช่วงระยะเวลา 30 วันของการควบคุมตัว ถึงแม้รัฐบาลไทยจะ ระบุว่า พนักงานเจ้าหน้าที่จะจัดทำรายงานเกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวบุคคลเสนอต่อศาลที่มี คำสั่งอนุญาตตามมาตรา 1 และจัดสำเนารายงานนั้นไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ ญาติของบุคคลผู้นั้นสามารถขอดูรายงานดังกล่าวได้ตลอดระยะเวลาที่ควบคุมตัวไว้ แต่พระราช กำหนดฉบับนี้ไม่ได้ระบุว่า การจัดทำ และเสนอรายงานดังกล่าวต้องแล้วเสร็จเมื่อใด ซึ่งในทาง ปฏิบัติ ศาลอาจจะไม่ได้รับรายงานทันท่วงทีที่จะเข้าระงับไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน เราไม่ เห็นเหตุผลใดๆ ที่จะไม่ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรฐานระหว่างประเทศเกี่ยวกับการจำกัดระยะเวลาการควบคุมตัวไม่ให้เกิน 48 ชั่วโมง การเข้าถึง ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิในการโต้แย้งต่อศาลเกี่ยวกับเหตุผลในการจับกุม และ ควบคุมตัว นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังห้ามมิให้มีการทรมาน และการ ปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมต่อผู้ที่ถูกควบคุมตัว

ถึงแม้รัฐบาลไทยได้ยืนยันที่จะประกาศระเบียบเพิ่มเติมเพื่อรับประกัน สิทธิในการเข้าถึง ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเข้าเยี่ยมของสมาชิกครอบครัว แต่จนถึงขณะนี้ก็ยังไม่มีความ ชัดเจนว่า ระเบียบดังกล่าวจะประกาศใช้เมื่อใด และมีเนื้อหาอย่างไร

4. มาตรา 16 ปิดกั้นโอกาสที่จะมีการใช้กลไกของศาลปกครอง เพื่อโต้แย้งสถานะทางกฎหมายของการประกาศภาวะฉุกเฉิน และการใช้อำนาจภายใต้พระราชกำหนดฉบับนี้ ใดๆ ที่ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐธรรมนูญสำหรับการเรียกร้องความเป็นธรรมในกรณี ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบ และละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งยังเป็นกลไกในการตรวจสอบ และถ่วงดุลการใช้อำนาจของรัฐบาลไทย

5. ในทำนองเดียวกัน มาตรา 17 ได้มอบภูมิคุ้มกันที่ไม่จำเป็นต่อการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญา ทางแพ่ง และทางวินัย ในขณะที่ผู้ที่จะร้องเรียนกลับต้องมีภาระในการพิสูจน์ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่เหล่านั้นมิได้กระทำการไปโดย “การกระทำที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุหรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น” ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบาก เพราะขณะนี้ปรากฏ แนวโน้มที่ชัดเจนว่า ศาลมักจะหลีกเลี่ยง หรือปฏิเสธที่จะรับพิจารณาข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการ ละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น ข้อกำหนดของมาตรา 17 จึงคล้ายคลึงกันกับกฎหมายนิรโทษกรรมให้กับตนเองของรัฐบาลทหาร ในอดีต เช่น พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิด และควบคุมอำนาจการปกครอง แผ่นดิน 2534 และพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่าง วันที่ 17-21 พฤษภาคม 2535 กฎหมายเหล่านี้เป็นผลผลิตในทางตรง และทางอ้อมของเผด็จ การทหาร ซึ่งการอนุญาตให้ผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนลอยนวลไม่ต้องรับผิดชอบที่ก่อไว้ นั้นไม่ควรที่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยจะปฏิบัติตาม แม้แต่ภายใต้ภาวะ ฉุกเฉิน เหตุของการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจะต้องสามารถมีช่องทางสำหรับโต้แย้งต่อกลไกของ สถาบันตุลาการเกี่ยวกับถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังจะต้องจัดให้มีการ ดำเนินคดี และชดเชยความเสียหายใดๆ ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการละเมิด กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การละเมิดสิทธิในการมีชีวิต การทรมาน การ ปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณผิดมนุษย และ “การทำให้หายสาบสูญ”

6. มาตรา 11 (2) ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการที่จะ “ออกคำสั่งเรียกให้บุคคลใดมา รายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือมาให้ถ้อยคำ หรือส่งมอบเอกสาร หรือหลักฐานใดที่ เกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์ฉุกเฉิน” ถึงแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสาร และ ความร่วมมือจากประชาชนในการสืบสวนอาชญากรรม แต่เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมที่ผ่านๆ มา ของตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงในภาคใต้ของประเทศไทยที่มีจะไม่เคารพสิทธิที่จะนั่ง เียบของผู้ที่ถูกเรียกรายงานตัว หรือถูกสอบสวนแล้ว จึงมีความกังวลว่า อำนาจนี้จะถูกนำไปใช้

อย่างมิชอบ โดยเปิดโอกาสให้มีการทรมาน และการปฏิบัติอย่างโหดร้ายทารุณผิดมนุษยต่อผู้ที่ถูกเรียกมารายงานตัวเพื่อบับบังคับให้บอกข้อมูล

7. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิ่งสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย และการปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ฉุกเฉิน แต่มาตรา 9 (3) อนุญาตให้มีการเซ็นเซอร์ได้ด้วยเหตุผลที่คลุมเครือ เช่น “การเกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือการกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งอาจถูกนำมาปิดกั้นความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากรัฐบาลไทยได้ง่ายๆ ทั้งในในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือทั่วประเทศของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การกระทำเช่นนั้นย่อมไม่มีความเหมาะสม หรือได้สัดส่วนต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และจะกลายเป็นการละเมิดกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

8. มาตรา 9 (2) อนุญาตให้มีการระงับสิทธิในการที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุม และการสมาคม โดยปราศจากการกำหนดมาตรการที่จะป้องกันมิให้เกิดการใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุในการห้าม หรือสลายการชุมนุมรวมตัวของประชาชน เรามีความกังวลในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาถึงความรุนแรง และความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 ซึ่งทำให้มีการเสียชีวิต และบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก โดยจนถึงขณะนี้ ยังไม่ปรากฏว่า มีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดที่ต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด ปัญหานี้กลายเป็นเชื้อที่เติมให้ความรุนแรง และการก่อความไม่สงบในภาคใต้ของประเทศไทยยังคงดำเนินต่อไป

9. มาตรา 11 (4) อนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถ “ออกคำสั่งตรวจค้น รั้วถอน หรือทำลายอาคาร สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งกีดขวาง ตามความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อระงับเหตุการณ์ร้ายแรงให้ยุติโดยเร็ว และหากปล่อยเนิ่นช้าจะทำให้ไม่อาจระงับเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้ง” ขณะที่มาตรา 11 (5) อนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถ “ออกคำสั่งตรวจสอบจดหมาย หนังสือ สิ่งพิมพ์ โทรเลข โทรศัพท์ หรือการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นใด ตลอดจนการตั้งระงับ หรือยับยั้งการติดต่อ หรือการสื่อสาร” ข้อกำหนดเหล่านี้จำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัว โดยที่ไม่ได้มีมาตรการใดๆ สำหรับควบคุม และป้องกันการใช้อำนาจที่มิชอบแต่อย่างใด

10. มาตรา 9 (6) อนุญาตให้ “อพยพประชาชนออกจากพื้นที่ที่กำหนดเพื่อความปลอดภัยของประชาชนดังกล่าว หรือห้ามผู้ใดเข้าไปในพื้นที่ที่กำหนด” อำนาจนี้ควรนำมาใช้เป็นมาตรการขั้นสุดท้าย และจะต้องใช้อย่างระมัดระวังไม่ให้ดำเนินไปโดยมิชอบ เพราะการบังคับให้ประชาชนต้องโยกย้าย โดยไม่มีเหตุผลที่ได้รับการยอมรับภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้นอาจถือได้ว่าเป็นการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ

ข้อสังเกตที่คล้ายคลึงกันกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ และองค์การสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นต่างๆ ทั้งหมดที่ได้กล่าวไปข้างต้นยังปรากฏอยู่ในรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประจำปีในไทย ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และกระทรวงต่างประเทศของสมาชิกสหภาพยุโรปอีกหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่มีความสำคัญต่อสถานะของไทยในเวทีระหว่างประเทศไม่น้อยไปกว่ากัน คือ ความกังวลของมาเลเซีย และกลุ่มประเทศมุสลิมว่า นโยบาย และปฏิบัติการของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเป็นการกดขี่ข่มเหง หรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวมลายูมุสลิมหรือไม่

รัฐบาลไทยตระหนักว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนพยายามใช้ OIC ซึ่งเป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุดของโลกมุสลิม (และเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีขนาดรองจากสหประชาชาติ) ประกอบด้วยรัฐมุสลิม 57 เจ็ดรัฐ และมีองค์การสังเกตการณ์ร่วมอยู่ 20 องค์การ ซึ่งมีความห่วงใยต่อสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวทียกระดับปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นประเด็นระหว่างประเทศ⁹ โดยเฉพาะภายหลังจากที่ OIC ได้ออกแถลงการณ์แสดงความไม่พอใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ใช้กำลังปราบปรามที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี (28 เมษายน 2547) และที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (25 ตุลาคม 2547) ซึ่งระบุว่าเป็นการกระทำรุนแรงที่นองเลือด (Bloody Act of Violence) เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2548¹⁰

จากเหตุการณ์ดังกล่าว อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทยจึงได้ส่งตัวแทนพิเศษ ประกอบด้วย นายนิสสัย เวชชาชีวะ อดีตเอกอัครราชทูตประจำมาเลเซีย นายมหดี วิมานะ อดีตเอกอัครราชทูตประจำอิหร่าน และนายจรัญ มะลูลีม นักวิชาการมุสลิมประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปพบกับนายเอ็กมิลิดิน อิห์ซาโนกลู เลขาธิการ OIC เพื่อ

⁹ จรัญ มะลูลีม, “ไทยกับ OIC” มติชนสุดสัปดาห์ Online, 9 กันยายน 2548

¹⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, ข่าวสารนิเทศ, 8 มีนาคม 2548

อธิบายถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยในการประชุมกันที่เมืองเจดดาห์ ซาอุดีอาระเบียนั้น ฝ่ายไทยได้มอบรายงานของคณะกรรมการอิสระสอบสวนข้อเท็จจริงเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะ และอำเภอดากไบ โดยเน้นว่า เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเกิดจากกองกำลังติดอาวุธที่ก่อความไม่สงบ ไม่ได้เกิดจากการกระทำของรัฐบาลไทย ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องตอบโต้เพื่อรักษาชีวิตของผู้บริสุทธิ์ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยก็ได้พิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของรายงานทั้ง 2 ฉบับเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหาย การเยียวยา และการดำเนินการตามกระบวนการกฎหมาย และวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำผิด ซึ่งเลขาธิการ OIC ตอบว่า OIC เคารพในอธิปไตยของไทย และไม่เห็นด้วยกับแนวคิดการแบ่งแยกดินแดน รวมทั้งคัดค้านการฆ่า หรือทำร้ายผู้บริสุทธิ์ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด นอกจากนี้ เลขาธิการ OIC ยังได้ให้ข้อเสนอแนะ และต้องการเห็นผลการดำเนินการตามข้อเสนอของคณะกรรมการอิสระทั้ง 2 คณะ พร้อมกับขอรับทราบการดำเนินการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลไทยเป็นระยะๆ เพื่อที่จะนำไปชี้แจงต่อประเทศสมาชิกของ OIC ต่อไป¹¹ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น รัฐบาลไทยได้ชี้แจงถึงการออกกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งมีวิทยาลัยอิสลามศึกษาตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยนี้ด้วย โดยในร่างหลักสูตรการศึกษา รัฐบาลไทยได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยอัลอานา อียิปต์ ซึ่งแสดงถึงความร่วมมือที่กระหว่างไทยกับประเทศมุสลิม ส่วนการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม รัฐบาลไทยได้ตกลงกับรัฐบาลมาเลเซียที่จะจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกัน (Joint Development Strategy) ขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมแก่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ติดต่อกับมาเลเซีย เช่น การสร้างสะพานข้ามชายแดนที่แม่น้ำโกลก เมื่อเดือนตุลาคม 2547 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยไม่ได้นิ่งนอนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้¹²

ภายหลังการประชุมดังกล่าว กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เชิญคณะเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ OIC ให้เดินทางมาเยือนไทยเพื่อรับทราบสถานการณ์จริงด้วยตนเอง ซึ่งเลขาธิการ OIC ยินดีรับเชิญ โดยจะส่งคณะเจ้าหน้าที่เดินทางมาล่วงหน้ามาก่อน พร้อมกับย้ำว่าจะไม่แทรกแซงเรื่องที่เป็นกิจการภายในของไทย¹³ OIC ได้ส่งคณะเจ้าหน้าที่มาเยือนไทย ระหว่างวันที่ 2-13 มิถุนายน 2548 คณะเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ OIC ประกอบด้วย นายชัยยิด กาซิม อัลมัสรี ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ และเอกอัครราชทูตถาวรของอียิปต์ประจำสันนิบาตอาหรับ เป็นหัวหน้าคณะ

¹¹ เพิ่งอ้าง

¹² เพิ่งอ้าง

¹³ เพิ่งอ้าง

คณะผู้แทนของ OIC ได้รับทราบข้อมูลจากสำนักจุฬาราชมนตรีว่า กรณีที่เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นไม่ใช่เรื่องความขัดแย้งระหว่างศาสนา แต่มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ประกอบกัน ได้แก่ กลุ่มผู้มีอิทธิพล และผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่บางคน ซึ่งก่อความวุ่นวายขึ้นเพื่อเป็นการตอบโต้ล้างแค้น รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากจากความไม่ตั้งใจของเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่รู้จักขนบธรรมเนียมของชาวมลายูมุสลิม อย่างไรก็ตาม สำนักจุฬาราชมนตรีได้ย้ำว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาละเอียดอ่อน ซึ่งจะต้องไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา และไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขปัญหาด้วยความรุนแรง ทั้งจากเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะและที่อำเภอตากใบ รัฐบาลไทยมีความเสียใจว่า เป็นเหตุที่เกิดขึ้นในเจ้าหน้าที่ภาคปฏิบัติ ไม่ใช่ในระดับนโยบาย ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้ตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์ขึ้นมา เพื่อแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี¹⁴

นอกจากนี้ คณะผู้แทนของ OIC ยังได้รับฟังข้อมูลโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และพลเรือนที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) ซึ่งเน้นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2547 นั้นมีที่มาจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การพยายามแสวงประโยชน์จากความแตกต่างที่มีอยู่ในสังคม การสร้างกระแสการแบ่งแยกดินแดน การบิดเบือนหลักคำสอนของศาสนา และการชักจูงยุยงปลุกปั่นเยาวชนให้ตกเป็นเครื่องมือก่อความไม่สงบ รวมทั้งมีการชี้แจงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะ และที่อำเภอตากใบ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเกิดปฏิบัติการตอบโต้ล้างแค้น สำหรับผลกระทบจากการก่อเหตุร้ายนั้น ปรากฏว่า ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่อของการลอบยิง การลอบวางเพลิง การวางระเบิด การทำร้ายร่างกาย การทำลายทรัพย์สิน การข่มขู่สร้างความหวาดกลัว รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และการขาดความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ โดยสรุปแล้ว ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 จนถึง 31 พฤษภาคม 2548 มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น 1,417 ครั้ง มีผู้เสียชีวิต 466 คน (ส่วนใหญ่เป็นประชาชนผู้บริสุทธิ์) และบาดเจ็บ 949 คน¹⁵

สำหรับข้อมูลอื่นๆ ที่ได้รับฟังจากผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ และประชาชนทั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และที่กรุงเทพมหานคร คณะผู้แทนของ OIC ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจำนวนมาก รวมทั้งกรณีที่น่ายสมชาย นีละไพจิตรหายตัวไป และรายงานการ “อัมฆา” อื่นๆ อีกหลายกรณี ซึ่งคณะผู้แทนของ OIC มีข้อสังเกตว่า รัฐบาล

¹⁴ จรัญ มะลูลีม, “ไทยกับ OIC” มติชนสุดสัปดาห์ Online, 1 กรกฎาคม 2548

¹⁵ จรัญ มะลูลีม, “ไทยกับ OIC” มติชนสุดสัปดาห์ Online, 8 กรกฎาคม 2548

ไทยไม่มีนโยบายกีดกันการนับถือศาสนาอิสลาม แต่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวมุสลิม ซึ่งรัฐบาลไทยจะต้องให้ความยุติธรรมต่อชาวมุสลิมใน 3 ประการ คือ ชาวมุสลิมที่จำคุกอยู่ต้องได้รับความยุติธรรม ชาวมุสลิมที่หายตัวไปต้องได้รับการติดตามจากรัฐบาลไทย โดยรัฐบาลไทยต้องมีคำตอบเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผิดชัดเจน เช่น กรณีเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะ และที่อำเภอตากใบต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และจะต้องมีการลงโทษตามกฎหมาย¹⁶

ประเด็นเรื่องความยุติธรรมนี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยควรจะทำให้ความสำคัญอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เพราะขบวนการแบ่งแยกดินแดน เช่น PULO พยายามผลักดันให้ OIC บรรจุกฎบัตรการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยให้อยู่ในวาระการประชุม อย่างน้อยก็ในระดับของการประชุมผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของชนกลุ่มน้อยมุสลิม และชุมชนมุสลิมในประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของ OIC โดยวาระสำคัญ คือ การให้ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันที่จะประณามว่ารัฐบาลไทยไม่ให้ความเป็นธรรม กดขี่ข่มเหงชาวมลายูมุสลิม ซึ่งจะนำไปสู่การเรียกร้องให้ประเทศมุสลิมงดการขายน้ำมันดิบ และงดการช่วยเหลือทางการเงินแก่ไทย¹⁷ ถึงแม้ความพยายามดังกล่าวจะยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนจะมีโอกาสมากขึ้นหรือไม่ ถ้าหากสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า รัฐบาลไทยไม่มีความจริงใจในการสืบสวน และดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับข้อร้องเรียนเรื่องปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงขั้นที่มีการกล่าวหาได้อย่างหนักแน่นว่า รัฐบาลไทยเลือกปฏิบัติ และมีนโยบายส่งเสริม “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” โดยไม่คำนึงถึงขอบเขตของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศ

มาเลเซีย ซึ่งมีความผูกพันเชื่อมโยงกับเกี่ยวกับผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาช้านาน และปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธาน OIC มีบทบาทสำคัญในการแสดงท่าทีต่างๆ ในระดับระหว่างประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในอดีตที่ผ่านมา มาเลเซียนับว่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัญหากับไทยน้อยที่สุด โดยเฉพาะความร่วมมือในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีเกี่ยวกับการจัดการปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน อย่างไรก็ตาม ขบวนการแบ่งแยกดินแดนในปัจจุบันได้อาศัยประโยชน์จากสภาพภูมิศาสตร์ของไทย และมาเลเซียที่มีอาณาเขตติดต่อกัน ซึ่งบางครั้งมีการรายงานข่าว หรือการแสดง

¹⁶ จรัญ มะลูลีม, “ไทยกับ OIC” มติชนสุดสัปดาห์ Online, 12 สิงหาคม 2548

¹⁷ จรัญ มะลูลีม, “ไทยกับ OIC” มติชนสุดสัปดาห์ Online, 9 กันยายน 2548

ความเห็นของผู้กำหนดนโยบายในรัฐบาลไทยในลักษณะที่คาดพิงกล่าวหาว่า มาเลเซีย (ไม่ว่าจะเป็นชื่อประเทศ หรือชื่อนักการเมืองระดับสูง) สนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดนเหล่านั้นได้สร้างความหวาดระแวง และความไม่ไว้วางใจกันให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ ขบวนการแบ่งแยกดินแดนยังโฆษณาชวนเชื่อต่อชาวมลายูมุสลิมที่ผูกพันทางสังคมวัฒนธรรมกับชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า รัฐบาลไทยเลือกปฏิบัติ และมีนโยบายเลือกปฏิบัติ กดขี่ข่มเหง และไม่ให้ความสำคัญยุติธรรมต่อชาวมลายูมุสลิมเหล่านั้น ซึ่งพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และพรรคการเมืองฝ่ายค้าน (พรรค PAS) ต้องแสดงท่าทีปกป้องชาวมลายูมุสลิม ส่วนสถานะของมาเลเซียที่เป็นประธาน OIC นั้นก็ทำให้มาเลเซียจำเป็นต้องแสดงท่าทีต่อประชาชนภายในประเทศ และต่อกลุ่มประเทศมุสลิมต่างๆ ในลักษณะที่ดูเหมือนจะเป็นการตำหนิรัฐบาลไทยด้วย ซึ่งนอกจากกรณีเหตุการณ์ที่มัธยมหรือเซ และอำเภอดากไบแล้ว ล่าสุดกรณีที่มีคนไทย (มลายูมุสลิม) 131 คนหลบหนีไปมาเลเซีย เนื่องจากเกรงกลัวการใช้อำนาจตามพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำให้ดาโต๊ะเสรี นาจิบ ดนรอซัค รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกลาโหมของมาเลเซีย กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า มาเลเซียจะไม่ส่ง 131 คนไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับไปให้รัฐบาลไทย จนกว่าจะมั่นใจว่า พวกเขาไม่ได้รับการละเมิดสิทธิมนุษยชน¹⁸ ขณะที่นายกรัฐมนตรีดาโต๊ะอับดุลเลาะห์ อาหมัด บาดาวีของมาเลเซียแสดงความไม่พอใจที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรกล่าวหาว่า มาเลเซียเป็นสถานที่ซ่อนสมุ และฝักองกำลังติดอาวุธที่ก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย¹⁹

สำหรับในส่วนของสื่อมวลชนมาเลเซียนั้นแสดงท่าทีเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะภายหลังจากเหตุการณ์ที่อำเภอดากไบอย่างชัดเจน โดยมีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไทยในทางลบอย่างกว้างขวาง ซึ่งรายงานข่าวจำนวนมากถูกส่งมาจากผู้สื่อข่าวชาวมลายูมุสลิมในรัฐกลันตัน ซึ่งมักจะเดินทางเข้ารายงานข่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประจำ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เหตุการณ์รุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระยะหลังก็มักจะเน้นประเด็นเกี่ยวกับอคติ และการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมของรัฐบาลไทย รวมทั้งความหวาดกลัวของชาวมลายูมุสลิมว่าจะถูกจับกุม และปราบปรามอย่างเหี้ยมโหด²⁰

¹⁸ จรัญ มะลูลีม, “1 ปีตากไบกับความสัมพันธ์ไทย-มาเลเซีย” [มติชนสุดสัปดาห์ Online](#), 4 พฤศจิกายน 2548

¹⁹ “ทักษิณได้มาเลย์ ไม่รู้จริงปัญหาใต้” [กรุงเทพธุรกิจ Online](#), 20 ธันวาคม 2547

²⁰ ปรารักษ์ทิพย์ คาวเรือง, “สื่อมาเลย์กับปัญหาไฟใต้” [ศูนย์ข่าวอิสรา Online](#)

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

การต่อต้านอำนาจรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา นราธิวาส ปัตตานี สตูล และสงขลาบางส่วนที่ติดต่อกับจังหวัดปัตตานีนั้นเป็นปัญหาเก่าแก่ ซึ่งดำเนินมายาวนานเท่าๆ กับระยะเวลาที่ดินแดนตกมาเป็นส่วนหนึ่งของไทยภายหลังจากสงครามระหว่างปัตตานี และสยาม เมื่อปี 2351 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

การต่อต้านอำนาจรัฐไทยนั้น ได้มีการประสานประเด็นทางประวัติศาสตร์การเมือง เข้ากับประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมเกี่ยวกับการที่ศาสนาอิสลามเข้ามาปักกรากลงลึกในบริเวณแหลมมลายู ทำให้ลักษณะทางเชื้อชาติของประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่กลายมาเป็นสิ่งเดียวกับอัตลักษณ์ทางศาสนา และคำว่า “มลายูมุสลิม” กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการแบ่งแยกดินแดนต่างๆ ที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ปี 2491 โดยอาศัยการผสมผสานสถานะแวดล้อมภายในต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของปัญหา ได้แก่ เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม เข้ากับปัจจัยที่เกิดจากนโยบายบางประการ และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่สร้างเงื่อนไขความไม่ยุติธรรมแก่ประชาชนมาเป็นเครื่องมือขยายผลทางด้านลบ ส่วนในระดับระหว่างประเทศก็มีการดึงเอาแนวคิดอิสลามที่มีความเคร่งครัด และนิยมความรุนแรงเข้ามาเป็นปัจจัยเสริมอีกทางหนึ่ง เพื่อช่วยในการตีความสร้างความชอบธรรม และขยายฐานสนับสนุนการต่อสู้ว่า เป็นการเรียกร้องอิสรภาพของชาวมลายูมุสลิมให้หลุดพ้นจากการกดขี่ และความอยุติธรรม

สรุปเป้าหมายของขบวนการมลายูมุสลิมต่างๆ ที่ต่อต้านอำนาจรัฐไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ

1. การมุ่งหวังแบ่งแยกจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกจากประเทศไทย เพื่อสถาปนารัฐอธิปไตยของชนชาวมลายูมุสลิมที่ตั้งอยู่บนแนวทางแห่งอิสลาม และหลักการประชาธิปไตย ซึ่ง

อาจจะมิระบอบการปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ หรือใช้ระบอบการปกครองแบบ
 สุลต่านก็ได้ แต่ผู้ปกครองจะต้องเป็นชาวมลายูมุสลิมด้วยกันเท่านั้น

2. เมื่อไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายประการแรกได้แล้วก็จะต้องต่อสู้เพื่อได้มาซึ่งสถานะของ
 รัฐบาลท้องถิ่น ให้สามารถจัดการปกครองตนเอง นับตั้งแต่ในระดับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดลงไป
 ไปจนถึงเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

3. ถ้าหากว่ายังไม่อาจจะบรรลุเป้าหมายทั้ง 2 แนวทางที่กล่าวมาข้างต้นได้ ก็จะต้องต่อสู้
 เพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชนชาวมลายูมุสลิม และปกป้องสถานะของการเป็นประชากรส่วน
 ใหญ่ในพื้นที่จังหวัดของตนเองไว้

ขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่มีบทบาทสำคัญในการก่อความไม่สงบ โดยใช้ความรุนแรง
 ประกอบด้วย BNPP/BIPP BRN PULO GMIP และ BERSATU ซึ่งถึงแม้นโยบายของรัฐบาลพล
 เอกเปรม ดิณสุลต่านท์ ซึ่งลดเงื่อนไขที่สร้างความอยุติธรรมต่างๆ ผ่านการดำเนินงานด้านการเมือง
 และสังคมจิตวิทยา ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานด้านการทหาร และการปราบปรามที่มีเป้าหมาย
 ชัดเจนจะทำให้ขบวนการเหล่านี้อ่อนแอ และแตกตัวออกไป แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาปรากฏว่า
 ขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูมุสลิมได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ใหม่ในช่วงเวลาอย่างน้อย 10 ปีที่
 ผ่านมา โดยอาศัยเครือข่ายครูสอนศาสนา และเยาวชนในสังกัด BRN ซึ่งมีแนวร่วมมากที่สุด และมี
 วินัยในการจัดตั้งดีที่สุดในกำลังสำคัญในโครงสร้างของปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐไทย และสร้าง
 บุคลากรฝ่ายการเมือง และการทหาร ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวเกิดขึ้นในขณะที่รัฐบาลไทยเชื่อว่า
 ขบวนการแบ่งแยกดินแดนต่างๆ หดศัทธิภาพ หรือไม่มีขีดความสามารถที่จะคุกคามอำนาจรัฐได้
 อีกต่อไป คงเหลือแต่โจรมิจฉาชีพเท่านั้น

ข้อมูลของหน่วยงานด้านความมั่นคงระบุว่า BRN มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องตาม
 แผนการดังกล่าวอย่างเงียบๆ และมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อเดือนมกราคม 2545 น่าจะมีการจัดตั้งสภา
 การเมือง และกองกำลังปฏิบัติการในหมู่บ้านที่มีโครงสร้างการบังคับบัญชาเรียกว่า สภามุ่บ้าน
 รวมทั้งมีการสร้างมวลชนแนวร่วมปลูกฝังอุดมการณ์ลงสู่ระดับรากหญ้าปลูกระดมให้ต่อต้าน และ
 ปฏิเสธอำนาจรัฐ ซึ่ง “หมู่บ้านสีแดง” เช่นนี้มีจำนวนมากถึง 435 หมู่บ้าน (จากจำนวนหมู่บ้านที่มีอยู่
 1,570 หมู่บ้าน) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอในพื้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีอาณา
 เขตติดต่อกัน โดยหมู่บ้านที่มีการจัดตั้งแนวร่วมเป็นจำนวนมากเหล่านี้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน
 ประการหนึ่ง คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านใน

หมู่บ้านเหล่านี้แทบจะเป็นแนวร่วมของของขบวนการแบ่งแยกดินแดนไปหมดแล้ว ไม่ว่าจะไป
ด้วยความสมัครใจ หรือถูกกดขี่บังคับก็ตาม

การก่อตัวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในปัจจุบันยังนำเอาอุดมการณ์ศาสนาอิสลามที่มี
การวินิจฉัยตีความในลักษณะ “สุดโต่ง” เพื่อปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมเพื่อปลดแอกรัฐอิสลาม
ปัตตานีคารุสลาม ซึ่งมีนัยที่อันตรายอย่างยิ่ง เพราะเมื่อปัตตานีในอดีตถูกนิยามให้เป็นอิสลามแล้ว
ภาระหน้าที่ของการปลดแอกก็คือ การทำให้สถานะในปัจจุบัน ซึ่งไม่เป็นอิสลาม (กาฟิร) สิ้นสุดลง
นั่นเอง ปฏิบัติการดังกล่าวอาจลุกลามไปถึงขั้นที่ว่า “อนุญาตให้ทำได้ทุกอย่าง” ซึ่งสามารถใช้ความ
รุนแรงรายวันสร้างความหวาดกลัวขึ้นมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ ดังจะเห็นได้จากสถิติในรอบ
2 ปีที่ผ่านมา คือ ระหว่างปี 2547-2548 มีผู้เสียชีวิต และบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความรุนแรงรวม
ทั้งสิ้น 2,940 คน ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิต 1,175 คน และบาดเจ็บ 1,765 คน โดยน่าสังเกตว่าความ
รุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นมีเป้าหมายทั้งชาวไทยพุทธ และมลายูมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป
(จำนวน 471 คนในปี 2547 และจำนวน 564 คนในปี 2548) แทนที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐดังที่เคย
เกิดขึ้นในอดีต สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันการก่อเหตุความรุนแรงมีเป้าหมายไม่ใช่ที่การ
ต่อต้านอำนาจรัฐโดยตรง แต่ยังสามารถขยายออกไปเป็นการสร้างความรู้สึกหวาดกลัวให้เกิดขึ้นในวง
กว้าง ทั้งนี้ รูปแบบที่รุนแรงโหดเหี้ยมที่สุดของการสร้างความหวาดกลัว คือ การตัดศีรษะ

นอกจากนี้ ปัจจุบันมีการใช้ปฏิบัติการทางสังคมจิตวิทยาปลุกกระแสความเข้าใจผิดให้
ประชาชนรวมตัวกันต่อต้าน เรียกร้อง และกดดันให้หน่วยงานของรัฐ โดยจะมีการยั่วหวังผลให้มี
การใช้ความรุนแรงเข้าปราบปราม เช่น กรณีเหตุการณ์บ้านต้นหยงลิมือ จังหวัดนราธิวาส หรือการ
ใช้ผู้หญิงและเด็ก เข้าขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในระยะหลังๆ โดย
หวังจะเผยแพร่ข่าวสารว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐกำลังจะมีการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และผู้หญิงชาวมลายู
มุสลิม นอกจากนี้ ยังมีการทำใบปลิวออกข่มขู่ให้หยุดงานวันศุกร์ และการปล่อยข่าวลือให้
ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเข้าใจว่า เหตุการณ์รุนแรงที่เกิดขึ้น และไม่สามารถ
จับตัวคนร้ายนั้นเป็นฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งปล่อยข่าวลือให้ประชาชนหวาดกลัวการใช้
อำนาจของรัฐในการปราบปรามกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบแบบเหวี่ยงแห เช่น กรณีคนไทย (มลายู
มุสลิม) 131 คนอพยพไปยังรัฐกลันตัน มาเลเซีย เนื่องจากเกรงกลัวการใช้อำนาจตามพระราช
กำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น รวมทั้ง ยังมีการใช้ประโยชน์ในทางการ
โฆษณาชวนเชื่อ เพื่อที่จะยกระดับปัญหาความรุนแรงภายในประเทศให้ขึ้นสู่เวทีระหว่างประเทศ
โดยเฉพาะการอ้างถึง “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” ที่ก่อตัวขึ้นในปฏิบัติการปราบปราม
ขบวนการขบวนการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งเจ้าหน้าที่บางคนไม่คำนึงถึงขอบเขตของกฎหมาย และ

หลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศตามมาตรฐานกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ซึ่งไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม 2540

ความกังวลของประชาคมระหว่างประเทศมุ่งเน้นไปที่รายงานว่ามีกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง รวมถึงการฆาตกรรมนอกกฎหมาย และการกระทำทารุณกรรม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหาร รวมทั้งกองกำลังที่ทำหน้าที่รักษาความสงบ ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ใช้กำลังปราบปรามที่มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี (28 เมษายน 2547) และที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส (25 ตุลาคม 2547) ตลอดจนรายงานเกี่ยวกับการ “อุ้มฆ่า” ชาวมุสลิมจำนวนมาก รวมทั้งกรณีของนายสมชาย นีละไพจิตร ซึ่งถูกลักพาตัวในกรุงเทพฯ และขณะนี้เชื่อว่าเสียชีวิตไปแล้ว การที่รัฐบาลไม่สามารถติดตามหาผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องดำเนินคดี เพื่อให้มีการลงโทษที่สาสมกับความรุนแรงของความผิดได้ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้ “คนผิดลอยนวล” จนกลายเป็น “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” สถานการณ์เช่นนี้สะท้อนถึงการขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

ประเด็นที่มีความสำคัญต่อสถานะของไทยในเวทีระหว่างประเทศไม่น้อยไปกว่ากัน คือ ความกังวลของมาเลเซีย และกลุ่มประเทศมุสลิมว่า นโยบาย และปฏิบัติการของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นถือเป็นการกดขี่ข่มเหง หรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวมลายูมุสลิมหรือไม่

ประเด็นเรื่องความยุติธรรมนี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยควรจะทำให้ความสำคัญอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เพราะขบวนการแบ่งแยกดินแดน เช่น PULO พยายามผลักดันให้ OIC บรรจุนโยบายการปฏิบัติในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยให้อยู่ในวาระการประชุม โดยหวังจะให้ที่ประชุมลงมติว่า รัฐบาลไทยไม่ให้ความเป็นธรรม กดขี่ข่มเหงชาวมลายูมุสลิม ซึ่งจะนำไปสู่การงดการขายน้ำมันดิบ และงดการช่วยเหลือทางการเงินแก่ไทย ถึงแม้ความพยายามดังกล่าวจะยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ไม่มีความเสี่ยงว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดนจะมีโอกาสมากขึ้นหรือไม่ ถ้าหากสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า รัฐบาลไทยไม่มีความจริงจังในการสืบสวน และดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับข้อร้องเรียนเรื่องปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงขั้นที่มีการกล่าวหาได้อย่างหนักแน่นว่า รัฐบาลไทยเลือกปฏิบัติ และมีนโยบายส่งเสริม “วัฒนธรรมของการไม่ต้องรับโทษ” โดยไม่คำนึงถึงขอบเขตของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศ

สำหรับท่าทีในปัจจุบันของมาเลเซียต่อสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ได้ถูกชี้แจงโดยความผูกพันเชื่อมโยงกับเกี่ยวกับชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และตำแหน่งประธาน OIC ซึ่งทำให้มีบทบาทสำคัญในการแสดงท่าทีต่างๆ ในระดับระหว่างประเทศไปในทางที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไทย รวมทั้งยังเป็นปฏิกริยาต่อรายงานข่าว หรือการแสดงความคิดเห็นของผู้กำหนดนโยบายในรัฐบาลไทยในลักษณะที่พาดพิงกล่าวหาว่า มาเลเซีย (ไม่ว่าจะเป็นชื่อประเทศ หรือชื่อนักการเมืองระดับสูง) สนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดนเหล่านั้น รายงานข่าวเหล่านั้น ได้สร้างความหวาดระแวง และความไม่ไว้วางใจกันให้เกิดขึ้น

5.1 ข้อเสนอแนะ

1. ทำความเข้าใจ และแยกแยะสภาพปัญหาให้ถูกต้อง รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ตั้งสมมุติฐานผิดพลาด โดยมองเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นเรื่องของ “โจรกระจอก” หรือเกี่ยวข้องกับขบวนการอิทธิพลผิดกฎหมาย และการเมืองท้องถิ่น ดังนั้น ในขั้นแรกจึงต้องปรับสมมุติฐานใหม่มายอมรับว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวแบ่งแยกดินแดนที่ดำเนินมาช้านาน แต่เริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปฏิบัติการไปในปัจจุบันไป โดยอาศัยเครือข่ายครูสอนศาสนา และเยาวชนในสังกัด BRN ซึ่งมีแนวร่วมมากที่สุด และมีวินัยในการจัดตั้งดีที่สุดในโครงสร้างของปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐไทย และสร้างบุคลากรฝ่ายการเมือง และการทหาร รวมทั้งมีการสร้างมวลชนแนวร่วมปลูกฝังอุดมการณ์ลงสู่ระดับรากหญ้าปลูกระดมให้ต่อต้าน และปฏิเสธอำนาจรัฐ นอกจากนี้ ยังได้นำเอาอุดมการณ์ศาสนาอิสลามที่มีการวินิจฉัยตีความในลักษณะ “สุดโต่ง” เพื่อปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยม และใช้ความรุนแรงเหี้ยมโหดสร้างความรู้สึกหวาดกลัวให้เกิดขึ้นในวงกว้างว่า รัฐบาลไทยไม่มีศักยภาพในการบริหารปกครองดูแลให้เกิดสันติสุข และความปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยต้องเข้าใจว่า ชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีสภาพเป็น “เหยื่อ” ที่ติดอยู่กับประวัติศาสตร์ และความทรงจำว่า ถูกกระทำจากอำนาจอย่างไม่ยุติธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับความรุนแรงรายวันที่เกิดขึ้นจากการกระทำของขบวนการแบ่งแยกดินแดนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในระยะหลังที่มีการมุ่งเป้าหมายสังหาร และทำลายทรัพย์สินของพลเรือนมากขึ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกันกับประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องการดำรงชีวิตอย่างสงบสุขแล้ว สมาชิกของกองกำลังติดอาวุธ และแนวร่วมของขบวนการแบ่งแยกยังมีจำนวนน้อยมาก การ “แยกปลาออกจากน้ำ” จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำอย่างระมัดระวัง

2. เมื่อทุกฝ่ายยอมรับว่า สาเหตุหลักเกิดจากขบวนการแบ่งแยกดินแดนแล้ว สิ่งที่สามารถดำเนินการได้เป็นขั้นถัดไป คือ การปราบปรามกองกำลังติดอาวุธ การคุ้มครองดูแลประชาชน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมีการปฏิบัติการจิตวิทยา และการข่าวกรอง เป็นมาตรการสนับสนุน ทั้งนี้ การจัดตั้งหน่วยทหารในพื้นที่เป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนทางจิตวิทยา ความมั่นคง ดังนั้นจึงควรพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน กำลังทหารที่ใช้ในพื้นที่ควรมีประสิทธิภาพ หลายด้าน ทั้งด้านยุทธวิธี การข่าว หลักนิยมในการต่อต้านการก่อความไม่สงบ ภาษา ศาสนา และ วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

3. ทั้งนี้ ปัจจุบันขบวนการแบ่งแยกดินแดนใช้ปฏิบัติการทางสังคมจิตวิทยาปลุกกระแส ความเข้าใจผิดให้ประชาชนรวมตัวกันต่อต้าน เรียกร้อง และกดดันเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อยุ่หวังผล ให้มีการใช้ความรุนแรงเข้าปราบปราม อย่างไรก็ตาม แนวทางในการดึงเอาประชาชนออกจาก ขบวนการแบ่งแยกดินแดนนั้นจะต้องยึดถือแนวทางสันติวิธี สมานฉันท์ การมีส่วนร่วม สิทธิ มนุษยชน และความยุติธรรมเป็นหลักตามที่เสนอแนะโดยคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ โดย ไม่ใช้การกดดันบีบบังคับด้วยกำลัง หรือกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว

4. แนวทางสมานฉันท์เพื่อยุติปัญหาความรุนแรง และสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน นั้นประกอบด้วยความคิดหลัก ดังต่อไปนี้ คือ การเปิดเผยความจริง การสร้างความยุติธรรม การ สร้างความพร้อมรับผิด การให้อภัย การเคารพความหลากหลาย (รวมทั้ง การเปิดพื้นที่ให้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย) และการสร้างความเชื่อมั่น ใ้วางใจระหว่างกัน ซึ่งขยายความได้ว่า มีข้อเท็จจริงหลายเรื่องที่รอวันสะสางด้วยความยุติธรรม ซึ่งเมื่อความจริงปรากฏก็ต้องดำเนินการเพื่อให้ความยุติธรรม ซึ่งนอกเหนือจากความสูญเสียจะถูก ชดเชยเยียวยาแล้ว คนที่ทำผิดก็ควรต้องพร้อมรับผิดตามกฎหมายบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม เมื่อรู้ ความจริงแล้ว คนผิดก็รับผิดไปแล้ว ความยุติธรรมตามกฎหมายก็เกิดขึ้นแล้ว วิธีที่จะก้าวพ้นอดีต ความขมขื่น และความเกลียดชัง คือ หนทางแห่งอภัยวิถี และการอยู่ร่วมกัน

5. ปัญหาสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ (รวมทั้งประเทศมุสลิม) ขณะนี้ คือ “วัฒนธรรมของ การไม่ต้องรับโทษ” ที่ก่อตัวขึ้นในปฏิบัติการปราบปรามขบวนการขบวนการแบ่งแยกดินแดน เนื่องจากเจ้าหน้าที่บางคนไม่คำนึงถึงขอบเขตของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกติการะหว่างประเทศตามมาตรฐานกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนอย่างเต็มที่ และอย่าง เที่ยงธรรมต่อกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณี รวมทั้งจะต้องดำเนินคดีกับบุคคลที่สอบสวน

แล้วพบข้อเท็จจริงว่าเป็นผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยจะต้องรับประกันว่าเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชน และครอบครัว ตลอดจนผู้สูญหาย และญาติพี่น้องจะต้องได้รับการชดเชยที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลไทยจะต้องมีดำเนินความพยายามอย่างต่อเนื่องในการอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารให้ปฏิบัติงานโดยเคารพต่อมาตรฐานระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด รวมทั้งยังควรพิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานพลเรือนที่เป็นอิสระขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอบสวนข้อร้องเรียนกล่าวหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งหมดนี้ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า ไทยเป็นนิติรัฐ และเป็นอารยประเทศที่เคารพความยุติธรรม และไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยจะไม่ปล่อยให้ผู้ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถลอยนวลอยู่เหนือกฎหมาย และความรับผิดชอบ รวมทั้งยังควรที่จะพิจารณาเข้าเป็นภาคีกติกา ระหว่างประเทศที่ต่อต้านการทำให้บุคคลสูญหายด้วย

6. รัฐบาลไทยควรแสวงประโยชน์ในความร่วมมือกับมาเลเซีย ซึ่งนอกจากจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมแล้ว มาเลเซียยังมีบทบาทสำคัญใน OIC ดังนั้น การสร้างความเชื่อมั่นแก่มาเลเซียเกี่ยวกับเงื่อนไขสภาพความเป็นอยู่ การเคารพสิทธิ การอำนวยความสะดวก และการสร้างความสมานฉันท์กับชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะช่วยกระชับความสัมพันธ์กับมาเลเซียในระดับทวิภาคี รวมทั้งยังจะเป็นประโยชน์ในการที่มาเลเซียจะช่วยประชาสัมพันธ์แก้ไขทัศนคติด้านลบที่ประเทศมุสลิมอื่นๆ มีต่อไทย ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเชื่อมโยงการก่อการร้ายระหว่างประเทศเข้ากับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทางหนึ่ง อนึ่ง ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับมาเลเซียจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นปัจจัยภายในของการกำหนดนโยบาย และท่าทีต่างๆ ของรัฐบาลมาเลเซียด้วย รวมทั้งยังจะต้องหลีกเลี่ยงการกล่าวหาพาดพิง โดยเฉพาะการแสดงความเห็นต่อสาธารณะ และสื่อมวลชนในลักษณะที่นำไปสู่ความขัดแย้ง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงการต่างประเทศ. ข่าวสารนิเทศ.

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนแยกที่ 2. ทำเนียบกำลังรบกลุ่มโจรก่อการร้าย.

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนแยกที่ 2. มุลนิธิศูนย์ตาดึกา นราธิวาส (PUSAKA) กับเครือข่ายโจรก่อการร้าย.

กิตติ รัตนฉายา, พลเอก. (2547) จุคไฟไฟใต้ตั้งรัฐปัตตานี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฐานการพิมพ์.

กิตติ รัตนฉายา, พลเอก. (2548) ดับไฟใต้กับรัฐไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฐานการพิมพ์.

กิตติ รัตนฉายา, พลเอก. (2548) ย่ำใหญ่ไฟใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฐานมีเดีย.

ขจัดภัย บุษย์พัฒน์. (2548) ดับไฟใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพร์พิทยา.

เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. (2529) การต่อต้านนโยบายรัฐบาลใน 4 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย โดยการนำของหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ พ.ศ. 2482-2497. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร).

เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร. (2547) หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ กบฏ หรือวีรบุรุษ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ศิลปวัฒนธรรม

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2549) อาวุธมีชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

ชิดชนก ราฮิมมูลา. ศึกษาขบวนการแบ่งแยกดินแดน และการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. (<http://www.langkasuka.com/colum/edu1.html>)

บะห์รุณ. (2548) ญูฮาดสี่เทา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สาริกา.

พัลลภ ปิ่นมณี, พลเอก. (2547) ผมผิดหรือที่ช็อคหรือเซะ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Good Morning.

ภูมิบุตร. (2547) 106 ศพ ความตายมีชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เขียนแผ่นดิน.

มติชนรายวัน Online. (<http://www.matichon.co.th>)

มติชนสุดสัปดาห์ Online. (<http://www.matichon.co.th>)

รัตติยา สาและ. “ปัตตานี ดารุสสะลาม (มลายู-อิสลาม ปัตตานี) สู่ความเป็นจังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส” ใน สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). (2547) ประวัติศาสตร์ปกปิดของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐปัตตานีในศรัวิชัย เก่าแก่กว่ารัฐสุโขทัยในประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

รุ่ง แก้วแดง. (2548) สงคราม และสันติสุขที่ชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

เริงศักดิ์ กำธร. วีรบุรุษยุติธรรม สมชาย นิละไพจิตร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เฟื่องอักษร.

ศูนย์ข่าวอิสรา Online. (<http://www.tjanews.org>)

สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี และดอน ปาทาน (เรียบเรียง). (2547) สันติภาพในเปลวเพลิง. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2547) วิกฤติไฟใต้ สู่ด้วยยุทธศาสตร์ และปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Animate Group.

เสถียร จันทิมาธร. (2548) จรยุทธ์ในเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

แสงเพชร. (2547) ปมประวัติรัฐปัตตานี ไฟใต้ไม่เคยดับ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วันชนะ.

สำนักจุฬาราชมนตรี. (2547) ข้อเท็จจริงการบิดเบือนคำสอนศาสนาอิสลามในเอกสาร “เบอร์จีฮาด ดิ ปัตตานี” (การต่อสู้ที่ปัตตานี).

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2548) ถอดรหัสเบอร์ชาตูปัตตานี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นาครมีเดีย.

ภาษาอังกฤษ

Bangkok Post Online. (<http://www.bangkokpost.com>)

Barton, Greg. (2005) Jemaah Islamiyah. Singapore: Ridge Books.

Chidchanok Rahimmula. (2001) Peace Resolution: A Case Study of Separatist and Terrorist Movement in Southern Border Provinces of Thailand. Songkhla: Prince of Songkhla University.

International Crisis Group. (2005) Southern Thailand: Insurgency, Not Jihad.

Lim Joo Jock. (1984) Armed Separatism in Southeast Asia. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Pridi Phanomyong. (1974) National Unity and the Problems of the Three Southern Provinces. Bangkok: National Federation of Southern Students.

Suara Siswa. (1970) Document on Pattani Movement No.2. Kuala Lumpur: University of Malaya.

Supara Janchotfah. (2004) The Nets of Resistance. Nonthaburi: Campaign for Alternative Energy Network.

Supara Janchotfah. (2004) Violence in the Mist. Bangkok: Kobfai.

Surin Pitsuwan. (1985) Islam and Malay Nationalism: A case Study of the Malay-Muslims of Southern Thailand. Bangkok: Thai Khadi Research Institute, Thammasat University.

Thanet Aphornsuwan. (2004) The Origins of Malay Muslim Separatism in Southern Thailand.

The Nation Online. (<http://www.nationalmultimedia.com>)

ประวัติผู้วิจัย
นายสุนัย ผาสุก

ประวัติการศึกษา

2539 ถึง 2540

M.A .International Studies
University of Warwick ประเทศอังกฤษ

2536 ถึง 2540

รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2530 ถึง 2534

รัฐศาสตร์บัณฑิต ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน

ที่ปรึกษา
คณะกรรมการการต่างประเทศ วุฒิสภา

สถานที่ติดต่อ

47 ซอยสายลม 2 ถนนพหลโยธิน 8
พญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 02-2726383
โทรสาร 02-2726383
อีเมล sunaiphasuk@gmail.com

ประสบการณ์

อาจารย์พิเศษสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

อาจารย์พิเศษด้านการรักษาสันติภาพระหว่างประเทศ และสิทธิมนุษยชน
กรมยุทธศึกษา กองทัพบก

อาจารย์พิเศษด้านสิทธิมนุษยชน
โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ

อาจารย์พิเศษสาขาวิชาไทยศึกษา ด้านสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์พิเศษด้านการเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
โครงการมหาบัณฑิตด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลักสูตรภาษาอังกฤษ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยากรรับเชิญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
Nordic Institute of Asian Studies ประเทศเดนมาร์ก
TMC Asser Institute ประเทศเนเธอร์แลนด์

นักวิจัย
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักวิจัยด้านอินโดจีนศึกษา
โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งนานาชาติ
เครือข่ายเพื่อการเลือกตั้งเสรีแห่งเอเชีย (ANFREL)

นักวิเคราะห์รับเชิญด้านการเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 สำนักข่าว Channel News Asia ประเทศสิงคโปร์
 สำนักข่าว Radio Singapore International ประเทศสิงคโปร์

ทุนการศึกษา และทุนวิจัย

- 2542 ทุนวิจัยของ โครงการยุโรปศึกษา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะกรรมการสหภาพยุโรป
 European Union and Democratization Process in
 Cambodia since 1991
- 2539 ทุนวิจัยด้านกัมพูชารายได้ โครงการเมธีวิจัยอาวุโส
 ด้านการพัฒนานักวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- 2539 ทุนการศึกษาระดับปริญญาโท
 British Chevening Scholarship ของรัฐบาลอังกฤษ

ผลงานวิชาการ ภาษาไทย

- 2542 การรับกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ใน เอเชียปริทัศน์
 เอเชียปริทัศน์ (กันยายน-ธันวาคม 2542)
- ประชามระหว่งประเทศกับการแก้ไขปัญหามิออร์ตะวันออก
 ใน ข่าวเอเชียศึกษา (กันยายน 2542)
- 2541 วิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งในกัมพูชา
 ใน ข่าวเอเชียศึกษา (กรกฎาคม-กันยายน 2541)
- การเลือกตั้งครั้งใหม่ในกัมพูชา: ประสพการณ์ประชาธิปไตย
 ภายหลังสนธิสัญญาสันติภาพกรุงปารีส ปี 1991 ใน
 เอเชียปริทัศน์ (พฤษภาคม-สิงหาคม 2541)

- 2540 นโยบายต่างประเทศของไทย: ศึกษากระบวนการกำหนด
นโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณต่อปัญหาแก้มปูชา
(4 สิงหาคม ค.ศ. 1988 ถึง 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991)
(ผลงานวิจัย โครงการเมธีวิจัยอาวุโส ด้านการพัฒนานักวิจัย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ตุลาคม 2540)
- บรรณานุกรมภาษาไทย กลุ่มประเทศในอินโดจีน
เวียดนาม กัมพูชา และลาว (ผลงานวิจัยร่วมกับ เขียน ชีระวิทย์,
ปิยพัฒน์ บุนนาค และพาฝัน นิลสวัสดิ์ โครงการเมธีวิจัยอาวุโส
ด้านการพัฒนานักวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ตุลาคม 2540)
- 2538 ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีการลงโทษ
นายไมเคิล เพย์ในสิงคโปร์ ใน เขียน ชีระวิทย์ (บรรณาธิการ)
นโยบาย และการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา
และไทย (รวมตัวอย่างภาคินพนธ์ที่ตีระดับบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พฤษภาคม 2538)
- นโยบายของสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับวิกฤตการณ์รัฐสภาสหรัฐเซีย
ใน เขียน ชีระวิทย์ (บรรณาธิการ) นโยบาย และการกำหนด
นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และไทย (รวมตัวอย่าง
ภาคินพนธ์ที่ตีระดับบัณฑิตศึกษา ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พฤษภาคม
2538)
- รัฐบาลนายชวน หลีกภัยกับปัญหาการอนุมัติวีซ่าให้คณะ
ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ (ร่วมกับ เขียน ชีระวิทย์ และ
วีรนุช บินทวนิช) ใน เขียน ชีระวิทย์ (บรรณาธิการ)
นโยบาย และการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา
และไทย (รวมตัวอย่างภาคินพนธ์ที่ตีระดับบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พฤษภาคม 2538)

ผลงานวิชาการ ภาษาอังกฤษ

- 2003
- A Sketch of Human Rights Situation in Southeast Asia**
(Briefing Paper on behalf of FORUM-ASIA at the ASEAN People Assembly, Manila, the Philippines, September 2003)
- United Nations Electoral Assistance: Democratization Elements in International Peace Keeping Operations**
(Paper presented at Peace Keeping Course, Army Directorate of Strategic Education, Bangkok, Thailand, July 2003)
- Civil Society Involvement in Mega-Development Project: Japan-ASEAN Development Cooperation in Mekhong Sub-Region**
(Paper presented at Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand, July 2003)
- Old Habits Die Hard, Thaksin Remains Friend to Burmese Dictators** (The Irrawaddy, 5 July 2003)
- Foreign Direct Investment and Human Rights in Southeast Asia** (Paper presented at ASEM Informal Seminar on Human Rights, Bangkok, Thailand, March 2003)
- Elections in Pakistan 2002** (ANFREL Election Observation Report)
- 2002
- Global Anti-Terrorism Campaigns and Democracy in Southeast Asia** (Paper presented at FORUM-ASIA Workshop on State Security, Democracy and Human Rights in Asia, Nakhon Nayok, Thailand, August 2002)
- Commune Council Elections in Cambodia 2002** (ANFREL

Election Observation report)

Elections in Bangladesh 2001 (ANFREL Election Observation Report)

Civil-Military Relations and Democratization: Lessons from Thailand (Paper presented at Burma Fund Workshop on Trends of Civil-Military Relations in Southeast Asia, Bangkok, Thailand, August 2002)

Implication of Elections to Democratization in Cambodia (Paper presented at ANFREL Workshop on Patterns and Levels of Democracy in Southeast Asia, Bangkok, Thailand, March 2002)

Gusmao Faces Challenges in Forging National Reconciliation (The Nation, 22 April 2002)

Journalism and Democratic Elections (Paper prepared for Independent Journalism Foundation and Royal University of Phnom Penh, Phnom Penh, Cambodia, January 2002)

Elections and the Consolidation of Hegemonic Power: Lessons from Cambodia (Paper presented at Burma Fund Workshop on Challenges in Political Transition in Burma, Bangkok, Thailand, January 2002)

2001

Democratization Beyond Elections (Paper presented at International Center for Human Rights and Democracy, Montreal, Canada, November 2001)

Public Sphere and Democratic Cultures in Asia (Paper presented at International Center for Human Rights and Democracy, Ottawa, Canada, October 2001)

Collusion Prevails After Philippine Elections (The Nation, 28 May 2001)

Lao Party Congress Faces Stiff Challenges (The Nation, 14 March 2001)

- 2000 **Elections in an Autocratic State** (Paper presented at Open Singapore Center Public Forum, Singapore, November 2000)
- Mahathir's Power Is Fading** (The Nation, 22 August 2000)
- People's Agenda in Southeast Asian Regional Cooperation** (Paper presented at ASEAN+3 Young Leaders Forum, Banda Seri Begawan, Brunei, August 2000)
- ASEAN With A Human Face: Making A Caring Regional Community in Southeast Asia** (Canadian Human Rights Foundation Newsletter, March 2000)
- 1999 **Thailand Gives ASEAN New Meaning** (The Nation, 24 September 1999)
- East Timor: Independence Is No Bed of Rose** (The Nation, 1 September 1999)
- Understanding Government-NGOs Relations in Thailand** (Article contributed to FORUM-ASIA Three Freedoms Project, April 1999)
- A Khmer Rouge Trial?** (SAKSI-Witness Online, January 1999)
- Trying Pol Pot's Henchmen** (The Nation, 6 January 1999)
- 1998 **Discord on Cambodia's ASEAN Membership** (Cam-News Online, December 1998)
- History of Democratic Uprising in Thailand** (SAKSI-Witness Online, October 1998)
- All Eyes on Cambodian Elections** (The Nation, 5 July 1998)

รายชื่อ

คณะกรรมการวิจัย และพัฒนาของวุฒิสภา

1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	ประธานกรรมการ
2. ดร.วิบูลย์ แซ่มชื่น	รองประธานกรรมการ
3. ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์	กรรมการที่ปรึกษา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี รูปสุวรรณ	กรรมการที่ปรึกษา
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วรพล โสคติยานุรักษ์	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.พีรเดช ทองอำไพ	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา มะเสนา	กรรมการ
9. ศาสตราจารย์ พลโท ดร.โอภาส รัตนบุรี	กรรมการ
10. รองเลขาธิการวุฒิสภา
(นายวุฒิชัย วัชรรัตน์)	กรรมการ
11. ผู้อำนวยการสำนักการคลัง และงบประมาณ
(นางรัตนา ศรีสัตยวรรณ)	กรรมการ
12. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
(นายไพโรจน์ โพธิ์ไธสง)	กรรมการ และเลขานุการ
13. ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัย และข้อมูล
(นายประธาน ทิพยกะลิน)	กรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ